

NAŠ TOVARIŠ

TV 15

Št. 38/ 27. septembra 1979 Leto XVII

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice - v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za posredovanje in razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978

Glavni urednik:
DRAGO VRESNIK

Odgovorni urednik:
SILVO TERSEK

Novinarji:
Ziva Drole, Milena Štrajnar, Tone Urbas, Bojana Žokali-Jesih
Milenko Strašek

Lektor-redaktor: Katja Hvala

Tehnični urednik:
Sine Kovič ml.

Tajnica uredništva:
Mara Okorn

Telefon uredništva: 327-780

Letna naročnina 180 din, za inozemstvo 190 din, posamezna številka v prosti prodaji 4 din

Uprava in naročninski oddelk:
Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Tekoči račun:
Zalozba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Zalozba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije, štev. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Naj svet zve za
resnico

str. 4

Joštov mlin, tkalnica
prihodnosti

str. 5

Muzej revolucije v
Celju
Tesna povezanost z
ljudmi

str. 7

Obisk v Kočevju
Veliko zemlje, malo
ljudi

str. 8 in 9

Pogonik

44-79

S pozdravnim pismom predsedniku Titu, kolom vojakov, mladincev, članov TO, pohodnikov, borcev in aktivistov je bila sklenjena proslava ob 35-letnici napadov slovenskih partizanskih enot na prometne zveze v Sloveniji. Pogonik je pred petintridesetimi leti krvavel, minulo nedeljo pa slavil skupaj s številnimi borci, aktivisti, kurirji, kražani in nekaj tisoč obiskovalci, ki so prihiteli na Pogonik iz vseh krajev Slovenije.

Tovarišice in tovariši, že velikokrat je bilo povedano, da je neuvrščenost vest človeštva. Danes bi lahko dejali, ne le vest človeštva, temveč tudi njegova prihodnost. Gibanje neuvrščenih se zavzema za celovito in pravično ureditev vseh mednarodnih problemov, za takšne rešitve, ki so v interesu vseh narodov in vseh ljudi. Izhajamo iz prepričanja, da so mir, svoboda, varnost, razvoj in napredek nedotakljivi, da so objektivna potreba vsega človeštva. Te visoke cilje moramo dosegati v prid vseh držav. V na-

sprotnem primeru pa se ne bo moč izogniti nadaljnjim zaostrovanjem, ki utegnejo priversti do katastrofe. Res je, da so bloki danes stvarnost. Res pa je tudi to, da po svoji naravi in bistvu ne zmorejo zagotoviti miru in napredka v svetu.

Zato tudi poudarjam, da je neuvrščenost prihodnost človeštva. Zaradi tega vse neuvrščene države, gibanje nasploh, seveda prevzemajo veliko odgovornost.

Zdaj je najpomembnejše, da se organiziramo in dosledno lotimo uresničevanja naših odločitev, da začnemo stvarne akcije, ki imajo za cilj pozitivno urediti najpomembnejša vprašanja današnjega sveta - krepiti vsesplošni proces popuščanja napetosti, razoroževanje, uvesti novo mednarodno gospodarsko ureditev, izkoreninjati krizna žarišča. Neuvrščenost mora v dejanjih pokazati, da je zmožno odločilno vplivati na ustvarjanje boljšega sveta. Utirati mora pot vsestranskemu napredku. Brez tega, brez splošnih možnosti na širšem mednarodnem področju je danes vedno težje, če že ne nemogoče, dosegati napredek in napredne spremembe tudi v lastni državi.

V takšnem doslednem uresničevanju politike neuvrščanja vidimo, tovarišice in tovariši, tudi uresničitev najvišjih idealov o svetu svobode in enakopravnosti, prijateljstva in sodelovanja, medsebojne pomoči in vsestranskega napredka, o svetu, v katerem bodo dosežki človeškega razuma rabili za srečo ljudi. Mislim, da lahko na tem slavnem kraju naše revolucije danes porečemo, da smo bili in ostali dosledni pri uresničevanju njenih idealov svobode in pravice za vse ljudi in vse narode sveta.

Iz govora tovariša Tita na zborovanju na Kadijači

Sposobnost in pridnost premagujeta zaostalost

Narodnoosvobodilni boj je bil tako kot drugod tudi na Kozjanskem organiziran v vsej svoji širini. Komunistična partija je sredi Osvobodilne fronte in z njenim programom sprostila neizčrpne ustvarjalne energije. Organizirala je tiskarske tehnike, partizansko saniteto, bolnišnice, šolala je otroke, kulturno vzgajala ljudi, ustanavljala pevske zборе, igralske skupine, knjižnice, čitalnice, vaške godbe. Ta predel ni z ničemer zaostajal za drugimi v veličini narodnoosvobodilnega boja.

Ko se danes veselimo uspešno prehojene poti Kozjanskega odreda, drobnega, vsakodnevne napornega dela aktivistov in zveste podpore vseh poštenih ljudi teh krajev, nas prežema zavest, da so se tudi tukaj postavljali čvrsti temelji za novo družbo, v kateri živimo.

Za nami je že štiriintrideset let svobodne graditve. Povsod sposobnost in pridnost premagujeta zaostalost in neznanje. Življenje se bistveno spreminja. Tudi na tem področju ugotavljamo napredek. Ljudje so prizadevni in marljivi. Kot drugod se tudi tukaj zavedate, da je lepše življenje odvisno v prvi vrsti od dela lastnih rok. Samoprispevki tako krajevni kot občinski se vrste kakor na tekočem traku. Celi predeli so že elektrificirani, opremljeni z vodo, dobivajo telefonske priključke, popravljajo ceste. Seveda, žal, obstoje še velike razlike med posameznimi področji. Ravniški del in predeli ob Savi so v pogledu opremljenosti z infrastrukturo, gospodarstvom in urbaniziranostjo na boljšem. Zmanjševanje te razlike in nenehen razvoj vseh predelov je odgovorna naloga za naprej.

Združevanje moči za uresničevanje razvojnih načrtov bo pripeljalo k novim uspehom. Da bo na tem področju še več industrije, še več gospodarskih organizacij, še boljša opremljenost s cestami, vodo in elektriko, še boljši doprinosi v kmetijstvu, da se bo še bolj združevalo delo, sredstva in zemlja in se povezovalo s predelovalno industrijo in trgovino. Da ljudem ne bo treba s trebuhom za kruhom. Tudi za delavce na začasnem delu v tujini, ki jih je precej iz teh krajev, še niso izkoriščene vse možnosti za njihovo vračanje, zlasti pri razvoju obrti. V boju za srečo in blagostanje bomo več dosegali tudi, če bomo odločno nastopali proti lokalizmu, ozkosti, zaplotništvu, zapiranju v občinske, pa tudi regionalne meje. Naš sistem omogoča najširše vsestransko povezovanje in naša politična usmeritev nenehoma naglašajo nujno takega povezovanja. Kar najbolj izkoristiti te možnosti, pomeni učinkovito posegati v jedro težav na poti k napredku.

Zato pa je en sam pogoj: da bo delovni človek resnični in edini gospodar svoje ustvarjalnosti, da bo dober in marljiv gospodar svoje sedanjosti in prihodnosti, da bo pravi in pristen činitelj odločanja o politiki, ekonomiki in kulturi.

Iz slavnostnega govora Janeza Vipotnika, predsednika RO ZZB NOV Slovenije, v Sivolcu nad Sromljami.

Nas čas prehiteva? Delamo, da se z delom potrudimo. Vsesplošni razvoj zahteva vedno več znanja, več zbranosti, več samodiscipline...

»Tudi naš kolektiv iz leta v leto raste,« razmišlja tovariš Vojko Uršič o svoji delovni organizaciji TIK Kobarid. »Pri tem ugotavljamo prekatere napake. Vidimo jih in pogosto rečemo: jih bo že kdo drug popravil. Problemi pa se tako radi kopičijo. Začnemo se izgovarjati na slabo organizacijo dela. Kaj pa naš odnos do dela! Kaj ni predvsem od tega odvisen delovni uspeh. Prizadevamo si v praksi kar najbolje uresničiti načela delitve po delu. Tudi pri tem pogosto bolj kritiziramo kot razmišljamo o pravih rešitvah.«

GLOSA Sami smo kovači svoje sreče

Že veliko normativnih aktov smo sporazumno sprejeli. Zdi se, da se vanje nismo dovolj poglobljali. Ko pa smo jih morali uporabiti, smo opazili, da so naši akti pomanjkljivi.

»Res je, da ni kolektiva brez problemov,« pripominja tovariš Vojko, »toda poskušajmo zgraditi kolektiv, ki bo zgled drugim. V prvem polletju smo dobro poslovali. Od nas je odvisno, kakšni bodo uspehi drugega polletja. Veliko je delovnih organizacij, ki se morajo boriti za svoj obstoj. Mi takih problemov nimamo, ni pa zagotovljeno, da nas nikoli ne bodo pestili. Zato odprimo oči sedaj, ko smo še zdravi, kajti ko bo lezen nastopi, jo je težko ozdraviti.«

Zgradili smo novo tovarno za medicinski pribor in nabavili nove stroje. Investicija je velika in obremenitev za kolektiv tudi. Če bomo kvalitetno proizvajali, bomo gotovo konkurenčni na trgu.

Sami smo kovači svoje sreče.

Živa Drole

NAŠ KOMENTAR NAŠ KOMENTAR NAŠ KOMENTAR NAŠ KOMENTAR

Učne ure z napako

Improvizacija je kaj slaba naveda in – priznajmo ali ne – vse bolj tudi posledica nenehne naglice, ki ji botruje čas. To kajpak seveda ne bi smel biti razlog za opravičevanja naših dejanj, še najmanj pri odločitvah, velikega pomena.

Na improvizacije smo se kar nekako privadili. Področje dela, kjer najbolj prihajajo do izraza, je obširno in nezavedno prehaja v domala vse pore našega družbenoekonomskega in političnega življenja. Premnogokrat se dogaja, da zaradi nekakšne naglice stvari na silo zmašimo skupaj, da zadostimo nalogam, ki nas obvezujejo.

Na vsebino pa največkrat pozabljamo, na tisto torej, kar je najvažnejše in kar naj bi našim odločitvam dajalo smisel in namen, s tem pa težo in pomembnost. Kaj kmalu se takšne površnosti in nedorečenosti obrestujejo.

★ ★ ★

Razmišljanje, ki seveda ni nič neobičajnega, še manj novega, nas je povsem hote privedlo do organizacije različnih prireditev, spominskih svečanosti, srečanj borcev, aktivistov, praznovanj jubilejev in podobnega. Do dogodkov torej, ki še posebej zaslužijo pozornost in bi v sedanjem trenutku morali biti nekakšne učne ure zgodovine in ne le samim sebi namen.

Dobro organizirana prireditev z natančno izdelanim programom, ki bo izzvenel kot nekakšen prežvekan dobe, dogajanja, je lahko privlačna za vse generacije, tako za tisto, ki je našo sedanost gradila, kot za tiste, ki iz njenih pridobitev izhajajo. Slabo organizirana prireditev pa prej ko slej pušča za seboj medel občutek, ki stvari mu koristi in prireditelje postavlja v slabo luč.

Vsega tega nikakor ne bi bilo treba, če bi prireditelji korenito sodelovali s krajem, krajevno skupnostjo. Danes nikakor nismo v zadregi z gradivom, s pomočjo katerega je moč pripraviti kvalitetno in dobro prireditev, le da smo največkrat neiznajdljivi, vse preveč stereotipni, površinski, blede, do zaželenega rezultata pa bi seveda radi prišli najhitreje in po najbližji poti. Vse na škodo vsebine. Na škodo tistih, katerim v čast nekaj pripravljamo. Na škodo mladi generaciji, ki napake najprej odkrije.

Navajeni smo, da ob določenih priložnostih zmašimo skupaj program, ki je že strahotno klišejski: dve tri recitacije, ki jih privlečemo na dan vedno znova in znova (v

knjižnicah se prašijo knjige, kjer je moč najti prave bisere – le poiškatih jih je treba!), pevski zbor zapoje nekaj pesmi, ki čestokrat z vsebino dogodka nimajo prave povezave, preberemo govor, ki je dolgovezen in največkrat rad zai-de od bistva in naposled ostaja govor zaradi govora. Za nameček navrzemo tovariško srečanje in odgovornost organizacije je za nami.

Zdi se mi umesto, da opozorim na vse to, saj navsezadnje razmišljanje izhaja iz življenja, iz konkretnih dogodkov. Zgodilo se je pred nedavnim, da sem moral kar trikrat poslušati govornike ob eni in isti proločnosti in o natanko isti stvari: vsak je nekaj dodal, nekaj odzvel. Rdeče niti, ki bi osvetlila tok zgodovinskega dogajanja, bodisi skozi govore, bodisi skozi kulturni program, in tako program srečanja naredila privlačen, ni bilo. Ne nazadnje je vzbudilo slab občutek čakanje pevcev na začetek osrednje slovesnosti.

Mnogokrat takšni improvizaciji botruje še malomarnost. Zastave, na primer, nemalokrat vse napačno. Prirediteljem včasih tudi ni povsem jasno kronološko zaporedje posameznih dogodkov, čestokrat pozabljajo na odločilne udeležence v teh dogodkih, pa tudi na njihove funkcije. Razumljivo je, da takšna malomarnost boli.

In tako moramo žal precejkrat prihajati do spoznanja, da postavljamo stvari na glavo, da ostajajo same sebi namen in izpuščamo priložnosti, ko bi lahko polpretekla dogajanja z vso njihovo veličino primerno predstavili predvsem mlademu rodu, pa nam je to zaradi improvizacijske skušnjave ušlo iz rok.

Sole, ki jim že po pravilu nalagamo takšne zadolžitve, prav gotovo ne morejo biti povsem same ključ do uspeha, če jim ne stoje ob strani družbenopolitične organizacije, vsi občani. Toda v tistem trenutku, ko smo zadolžili šolo za kulturni program, občana pa, ki se nam je zdel najbolj primeren, za govor, obveznost nikakor ni odložena z ramen. Brez predhodnega usklajevanja celotnega programa ne gre.

★ ★ ★

Le tako je lahko razumeti borca ene izmed enot partizanske vojske, ki je nedolgo tega na srečanju svoje enote dejal, da je zvedel vse, kar je hotel, le nečesa ne: kakšno vlogo je pravzaprav igrala njegova brigada v operacijah, ki jim je bilo posvečeno srečanje. Zasluge za to je seveda imela kar preveč razbohotena improvizacija.

Milenko Strašek

NAŠ KOMENTAR NAŠ KOMENTAR NAŠ KOMENTAR NAŠ KOMENTAR

Komisija za vprašanja vojaških invalidov – prva jesenska seja

Zakon o vojaških invalidih

Komisija za vojaške invalide pri predsedstvu Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije je imela 19. septembra svojo osmo sejo, na kateri so obravnavali Osnutek zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o vojaških invalidih, položaj vojaških invalidov v akciji Nič nas ne sme presenetiti, poročilo s posvetovanja o izvajanju zdraviliškega in klimatskega zdravljenja vojaških invalidov in imetnikov partizanske spomenice 1941 (ki je bilo v dneh od 29. do 30. 3. 1979); obravnavali so tudi analizo položaja borcev NOV v sistemu pokojninskega in invalidskega zavarovanja ter še nekatera vprašanja iz invalidske problematike. Sejo je vodil njen predsednik Stane Repar.

Največ časa so na tej seji namenili razpravi o Osnutku zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o vojaških invalidih. Gre za osnutek zveznega zakona, na katerega je pred dnevi že poslala svoje pripombe strokovna služba Republiškega

komiteja za vprašanja borcev in vojaških invalidov Slovenije. Zvečine se te pripombe tudi skladajo z mnenjem članov komisije za VI pri RO ZZB NOV Slovenije, pri čemer so bili tudi člani komisije mnenja, da bi bilo treba čim več pristojnosti za urejanje vprašanj vojaških invalidov prenesti v pristojnost republik in pokrajin. Poglavitna pripomba, ki velja za osnutek novega zakona v celoti, pa je bila, da se zdi, kot bi se v novo oblikovanih členih zakona želelo zmanjševati nekatere pravice vojaških invalidov. Obravnava zakona od člena do člena je namreč pokazala, da gre pri vrsti členov za drobne spremembe, ki pa v bistvu omejujejo že doslej uveljavljene pravice – pa bodi da gre za ortopedske pripomočke ali za izraževanje prejemkov, ki gredo invalidom po zakonu.

Komisija jo nadalje menila, da je način izplačevanja invalidnin, kakršen je sedaj, izredno zapleten in za invalide neugoden,

saj nimajo možnosti, da bi invalidnino prevzel na mesto njih pooblaščen družinski član ali druga pooblaščen oseba. Poleg tega pa je za že tako bolne in utrujene invalide neprikladen način izpolnjevanja čerkov.

Nekaj pripomb je bilo tudi glede načina izračunavanja invalidnin po skupinah in nekaj sprejemljivih novosti v zvezi z osebnimi avtomobili za invalide.

Osnutek zveznega zakona bo vsekakor še nekaj časa v razpravi, saj so tudi iz drugih republik prišle podobne pripombe kot iz Slovenije.

V naslednji točki dnevnega reda je komisija obravnavala vprašanje o ravnanju in delu z vojaškimi vojnimi invalidi ob akciji Nič nas ne sme presenetiti. Pri tem je predsednik te komisije Stane Repar opozoril člane, da je priprava osnutka o ravnanju, delu in skrbi za vojaške invalide v izrednih pogojih (naravnih nesrečah in v primeru vojne) ena od bodočih nalog te komisije. »Treba bo izha-

jati iz dejstva, da imajo tudi v akciji NNNP vojaški invalidi svoje naloge in odgovornosti, ter da bi v primeru elementarne nesreče ali vojne bilo potrebno poskrbeti, da bi tudi v posebnih pogojih bili zagotovljeni vsem invalidom normalni življenjski in delovni pogoji. Tu je Repar zlasti poudaril pomembnost organiziranja te skrbi v krajevnih skupnostih, kjer bi morala biti organizirana patronažna služba. Slednja pa je na terenu, kot vemo, še vedno bolj v povojih.

Člani komisije za VI pri RO ZZB NOV Slovenije so se dogovorili za izdelavo takega osnutka načrta, delegati bodo vsak na svojem terenu, občini ali krajevni skupnosti spodbujali k razmišljanju o takem načrtovanju.

Poročilo o izvajanju zdraviliškega zdravljenja VI so člani komisije sprejeli z nekaterimi pripombami, prav tako pa tudi analizo položaja borcev NOV v sistemu pokojninskega in invalidskega zavarovanja. B. Ž. J.

Delegacija ZZB NOV Jugoslavije v gosteh pri antifašističnih borcih DDR

V začetku septembra je bilo v vzhodnem Berlinu več manifestacij ob dnevu žrtev fašizma. Tudi letos so bile ob tem dnevu v Berlinu v gosteh delegacije borčevskih organizacij iz številnih evropskih držav, med njimi tudi delegacije ZZB NOV Jugoslavije, ki jo je vodil Bego Kuzmanovski član predsedstva ZZB NOV Jugoslavije.

Cetudi to srečanje ni bilo delavne narave, so borci prisotnih delegacij vzpostavili koristne in prijateljske stike in že tradicionalna srečanja. Naša delegacija je položila vence na spomenik padlim osvoboditeljem Berlina in obiskala kraj, iz katerega je štab rdeče armade vodil zaključne operacije v drugi svetovni vojni na tem predelu Evrope.

Vodja naše delegacije Bego Kuzmanovski je ob vrnitvi povedal, da so prijazni gostitelji goste seznanili tudi s sedanjim razvojem demokratične republike Nemčije kakor tudi z načrti njenega razvoja.

Člani prisotnih evropskih delegacij so se srečali tudi s člani politbiroja Enotne socialistične partije DDR in s predsednikom Erichom Honeckerjem.

B. Ž. J.

Še o kmetih-borcih

V ponedeljek, 17. septembra, je bila seja Komisije za vprašanja borcev NOV Skupščine SR Slovenije. Na dnevnem redu te seje sta bili pomembni predvsem dve točki in sicer predlog zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o starostnem zavarovanju kmetov ter predlog periodičnega delovnega načrta Zbora združenega dela, Zbora občin in Družbenopolitičnega zbora Skupščine SR Slovenije za četrto tromesečje tega leta.

Na seji, ki jo je vodil njen predsednik Janez Japelj, so bili člani komisije enotni pri oceni predloga zakona o starostnem zavarovanju kmetov. Nekatere, predvsem redakcijske pripombe so bile sicer podane (in se skladajo s tistimi, ki jih je že predčasno dala zakonodajna komisija), vendar je bilo besedilo tega zakona sprejeto.

B. Ž. J.

Bliža se svetovni zbor borcev za razorožitev v Rimu

Za mir in razorožitev

Od 18. do 20. oktobra bo v Rimu potekal svetovni zbor borcev o razorožitvi. Priprave za ta veliki zbor so že v končni fazi. V koordinacijskem komiteju mednarodnih borčevskih organizacij za pripravo tega zbora je tudi predstavnik naše borčevske organizacije Branko Golović.

Tovariš Golović je v pogovoru za »Četrti jul« o tem zboru povedal naslednje:

»Pred nekaj leti je ZZB NOV Jugoslavije dala pobudo, da se na osnovi dobrih izkušenj, ki so jih prisotni občutili na evropskem borčevskem simpoziju za razorožitev leta 1975 v Parizu, pripravi tudi svetovni borčevski zbor, ki bi proučeval probleme razorožitve in o teh vprašanjih tudi sklepal.

Ko smo to našo zamisel posredovali mednarodnim

borčevskim organizacijam, nas je vodilo dejstvo, da je to vprašanje borcem zelo blizu. V težkih vojnih doživljajih so prav borci na najneposrednejši način spoznali vso smrtonosnost in uničevalnost orožja, zato morajo kot člani organizacij, ki svojo aktivnost v največji meri snujejo v boju za mir, dvigniti svoj glas proti razvneti in še nevarnejši tekmi v oboroževanju.

Izkazalo se je, da smo bili z našimi ocenami in predvidevanji na pravi poti. Zamisel je kaj hitro naletela v vsem borčevskem svetu na širok odmev. Z vsestransko široko razpravo o tem nedvomno najbolj aktualnem problemu sodobnega sveta, ki je integralni del boja za mir in mednarodno sodelovanje, bodo borci vsekakor s svojimi stališči in ocenami ponovno opozorili borčevsko in tudi

celotno narodno dejavnost na nevarnost, ki preti svetu zaradi nadaljevanja tekme v oboroževanju v večjem številu dežel.

Tovariš Golović je ob tej priložnosti še povedal, da so člani koordinacijskega komiteja ob oblikovanju vsebine sporočila, ki naj bi bilo sprejeto na tem zboru, poudarili opredelitve, ki izhajajo iz zaključnega dokumenta posebnega zasedanja organizacije Združenih narodov o razorožitvi. Na osnovi tega je tako mogoče pričakovati, da bodo tudi ostali, ki bodo na zboru sodelovali, storili vse, da bi dosledno izpolnjevali ta mednarodni dogovor, da bodo v prvi vrsti vztrajali pri krepitvi vloge OZN na področju razorožitve.

Poleg tega je Branko Golović dejal, da se je ZZB NOV že doslej zavzemala (v duhu naše politične usmeritve) za

sodelovanje borcev iz različnih delov sveta. Zahvaljujoč tej naši pobudi sta na rimskem zboru zagotovljeni prisotnost in sodelovanje borčevskih organizacij afroazijskih dežel. Poleg tega je prodrli tudi naš predlog, da bodo zboru lahko prisostvovali predstavniki nekaterih dežel, ki formalno še niso osnovale borčevskih organizacij – kar velja predvsem za vrsto novoosvojenih držav.

Naj na koncu še zapišemo, da pričakujejo, da bo svetovnemu zboru borcev o razorožitvi v Rimu prisostovalo več kot 600 udeležencev z več kot 70 držav. Večina predstavnikov bo iz evropskih držav, vendar pa so svoje sodelovanje v znatnem številu prijavile tudi države iz Afrike, Azije in Amerike kakor tudi iz Avstralije, Nove Zelandije in drugod.

O socialnozdravstvenih vprašanjih borcev

O socialnozdravstvenih vprašanjih borcev in vojaških invalidov so spregovorili člani komisije za socialnozdravstvena vprašanja borcev NOV pri predsedstvu RO ZZB NOV Slovenije v sredo, 26. septembra, na svoji sedmi seji.

Za prvo jesensko sejo so na dnevnem redu vprašanja, ki osvetljujejo trenutni položaj borcev tako v sistemu pokojninskega in invalidskega zavarovanja kot tudi tista, ki ocenjujejo opravljeno delo glede priznanja posebne dobe in statusa borca NOV mladoletnim pripadnikom NOV. Spregovorili so tudi o osnutku zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o dodatku za borce in osnutku zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o temeljnih pravicah imetnikov partizanske spomenice 1941.

O podrobnostih iz razprave bomo poročali v prihodnji številki našega glasila.

B. Ž. J.

Dvajsetega septembra letos je minilo natanko 35 let, ko je most čez Savo v Pogoniku, ki povezuje železniško progo med Kresnicami in Litijo, klonil, klonil šele potem, ko je bil priča najbolj obsežnemu partizanskemu napadu na slovenske prometnice.

V nedeljo, po 35 letih, je Pogonik slavil in gostil številne borce, zastavonoše, veterane naše revolucije, ki so s ponosno dvignjeno glavo stali v okrilju zastav Gubčeve, Cankarjeve, Petnajste, Šlandrove, Zidanškove, Dolenjskega odreda, Kamniško-zasavskega in še mnogih drugih enot, ki so šle skozi številne viharje in ognje, napade, jurišale, bredle reke, potoke, nosile s seboj ranjene tovariše, pokopavale padle in se z bolečino in besedami prislege poslavljale od njih.

Med udeleženci slovenski v Pogoniku so bili tudi nekdanji komandant NOV in partizanskih enot

Edo Semenič

Slovenije Ivan Maček-Matija pa Sergej Kraigher, Viktor Avbelj, Mitja Ribičič, Janez Vipotnik, Franc Tavčar-Rok, Lidija Šentjura, delegacija slovenskih občin ter številni ugledni predstavniki družbenega in političnega življenja.

Tu so bili tudi taborniki, mladinci in mladinke pohodnih enot, mladi fantje in dekleta – pripadniki teritorialne obrambe, novi rod branilcev naše svobode in neodvisnosti.

Travnik pod slavnostno tribuno je kot mravljišče. Spodaj šumi Sava, piski vlakov parajo sivino neba... pesem odmeva v zasavskih hribih.

Narodni heroj Jože Borštnar je odkril spomenik borcem, ki so sodelovali v napadu na slovenske prometnice leta 1944 in ga izročil v varstvo slovenskim in istrskim železničarjem.

Nedeljski dan je bil dvojni praznik. Spominjali smo se tistih slavnih in težkih dni in skupaj ponovno manifestirali našo pripravljenost z vsemi silami čuvati in braniti pridobitve NOV in ljudske revolucije, ki še traja, saj sleherni dan teče bitka za vrednejše in polnejše življenje in za take odnose, kjer bo delovni človek resnični gospodar pogojev in rezultatov svojega dela.

O pomenu akcije je zbranim govoril slavnostni govornik narodni heroj Franc Poglajen-Kranjc.

»Naj svet zve za resnico...«

Ob 35-letnici velike ofenzive partizanskih enot na prometne zveze v Sloveniji. Na Pogoniku nov spominski kamen naše revolucije. Spominja nas in opominja svet, da je ljudstvo v borbi za svobodo nepremagljivo, da ni barikad, tankov in bunkerjev, ne topov in ne ognja, ki bi zmogli zaustaviti človeško reko, ki jo prežarja ljubezen do domovine, do svobode.

ki je med drugim poudaril, da je bilo v letu 1944 več kot 500 partizanskih napadov na prometne zveze, ki so bile zelo pomembne za umikajočo se fašistično vojsko. Številne akcije in napadi 15. divizije na Štampetov most, Zidanškove brigade na železniški most pri Mislinji, napad borcev 9. korpusa na progo Kranj-Jesenice-Bohinj in porušeni mostovi v Baški grapi so bili uvod v splošno ofenzivo za najpomembnejše sovražnikove prometnice. Glavni cilj pa so s septembrskimi napadi na Pogonik in Štampetov most dosegli s svojimi napadi enote 7. korpusa NOV in PO, 4. operativne cone, 18. divizije in zavezniškega letalstva.

Bili smo sami, v najtežjih trenutkih narodovega življenja. Z leve in desne pa kup obljub... Toda

Alojz Škufca-Boro

naš človek je vzdržal. Če bi mu rekli, naj premakne goro, bi jo premaknil...

Avgust 1944. Maršal Tito odide v Italijo na pogovore z zavezniškimi politiki. General Wilson in premier Churchill sta njegova sogovornika. Dogovorijo se o pošiljanju vojnega materiala, sprejemanju ranjenec in o sodelovanju britanskega letalstva z našimi enotami.

Nad mizo z zemljevidi se v štabu 7. korpusa kmalu zatem sklanjajo oficirji. Načelnik štaba podpolkovnik Kranjc in člani štaba 15. divizije načrtujejo napad. Tovariši Kranjca pozorno poslušajo. Domačin je in te kraje dobro pozna. Po kratkem posvetu komandantov sledi ukaz:

»V akciji Pogonik sodelujejo enote 15. divizije Gubčeva, Cankarjeva in Petnajsta ter Dolenjski odred ter Šlandrova in Zidanškova, ki se jima pridruži še Kamniško-zasavski odred.

Štajerski partizani imajo nalogo napasti most, ga porušiti in poskrbeti za zavarovanje na levem bregu Save.

Komandant pohodne enote predaja raport nekdanjemu komandantu NOV in PO Slovenije Ivanu Mačku-Matiji

Enote 15. divizije naj z desnega brega napadejo grad, ki neposredno brani most ter utrde ob njem.

Šlandrova in Zidanškova brigada naj takoj sestavi skupni operativni štab. Iz Mozirja preko Motnika in Trojan naj se premakne v Vaške Kandrše, kjer bo dobil ukaz za borbeno nalogo. Drugi bataljon gre v napad na bunkerje pri mostu Pogonik, prvi bataljon postavi v Spodnjem Hotiču zasedo, tretji bataljon ostane v rezervi na Klancu.

Zidanškova in Kamniško-zasavski odred zavarujeta širše zaledje...

Operativni štab brigade se nastani pri Batusu na Konju. Komandant Ris izdaja ukaze.

Tone Tome-Gašper

Devetnajstega septembra popoldan so borci na položajih. Čakajo, da prilete zavezniški bombniki. Nič... minute postajajo ure...

Štab brigade obvestijo, da bombardiranja ne bo zaradi slabih vremenskih razmer v Italiji. Borci postajajo nejevoljni, celo razočarani.

Istega dne zvečer je na Primskem tudi Gubčeva že pripravljena za pohod. Pred njo je že odšla Cankarjeva proti Temenici, Stangi, Golišam. Tristo borcev, 20 topničarjev, 30 minercev...

Iz neke hiše pride nasmeh kapetan James M. Goodvin, šef angloameriške misije pri Glavnem štabu. Zadovoljno brunda predse. Mister Philips,

vojni dopisnik, se mu pridruži. Preko ramen mu visi fotografski aparat. Kmalu sledi pohod.

Naslednji dan, 20. septembra zjutraj, je brigada na Golišah. Popoldan so že na izhodiščnih položajih. Čakajo. Ura je 16. Roke trdneje stiskajo puške,

Tone Bregar-Iskra

ušesa pa prisluškujejo, kdaj bodo prileteli bombniki. Občutki tesnobe se mešajo s čustvi ponosa.

Pri Hotiču se je bataljon že spopadel s kolono Nemcev, ki je bila namenjena na pomoč na Pogonik, kot da bi slutila bližajoči se napad. Borci so kolono zadržali...

Ura je krepko čez 16.

Niko Sovinc

Pogledi borcev v nebo so vse daljši in vse bolj vprašujoči. Tedaj pa se pokažejo iznad Slivne avioni, ki se v nizkem letu zapode proti Pogoniku.

Bombe padajo v strugo Save. Zagori tudi Kresov kozolec. Nemška posadka ob mostu odpre ogenj iz flakov. Proti nebu nabi-

ja kakor brez uma. Toda bombnikov ni več, most pa še vedno stoji...

Tedaj se na desnem bregu dvigne ognjeni val. Rdeči curki mitraljezov sekajo tudi z leve. »Gubčevci v napad,« je slišati ostru povelja. »Prva četa na grad, druga na bunkerje, tretja naj ostane na robu gozda.«

Grad je zavzet. Posadka se predaja. Tisti pri mostu se ne vdajo. Havbice

Za minerje pravijo, da ne naredijo nikoli napake. To zagotovo drži, kajti če bi jo, se Milan Cene, Franc Markelj-Koder in Mirko Medvešek ne bi veseli srečali na Pogoniku, nekaj sto metrov nad progo, ki so jo bolje poznali kot svoj žep, saj so jo minirali na številnih mestih še pred napadom na Pogonik

in ročni protitankovski minometi le utišajo bunkerje na desnem bregu. Nemci iz bunkerjev na levem bregu bijejo po borcih. Toda ti se ne dajo. Zdaj čaka minerce velika naloga. Morda najtežja. »Minirajte most,« se glasi novo povelje. Zaloge eksploziva so na levem bregu. Na tej strani ga je bore malo. Minerji se vzpenjajo na lok mostu, minirajo stebre.

Cankarjeva je razbila kolono tankov, ki je iz Litije prihajala na pomoč posadki v Pogoniku. Zidanškova, 15. in oba odreda se borijo na svojih položajih, ki branijo dohode. Bataljon Gubčeve je napadel Kresnice...

Oglušujoč pok. Posamezni deli konstrukcije mostu letijo v zrak. Partizanske enote se po uspešno opravljeni nalogi premikajo na nove položaje.

V hiši Martina Okorna v Dolgi Nogi je partizanski zdravnik dr. Tivadar pravkar povezoval angleškega kapetana Goodwina, ki je bil ranjen pri Pogoniku. Novinar Philips že pregleduje rokopis članka, ki ga bo poslal skupaj s fotografijami v »Life«. Naj svet zve o resnici, o junaških partizanih, o majhnem koščku slovenske zemlje, o Pogoniku pri Litiji, o kraju, kjer so si prvič segli v roke zavezniško letalstvo in Titovi borci.

Petintrideset let pozneje

Veselega in prazničnega razpoloženja na Pogoniku tudi turobni oblaki niso mogli pregnati. Iz ust številnih udeležencev je odmevala partizanska pesem. Za dež se ni nihče zmenil.

Edo Semenič – Litija: »Tistih dni pred 35. leti ne bom nikoli pozabil. Bil sem komandant tretjega bataljona v 15. brigadi. Z borci smo posedli položaje okoli Primskovega. Tam je bil tudi štab brigade. Sleherni borec je vedel za akcijo. Bombni napad smo spremljali s Primskovega, odkoder se lepó vidi v dolino Save. Ponosni smo bili na uspešno akcijo!«

Tone Bregar-Iskra iz Litije: »Vedevceve iščem. Tiste, s katerimi sem 9. maja 1945. leta prikorakal po hudih bojih v Ljubljano. Ni vrag, da se ne bom s kakšnim srečal, saj na takih proslavah ve-

dno srečam koga, da malo pokramljava o tistih časih, ko sem bil še »Iskra«, in me zaradi hitrosti ni vso vojno uspeła zadeti niti ena krogla. Oba brata, mlajša sta bila, nista imela te sreče. Domov v Tolsti vrh pri Vačah se nista nikoli vrnila!«

Niko Sovinc iz Leš nad Savo: »Te kraje dobro poznam še iz vojne. Bil sem kurir v Kamniško-zasavskem odred. Tudi sedaj se še večkrat rad vračam sem med te gozdove in ljudi!«

Alojz Škufca-Boro: »Takrat, ko so napadali Pogonik, sem bil v komandi mesta v Vinici. Kmalu smo tudi mi zvedeli za to akcijo. Seveda smo bili veseli novice. Slehera taka novica nam je dajala novih moči. Zdaj me tu na proslavi presenečajo mladi. Poglejte, kakšen program so pripravili za nas borce. In tudi slabo vreme jih ni zadržalo. Dogodki iz NOV ne bodo še tako hitro točili v pozabo!«

Tone Tome-Gašper iz Logatca: »Septembra 1944 sem bil na Pohorju. Tudi pri nas se je hitro razširila novica o uspešni akciji. Ponosem sem na svoje medalje in ob takih prilikah si jih vedno pripnem. Veste, taka srečanja so za nas borce nepozabna, tako kot boji, ki smo jih skupaj bili!«

Tone Urbas

Bogata, razvihrana preteklost se je te dni v Celju nenehno srečevala s sedanjostjo, ki skuša iztrgati iz rok pozabe še tako majhne, toda pomembne drobce iz našega polpreteklega žitja in bitja in jih vtakati v živopisan mozaik zgodovine našega človeka in njegove borbe.

Joštov mlin v Medlogu, ki je bil pred dnevi prizorišče zaključne slovesnosti ob praznovanju naših jubilejev, še posebej 40. letnice 2. konference KPS za Silvestrovo 1939, je bil središče dogajanja, ki se je spletalo v mestu ob Savinji, ki je znova sprejelo medse številne revolucionarje neupogljivega duha in trdne volje stakati boljše, lažje življenje. Na izročilo preteklosti je bilo moč naleteti povsod: v muzeju revolucije so pripravili razstavo o razvoju revolucionarnega delavskega gibanja na celjskem območju vse do leta 1941. Razstava nadvse pozorno sledi začetkom socialističnega gibanja. Seznani nas z enim izmed ustanoviteljev socialnodemokratske stranke na Slovenskem, Rokom Kopitarjem, ki je v tistih razburkanih časih izdajal list Svobodni glasovi, in nas popelje mimo stavk in prvomajskih proslav do prvega delavskega zleta v Celju, 4. avgusta 1922. Popotovanje skozi zgodovino nas nato vodi do procesa proti komunistom v Celju leta 1929, Šmiglove zidanice in Čebin vse do 2. konference KPS v Joštovem mlinu.

Praznično razpoloženje se je po razstavi, ki je bila kot običajno hkrati tudi majhen, a prijeten kulturni dogodek, nekaj dni zatem preselilo v sam Joštov mlin: tik pred veliko sobotno proslavo so se v njem zbrali nekdanji udeleženci 2. konference KPS, revolucionarji in stari znanci iz slavnih dni.

Srečanja pri Joštu so vedno dogodek zase, še posebej, kadar se zbero stari prijatelji, ki sta jim Darinka in Melhior Jošt v tistih težkih časih, ki so se šibili pod grožnjami Sremske Mitrovice, preganjanja in brezposelnosti, nudila pribežališče z vso nesebičnostjo, razumevanjem in predanostjo stvari, četudi sta za vse to morala pretrpeti marsikatero uro in seveda tudi krepko plačati. In tokrat so se zbrali brez slehernega strahu, da bi kdo vdrl v tkalnico, v mlin, da bi okoli stavbe vohunili žandarji. Zbrali tudi zato, da izročijo namenu spominsko razstavo o dogajanjih v mlinu, enem najpomembnejših spomenikov naše revolucionarne zgodovine.

Preteklost in sedanjost. Joštov mlin leta 1939. Stavba sredi samotne medloške gmajne, kjer so se kaj kmalu začeli zbirati »podtalni elementi«, kakor je revolucionarje Dušana Kraigherja, Miloša Zidanška, Šlandrove, Grčarja, Fedorja in Darinko Kovačičevo, Dušana Finžgarja, Skvarčo,

Spomin na leta, pretkana z revolucionarnim snovanjem

Joštov mlin, tkalnica prihodnosti

Edvarda Kardelja in druge imenoval Slavko Škoberne, urednik celjskega lista Slovenski dom v svojih žolčnih napadih.

»Prvi je prišel zgodaj spomladi 1939 Milan Apih, ki je prej učil gotoveljske otroke pisati in brati, gotoveljske fante, med katerimi je bil tudi moj mož, pa je seznanjal s takšnimi idejami, ki so ga pozneje spravile v Mitrovico. Apih se je takrat vrnil, z njim pa več mladih, sposobnih ljudi, ki pa seveda niso dobili nikjer zaposlitve. Tako smo se dogovorili, da bi jih nekaj spravili pri nas pod streho. Ker je bilo treba od nečesa živeti, in pa da bi lažje krili ilegalno delo, so ti fantje začeli s tkal-

njem, saj so bili bratje Hribarjevi poklicni tkalci, ostali pa so se sproti učili. Hrup, imeli smo tudi mlin, je bil strašen in vsa sreča, da takrat še nismo nič vedeli o slabih živcih. Pa je bilo lepo tiste čase, vedno nas je bila polna hiša samih mladih ljudi in ti fantje so znali tako lepo peti,« se spominja Darinka tistih dni.

Višek praznovanja, ki sta ga seveda najbolj občutila Joštova dva, saj je bilo vse dni nemalo živo okoli njunega doma, pa je pomenila sobota, ko so se na prostranem dvorišču za mlinom zbrali nekdanji udeleženci in bor-

Gostiteljca: Darinka in Melhior Jošt. Foto Drago Medved

ci, mladina in občani Celja ter družbenopolitični delavci iz domala vse regije. Med gosti, nekaj tisoč ljudi se je zbralo ob »rdečem mlinu«, je bil tudi Franc Leskošek-Luka, ki je, kot se spominja Darinka Jošt, vselej bil pripravljen na kakšno potegavščino.

»Spominjam se, kako nas je neke noči prebudilo ropotanje po vratih: Policija! Pa je bil Leskošek, ki se je potem smejal, da se je vse treslo, ko sta Apih in Vrunč v samih spodnjih hlačah prilezla iz mešalnice za moko, kamor sta se skrila. Bila sta bolj bela kot mlinarja, tudi v obraz in Leskošek je trdil, da ne samo od moke...«

Prišli so France Popit, Andrej Marinc, ki je množici tudi spregovoril, narodni heroji in borci. V sončnem dnevu, ki ga je le za hip prestrašil osamljen oblak, so plapolale zastave in se strumno dvigovala skrbno izpisana gesla, polna nade in pripravljenosti, hvaležnosti in volje. Prišel je tudi Jože Bauer, najstarejši komunist v Celju, da prisluhne besedam Andreja Marince o veliki in slavni preteklosti, ki jo je v veliki meri pomagal graditi tudi Joštov mlin s svojimi tkalci.

Vse je v soboto spominjalo na ta ne tako davna leta. Recital, Apihova Bilečanka, mladost med za-

stavami in igrivimi kretinami. Nasprotja se privlačujejo, in zato je bilo nekaj močno privlačnega tudi v dogajanju na nekdanji samotni medloški gmajni, kjer je prav tako mladost snovala načrte.

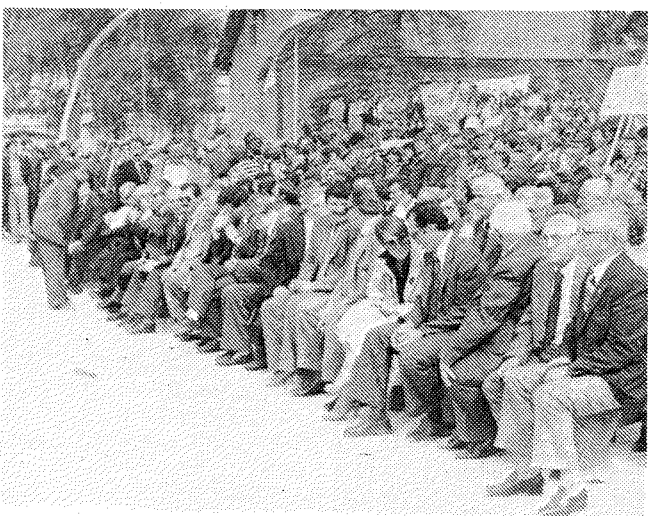
Joštov mlin je bil dober gostitelj razigrane množice. V tem se ni nič spremenilo, le da sta tokrat Darinka in Melhior Jošt sedela na klopih med tistimi, ki sta jim ponudila hrano in stanovanje. Bržkone sta se morala spomniti na premnoge drobce spominov, ogledujoč si obraze starih znancev, ki so leta 1939, v silvestrovi noči, ko je bila v njunem domovanju konferenca, prišli iz vse Jugoslavije. Nad sto jih je bilo, med njimi tudi tovariš Tito in zastopnik kominterne. Bržkone sta mislila na to. Kdo bi vedel!

»Delegati so prihajali posamič, ponoči, spremljali so jih domači komunisti, ki so tudi stražili, skriti po grmovju okrog mlinarjevega doma,« je pred leti o dogodku zapisala Darinka Joštova. Hodili so tiho kot sence, videli smo jih mnogo, poznali nekaj, vpraševali pa nič, saj je bila najstrožja konspiracija. »Intendant« je bil Milan Apih, z mojo sestro Milko pa sva kuhali. Za toliko ljudi sva bili vajeni kuhati redkokdaj, po navadi le ob obiranju hmelja. Zato sva skuhalii ričet s prekajenim mesom. Vem, da je bil malo prismojen, vendar so trdili, da je velika razlika med tem in tistim, ki so ga bili domala vsi vajeni... Naslednjo noč so delegati spet posamič odhajali. Poznejši dogodki so pokazali, kako važni so bili sklepi te konference za usodo naše domovine.«

Mlin, v bližini katerega je v soboto pred nekdanjim komandantom slovenske vojske, Francem Leskoškom-Luko predal raport pohodne enote, ki je preko vrhov zasavskih gora, mimo Šmiglove zidanice in Čebin prišla tik pred prireditvijo do slavnostnega prostora, komandant Ivan Vrenko, je soboto pričakal v novi preobleki, s pridobitvijo, ki bo še posebej pomembna za mladi rod: spominska soba z razstavo bo poslej na široko odprta. Ne sicer tista, v kateri je bila konferenca, toda pomembnost bo ostala.

Celje je praznovalo že pred tem: le nekaj dni prej je sprejelo medseborce 5. prekomorske brigade. Prav tako prijazno in gostoljubno kot nekdanje revolucionarje. Tako pač, kot zna sprejemati mesto ob Savinji, kot sta znala in še znata Joštova dva. Tudi to je simbol Joštovega mlina, kovačnice naprednih idej. In naposled so veliko izročilo »rdeče tovarne« tudi dobroti in pripravljenost pomagati, prisluhniti človekovim težavam, jih sprejeti za svoje. Izročilo, ki se ne more in ne sme pozabiti. V tem je veličina minulega sobotnega opoldneva.

Milenko Strašek

Andrej Marinc, France Popit ter Franc Leskošek-Luka med gosti tik pred začetkom osrednje proslave pri Joštovem mlinu.

Dan pred velikim zborovanjem so v Joštovem mlinu odprli spominsko sobo.

Delo aktivistov v Zasavju med NOV

Meseca oktobra poteče 35 let od prvih volitev v NOO na območju litijskega okrožja, kamor je spadal tudi okraj Zasavje. Navedeni članek opisuje razvoj in organiziranost OF tega okraja in volitve v NOO kot nosilce nove ljudske oblasti.

Vse leto 1943 se je NOG na območju Zasavja izredno naglo razvijalo in se organizacijsko krepilo. K temu je veliko pripomogla pokrajinska konferenca KPS za Štajersko, ki je bila v dneh od 18. do 20. februarja leta 1943 pri Osoletu v Dešnu. Sklepi, sprejeti na tej konferenci, so delo aktivistov usmerili med prebivalstvo večjih krajev in v industrij-

eni takih nalog je tedaj mlada skojevka povedala:

»Nekega dne, meseca julija 1944, me je prišel iskat kurir Tine iz zaščite VOS in me odpeljal v štab. Tam me je sprejel Ivan Nemec-Vojko, član IO OF za Štajersko, in mi dal nalogo. Drugo jutro sem morala iti k Angeli Vinkler. Razpoznavno ge-

Mladinske akcije so bile polne navdušenja

Poleg vaških odborov OF se je najhitreje razvijala in se utrjevala organizacija ZSM in SKOJ. K njenemu nastanku in organiziranosti je mnogo pripomogla sekretarka PK SKOJ za Štajersko Vera Šlander-Lojzka, ki

nih akcij, od prekopavanja cest za oviranje prometa sovražniku, raznih delovnih akcij na domačijah, iz katerih je okupator pregnal družine itd. Ob raznih slovesnostih in praznikih so pripravljali in kurili kresove ter prirejali mitinge. Dne 1. maja 1943 so po vseh vrhovih v Zasavju goreli kresovi, ki jih je pripravila mladina skupaj s partizani. Tako je bilo tudi 1. maja 1944, ko je v Zasavju gorelo 12 kresov, po reki Savi pa so spustili goreče drevo, ki je strašilo okupatorja.

Čeprav kapitulacija Italije na tem področju ni prinesla nobenih olajšav, temveč jih je otežila s povečanjem postojank in drugimi oblikami terorja, se je zaupanje prebivalstva v OF izredno dvignilo. Toda do konca vojne je bilo še daleč in potrebne so bile še velike žrtve.

Poskrbeli so za vse

V drugi polovici leta 1943 je rajonski odbor OF Zasavje organiziral rajonsko gospodarsko komisijo in ji poveril organizacijo preskrbe. Teren je bil pasiven in ni zmožal vsega bremena za preživljanje borcev enot NOV, ki so v vedno večjem številu prihajali na teren. Teren je bil izredno prehodni v smeri proti Dolenjski ali obratno proti Štajerski in Gorenjski. Tudi pripadnikov zalednih ustanov je bilo vedno dosti, in treba jih je bilo oskrbovati. Rajonska komisija je ustanovila gospodarske odbore pri vsakem vaškem odboru OF in jih zadolžila za zbiranje vseh vrst živil in drugega materiala. Organizirano ga je razdeljevala, viške pa skladiščila za rezervno v času pomanjkanja. Prvo rajonsko komisijo so sestavljali: Jože Grošelj iz Zg. Prekra – načelnik, Lojza Štrus iz Bitič, Jože Vidic iz Prekra,

je prišla zgodaj jeseni 1942 na ta teren. Z izredno privlačnostjo je pridobivala mlade in revolucionarne mladince za sodelovanje v boju proti okupatorju. Imela je smisel za organiziranje mladine v aktivne, ki so se postopoma povezovali med seboj v mrežo aktivov po vsem terenu.

Mladina se je z navdušenjem udeleževala raz-

Spodaj navedeni podatki ilustrirajo udeležbo in žrtve NOV v Zasavju:

Okraj Zasavje je obsegal 18 vasi in zaselkov, v enotah NOV je bilo 113 prebivalcev, v NOV je padlo 40 prebivalcev, okupator je aretiral 24 prebivalcev, od aretiranih je bilo ustrelenih 12 prebivalcev, družin je bilo izseljenih 33, imele so 144 članov, v internacijo je bilo poslanih 9 prebivalcev, v internaciji je umrlo 5 prebivalcev, okupator je požgal 39 objektov, na njegovem območju je 10 spominskih obeležij pomembnih dogodkov in padlim žrtvam v času NOV.

Franc Škarja iz Zapodja in Tine Učakar iz Hotiča. Svoje delovanje je organizirala zelo temeljito in razvila dobro organizirano gospodarsko mrežo v rajonu. Prevzela je odgovornost za obdelavo njiv in rejo živine tistih domačij, iz katerih je okupator pregnal družine. Za to delo je imela na razpolago nekaj delovne sile, nespodobne za orožje, pomagala pa je tudi mladina.

Na terenu Zasavja je v vasi Senožeti delovala tehnika za razmnoževanje literature za potrebe političnih delavcev in za enote NOV. Na delo v tehniko sta prišla iz Dolenjske Ernst Žgank-Nestl in njegova žena Jerica. Prostor za tehniko sta pomagala poiskati aktivista Franc Udovc-Florjan in Lovrenc Gradišek-Lipe pri kmetu Francu Klemenčiču-Lončarju in Malči Jerinovi v Senožetih. Pri delu v tehniki je pomagala tudi Alenka Gabrovec-Milica, julija pa se jim je pridružil še Franc Pungercar-Janoš iz Zasavskega bataljona. Imeli so izredno dobro organizirano delo. Jeseni so za tehniko poiskali nov prostor pri Pavli Pirc v vasi Gora nad Pečami. Tokrat sta v tehniki delala poleg Pungercarja še Štefan Jelinčič in Franc Dolinar iz Prekra.

Organiziranost rajona, ki je bil aprila 1944 preimenovan v okraj, je postala kot primer izredno aktivnih terenskih političnih aktivistov. V organizacijah NOG je bilo zajeto vse prebivalstvo, skoraj vsi za orožje sposobni moški so bili vključeni v enote NOV. V takem okolju so bile mesece oktobra organizirane prve volitve v NOO. Udeležilo se jih je vse prebivalstvo, ki je imelo volilno pravico. Na okrašenih volišča so prihajali volilci izredno resni in ponosni, saj so bile to prve resnično svobodne volitve, na katerih so se svobodno odločali za najboljše predstavnike nove ljudske oblasti. Med volilci je bilo največ žena, ki so prvič volile, saj pred vojno niso imele volilne pravice. Prav zato so s toliko večjim ponosom prihajale na volišča. Zavedale so se svoje pravice, ki so jo dosegle v času NOV, v katerem so se enakovredno bojevale za svobodo, enakopravnost in boljše življenje.

Jeseni leta 1944 so v okraju Zasavje delovali: 8-članski odbor OF, 3-članski okrajni komite KPS, 5-članska okrajna GK, 5-članski odbor SPŽŽ in 4-članska propagandna komisija. Poleg teh je bilo na terenu 15 vaških OOF, 13 aktivov ZSM, 5 aktivov SKOJ in 12 odborov SPŽŽ. Razume se, da se je število stalno spreminjalo glede na razmere, ki jih je pogosto menjalo stanje, npr. mobilizacija v NOV, posegi okupatorja z aretacijami, selitvami in drugim.

Janez Petje-Jovan

**Radio
Osvobodilna
fronta**

**Nova
knjiga
Jožeta
Javorška**

Pred dnevi je pri Partizanski knjigi izšla knjiga Radio Osvobodilna fronta izpod peresa Jožeta Javorška. Na tiskovni konferenci je nekaj besed o svojem najnovejšem delu spregovoril tudi avtor. Želel je pojasniti, kako je to svoje delo zasnoval, in kateri momenti so narekovali kasnejše drugačno pisanje.

Predvsem dejstvo, da bi ob morebitnem izpovednoliterarnem delu ostala vrsta podatkov in gradiv javnosti neznana, je avtorja usmerilo k pripravi knjige, kakršna je te dni izšla. Torej gre v delu Radio Osvobodilna fronta za vrsto podatkov in tudi zgodovinskih dejstev in le deloma za osebne poglede na ROF, ki predvsem izstopajo v odlomkih avtorjevega dnevnika in odlomkih korespondence; ti pa so navsezadnje tudi del dokumentacije.

Taka pojasnila je želel dati predvsem zaradi polemike, ki se je pred nedavnim pojavila v dnevnem časopisu ob objavi odlomka iz knjige Radio Osvobodilna fronta. Poleg tega je Javoršek na tiskovni konferenci čutil potrebo, da pojasni nekatere paralele med slednjo in njegovo predzadnjo knjigo. Različnost namembnosti in koncepta pisanja da je narekovala popolnoma različne predstavitev istih oseb, ki nastopajo v obeh Javorškovih delih.

Nekaj skopih besed o knjigi sta spregovorila tudi recenzenti knjige dr. Dragotin Cvetko in profesor Ivan Križnar, ki sta predvsem poudarila, da gre za izredno dragocene podatke o delovanju ROF, ter da sta le včasih opozorila avtorja, ko se je zdelo, da o posameznih dogodkih ali osebah razmišlja preveč osebno.

Rokopis za Javorškovo knjigo Radio Osvobodilna fronta je odobrila tudi Komisija za zgodovino Sveta za razvijanje tradicij pri predsedstvu ROZZB NOV (kot je zapisano v knjigi).

Štancelaze, aprila 1944 – članice SKOJ okraja Zasavje

Od leve proti desni: Minka Prosenec (Jeličič), Sp. Prekar, partizan Jur ?, Francka Prosenec-Užigova (por. Kralj), Ivan Povirk (Gorškov z Gore), Micka Povirk, por. Strehar, partizan ?, Štefka Povirk, por. Rebolj, partizan Nace, partizan ? (morda Avgust Prebil), partizan Brico iz Tuhinjske doline.

ska središča. V te kraje je organizacija OF težko prodirala in tudi brez žrtev ni šlo, vendar so njenemu razvoju veliko doprinesli aktivisti iz teh podeželskih krajev. Organizacija jih je pošiljala k zanesljivim sodelavcem po razne informacije; raznašali so literaturo in pošto z naročili, da opravijo določeno nalogo ali da pridejo na določen kraj na razgovor. Take naloge so opravljali zaupni in v delu za NOG že preizkušeni ljudje, zlasti mladi ljudje, vključeni v ZSM, SKOJ in OF. Mlada dekleta, organizirana v SKOJ, so se najbolj izkazala kot kurirke in obveščevalke. Člani VOS so jih pošiljali v razne centre, kamor sami niso mogli, niti smeli. Z dobrimi instrukcijami o potovanju, o nalogi, ki jo naj opravijo, o osebi, h kateri morajo, so nalogo skoraj vedno odlično opravile. O

slo je bilo: „po tričetrtlitrsko steklenico sem prišla“. Prenesti sem ji morala naslednje ustno sporočilo: „Aktivitska Vida mora pripraviti teren in vodiča s čolnom za prehod skupine partizanov čez Dravo. Čez teden dni pridem po odgovor.“ Pri potovanju pa sem imela smolo. Ker nisem poznala Pragerskega, sem pri železniški postaji zavila v napačno smer in se znašla pred policijsko postajo. Na srečo me nihče ni videl in sem zavila v sosednjo ulico. Opazila sem nekega fantka in ga vprašala za hišo Angele Vinkler, ki je bila na srečo prav blizu. Tako sem prispela na cilj in se predstavila z naučnim geslom. Vse sem opravila zelo hitro in čez teden dni odšla po odgovor. Bil je pritrdilen. Takih nalog sem opravila več in vse z uspehom, čeprav so bile nekatere zelo tvegane...

Muzej revolucije Celje

Tesna povezanost z ljudmi

Delovanje in snovanje celjskega muzeja revolucije je bilo že od nekdaj, od samih začetkov te ustanove, ki segajo v petdeseta leta, ko je bil muzej še oddelček takratnega pokrajinskega muzeja, naravnano k spoznanju, da je treba našo polpreteklo zgodovino predstaviti na kar najbolj dostopen način čim večjemu številu ljudi. V tej dobi celjski muzealci skorajda niso imeli pogojev za takšno delovanje, pa so zato svojo razstavno dejavnost prenesli v celjske izložbe, kar je pomenilo znaten korak naprej od ustaljenih načinov predstavljanja zgodovinskih dokumentov. Z ureditvijo novih razstavnih prostorov v hiši, kjer je bil nekdaj celjski magistrat, so se razmere močno izboljšale, spremenil pa se je tudi način predstavitve posameznih tem razstav. Za začetek so posegli po temah iz izrazito vojaškega področja in obdelali nekatere partizanske enote, kot na primer 1. štajerski bataljon, Šlandrovo brigado, 14. udarno divizijo in druge, s tem pa je od leta 1963 zavel nov veter. Sodelavci muzeja so tako ob sočasnih raziskavah na terenu lahko začeli s pripravami zahtevnejših razstav, ki so zajele določeno delovanje v medvojnem času pa tudi pred njim precej širše. Nastale so razstave Razvoj sanitete na Štajerskem, Tehnike in tiskarne in hkrati najzahtevnejši poizkus predstaviti občanom nastanek in razvoj nove ljudske oblasti, od delovanja OF in njenih odborov do aktivnosti aktivistov na terenu, kar je bilo skorajda neobdelano.

V ta sklop dela spadajo tudi razstave, ki jih je muzej pripravil za posamezne občine ob različnih priložnostih: Savinjska dolina v NOB, Kozjansko v NOB in tako dalje. Nekoliko skromno obdelano je bilo in je še območje občine Slovenske Konjice, kar je predvsem posledica kadrovske težave ustanove. V muzeju revolucije v Celju pa optimistično zatrjujejo, da bodo tudi tokaj v najkrajšem času dosegli to, kar v preteklosti ni bilo mogoče. V Slovenskih Konjicah namreč pravkar urejujejo novi spominski dom, kjer bodo postavili razstavo – stalno – o narodnoosvobodilni borbi na Konjskem.

Poslanstvo vseh teh razstav je vsekakor izredno široko, saj prenekatero med njimi, če že ne večina, potujejo v domala vse večje in oddaljene kraje regije, predvsem ob različnih jubilejih in občinskih pa tudi krajevnih praznikih. Zanimanje presega vsa pričakovanja: zadnjo razstavo Ukradeni otroci si je ogledalo okoli 40.000 ljudi. Podobno je tudi z ostalimi razstavami, čeprav nekatere niso toliko »potovale«.

V zadnjih dveh letih so celjski muzealci svojo razstavno dejavnost prenesli tudi izven meja domače regije. Tako so se z nekaterimi razstavami pojavili – in to nenavadno uspešno – v Murski Soboti, Ptuj, Metliki, Črnomlju, v revirjih (zasavskih) in še kje.

Izredno angažiranje muzeja pa vse bolj rojeva uspehe tudi doma, saj obisk stalnih zbirk v muzeju in v Starem piskru, mučilnici slovenskih domoljubov, nenehno raste. Vse to je posledica tesne povezave z vsemi šolali celjskega območja, ki imajo v teh dveh ustanovah učne ure pa tudi ustrezna predavanja. Razstavo popestrujejo zapisi, posneti na magnetofonske trakove.

Vse več ljudi prihaja v muzej tudi iz delovnih organizacij, vendar celjski muzealci niso povsem zadovoljni in nameravajo sodelovanje z organizacijami združenega dela še okrepiti. Kako, zaenkrat še ni jasno, vsaj do potankosti ne, bržkone pa bodo nekatere tematske razstave postavili v samih organizacijah združenega dela, kjer pač bodo na voljo ustrezni prostori. Organizatorje kulture v teh organizacijah nameravajo seznaniti s pomenom muzeja in njegovih zbirk tudi preko stalnega seminarja Človek, delo, kultura, korak naprej v tej smeri pa so bila predavanja z naslovom Gremo v muzej, ki so jih organizirali izključno za nosilce kulturnega življenja v teh središčih.

Pomemben del snovanja strokovnjakov celjskega muzeja revolucije je urejanje vrste spominskih sob in objektov na širšem celjskem območju, ki spadajo pod njihovo strokovno nadzorstvo.

V muzeju se te dni intenzivno pripravljajo na

novi razstavi. Gre za natančno predstavitev revolucionarnega delavskega gibanja v Celju, Celjani pa jo bodo lahko videli še ta mesec. Končana je še razstava o revolucionarnem delovanju v »rdečem« Joštovem mlinu, tematsko vezana na 2. konferenco KPS, torej na štiridesetletnico tega dogodka.

Vzporedno z vsemi temi akcijami teče nenehna publicistična dejavnost. Vsako novo razstavo spremlja na njeno pot katalog, zelo primeren tudi kot učna snov. Izjemen uspeh je v tem letu dosegla knjižica o pohodu 14. udarne divizije na Štajersko, ki je bila kmalu po izidu v celoti razprodana in jo bodo bržkone prav kmalu tudi ponatisnili.

Krona prizadevanj brez dvoma ureditev stalne zbirke na temo Povoja na socialistična izgradnja na celjskem območju, ki jo bodo namestili v letos pridobljenih prostorih tik muzeja revolucije in bo tako organsko povezana z zgodovino predvojnega revolucionarnega gibanja in narodnoosvobodilne vojne kot njuna logična posledica. Gradivo je delno že zbrano, razstava pa bo najverjetneje nared v prvi polovici naslednjega srednjoročnega obdobja. Celje bo s to razstavo gotovo edino v naši republiki, če odštejemo nekatere manjše poizkuse.

Četudi so se v Celju kadrovske okrepili, bogatejši so za enega znanstvenega sodelavca, vendarle nastajajo težave, ki jih pogojuje predvsem izredno obsežen teren in pa precejšnje zahteve. Da bi zadostili željam in kvalitetenemu delu, morajo delavci muzeja nemalokrat delati tudi izven delovnega časa. Že sedaj je jasno, da bodo prej ali slej morali dobiti človeka, ki bo prevzel stalno strokovno vodstvo po muzeju – razmišljajo o kustosu, pedagogu, ki bi se ukvarjal izključno le s tem in bil hkrati zadolžen tudi za delo z mladimi. Vedno večje število obiskovalcev to malodane zahteva. Požrtvovalno, kvalitetno delo je hkrati tudi nekakšen bumerang, učinkovit, koristen in predvsem v skladu z našimi hotenji: privabiti v muzej kar največ obiskovalcev in jim približati našo polpreteklo zgodovino na nevsihljiv, prijeten način.

Milenko Strašek

Šeškov dom v Kočevju

Od grofov Ortenburških do danes

Kdo ne pozna Šeškovega doma v Kočevju, kjer je v dneh od 1. do 3. oktobra 1943 ob času zloma fašistične Italije zboroval prvi zbor odposlancev in odposlank slovenskega naroda? Imenujejo ga po Jožetu Šešku, ki je ljudi na Kočevskem budil in bodril k borbi od začetkov delavskega gibanja dalje. S svojo borbenostjo jim je dal dovolj moči, da so njegovo delo nadaljevali tudi potem, ko so ga italijanski fašisti 11. maja 1942 v Ljubljani umorili.

Dom Jožeta Šeška je osrednji kulturni in zgodovinski spomenik. Za seboj ima zanimivo zgodovino. Zgradili so ga člani Sokola s prostovoljnim delom že leta 1938. Dolga leta je bila v njem telovadnica. V njem so potekala razna zborovanja; od kulturbundovcev do slovenskih odposlancev. Ob dvajsetletnici Kočevskega zbora pa so v domu uredili dvorano, namenjeno kulturnim prireditvam, predvsem gledališkim predstavam.

Ko je Kočevje dobilo svoje mestne pravice, če pa prisluhnemo razlagi vodiča, lahko naredimo še skok nazaj. Tu so grofje Ortenburški, ki so v 13. stoletju za upravo območij ob Kolpi zgradili nad reko gradova Poljane in Kostel. V 14. stoletju so se začeli priseljevati Nemci s svojih posestev na Koroškem. Ko so Ortenburžani izumrli, so kočevsko, poljansko in kostelsko gospostvo podedovali grofje Celjski. Potem je to ozemlje pripadlo Habsburžanom; baron Turn, grofje Blagajski so razpolagali s takojšnjimi posestvi. Nazadnje so postali lastniki kočevskih gozdov grofje Turjaški oziroma Auerspergi in se tam šopirili do zadnje vojne leta 1945. V 15. stoletju so po Kočevskem divljali Turki in Kočevci so nanje opozarjali s kresovi po bližnjih gričih. Tudi Francozi so zasedli Kočevsko in požgali oba gradova – Kostel in Poljane. Poleg turških pustošenj je Kočevje trikrat upepelil požar, večkrat pa je tod morila kuga.

stičnim vodstvom, skozi trpljenje v zloglasnih taboriščih pa do padca Italije in do ponovne nemške okupacije je pot, ki z dokumenti in zgodovinskimi fotografijami pripelje obiskovalca muzeja do prikaza izgradnje ljudske oblasti. Jasnejšo predstavboja nudijo razstavljeni mitraljezi in puške kočevskih prvoborcev, tiskarski stroj, ki je na Kočevskem pomagal širiti pisano partizansko besedo, iznajdljivost – valjar, v katerem so aktivisti OF prenašali tajna sporočila, aluminijaste menazhke in še bi lahko naštevati.

V enem od zgornjih prostorov lahko obiskovalci v besedah, fotografijah, dokumentih in z muzejskimi predmeti sledijo najpomembnejšim fazam razvoja ljudske oblasti od ustanovitve OF preko zbora odposlancev slovenskega naroda, ustanovitve slovenske vlade in do preglasitve slovenske ustave januarja 1947. To centralno slovensko razstavo je muzej pripravil leta 1973 v sodelovanju z muzejem ljudske revolucije v Ljubljani.

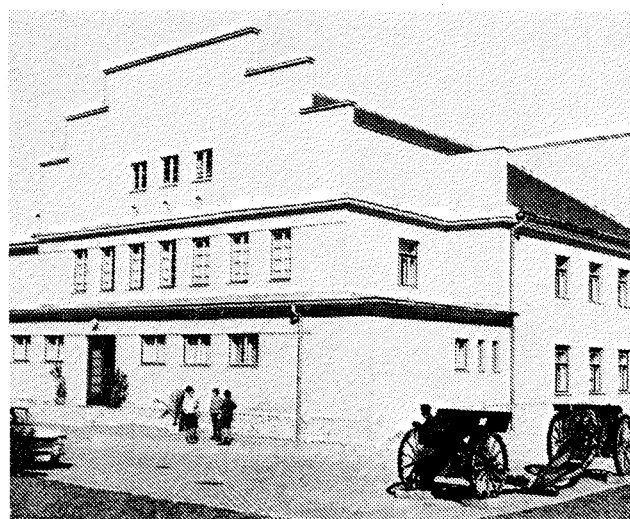
Tretji prostor je namenjen tekočim razstavam, ki trajajo približno po mesec dni, sežejo pa dejansko na vsa področja.

»Pravkar pripravljamo arheološko zbirko jugozahodne Dolenjske,« pravi tovarišica Greta Hirshek-Merhar, kustos arheolog v muzeju. »Letos so sploh razstave v znamenju arheologije in etnologije. Večkrat sodelujemo z drugimi muzeji, na primer z dolenjskim, z muzejem radovljanske občine, z muzejem revolucije in z mestnim muzejem iz Ljubljane. Žal, da si naše razstave ogleda le malo do-činov. V glavnem prihaja šolska mladina, od marca do novembra pa nas obiskujejo skupine od drugod.

Pravzaprav smo bili od leta 1953 dalje le muzejsko društvo, muzej pa smo postali leta 1960. Ves čas so se problemi vrteli okrog kadra. V prihodnje načrtujemo še enega zgodovinarja. Predvsem pa želimo, da bi do leta 1983 muzej uredili z novo opremo in še enim razstavnim prostorom. Preveč je bogata zgodovina Kočevske, da bi bili zadovoljni s tem, kar imamo. Res, veliko je bilo odnešenega s Kočevske. Zakaj ne bi spet prišlo sem, kamor spada? In Jože Šeško bi moral biti na bolj vidnem mestu, kakor tudi predvojno delavsko gibanje.

Pokrajinskemu muzeju v Kočevju želimo, da bi v svojih načrtih uspel, in da bi tudi domačini v večjem številu našli pot do njega, saj je vrednost zbirke in truda odgovornih tolikšna, da nekaj korakov več do konca Prešernove ulice v vzhodnem predelu mesta ne bi smelo pomeniti prevelike oddaljenosti.

Živa Drole

V Šeškovem domu je bil od 1. do 3. oktobra 1979 prvi Zbor odposlancev slovenskega naroda.

Prostor je sodobno opremljen, še vedno pa stoji tisti oder, na katerem so slovenski odposlanci oktobra 1943 odigrali veliko vlogo pri graditvi slovenske državnosti. Se vedno je nad odrom zgodovinski rek, ki ga je prvi zaklical naš veliki pisatelj Ivan Cankar: »Narod si bo pisal sodbo sam.«

V avli sprejmejo obiskovalca Kardeljeve besede iz govora na Zboru delegatov slovenskega ljudstva v Kočevju: »Ljudska oblast, ki raste iz sedanje borbe, ni od zgoraj vsiljena. Ona je zrasla iz naroda samega, ustvaril jo je slovenski narod v svoji najtežji in najbolj junaški borbi, in zato najbolj odgovarja našemu ljudstvu.«

Poleg kulturne dvorane ima v domu svoje prostore pokrajinski muzej. V prvem prostoru se po skromnih sledovih z zbirko dokumentov in predmetov lahko v mislih preselimo za nekaj stoletij nazaj v zgodovino Kočevske. Pravzaprav se zgodovinski prikaz začneja z letom 1471.

Iz vasi se je Kočevje (leta 1339 imenovano Mahovje) povzpelo v trg, leta 1471 pa je dobilo svoje mestne pravice: svojega sodnika, mestni svet, grb in mestni pečat ter štiri letne in dva cerkvena sejma. Leta 1791 je cesar Leopold II. povzdignil kneza Jožefa Auersperga v vojvodo, Kočevsko pa v vojvodino. Leta 1903 je tiskar Josip Pavliček ustanovil tiskarno, ki je leta 1920 tiskala prvi statut Komunistične partije Jugoslavije in tudi drugo komunistično literaturo.

Starinska omara z raznimi drobnimi predmeti, »hlapec« za sezuvanje čevljev, portreti neznanih slikarjev in zanimiva kočevska noša, ki spominja na belokranjsko, nemo pričajo o življenju nekoč.

Drugi prostor je muzej namenil stalni razstavi NOB na Kočevskem. Od začetkov delavskega gibanja z Jožetom Šeškom na čelu do italijanske okupacije in rasti narodnega odpora pod komuni-

Že tretjega avgusta 1942 je Boris Kidrič v članku pod gornjim naslovom napovedoval, naj bi odposlanci velikega zbora narodnoosvobodilnih odborov Slovenije sestavili prvi slovenski parlament. Tako je razmišljalo tudi vodstvo narodnoosvobodilnega gibanja Slovenije, ki je že poleti leta 1942 pripravljalo zbor delegatov krajevnih NOO. Tako zasnovan načrt pa je preprečila velika italijanska ofenziva in potisnila datum tega dogodka v prvi oktobrski čas leta 1943.

Leto 1943 je bilo za uspešen boj proti sovražniku v marsičem preobratno. Vsekakor so nastale izjemno ugodne razmere za osvobodilno gibanje po kapitulaciji Italije. To je tudi še pospešilo priprave na zbor predstavnikov slovenskega ljudstva. Velik (skoraj ves južni del) Slovenije je bil osvobojen. Svobodno ozemlje je obsegalo dele Dolenjske, Notranjske, Primorske in Istre. Na njem sta prevzela vso oblast Osvobodilna fronta in narodnoosvobodilna vojska Slovenije.

Razmere so narekovale sklicanje širšega zbora, kot pa je bilo prvotno zasnovano. Gotovo je tudi izbira ljudskih predstavnikov potekala v ugodnejših pogojih in na širši osnovi, kot bi bilo to mogoče v letu prej.

Priprave na zbor

Poleg ožjih priprav IOOF so vsekakor pome-

Izjemna zamisel – Zbor odposlancev slovenskega naroda v Kočevju (1.–3. oktober 1943)

»Nova slovenska demokracija«

in vsem tistim borcem iz naših slavnih slovenskih bataljonov, ki so z orožjem v rokah izpolnjevali najtežjo in najslajšo domovinsko dolžnost.

V vseh predelih Slovenije volitve niso potekale tako neposredno in slovesno kot v Beli krajini, Novem mestu, Stični, Grosuplju, Kočevju, Ribnici, Velikih Laščah ali Cerknici; so pa na kočevski zbor kljub temu prispeli tudi delegati iz okupirane Ljubljane, Štajerske in Gorenjske. Narodnoosvobodilni svet za Primorsko Slovenijo je razpisal volitve odposlancev v Slovenskem Primorju. Po odloku tega sveta naj bi se kočevskega zbora udeležilo 200 odposlancev s Primorske. Potek volilne akcije pa je prekinila sovražnikova ofenziva, ki je onemogočila odhod na zbor še tistim odposlancem, ki so že bili izvoljeni. Na pot so krenili le izvoljeni odposlanci

Slovenci!

Vsa priprava na osvobodilnem slovenskem narodnem zboru Osvobodilna fronta slovenskega naroda in Narodnoosvobodilna vojska Slovenije sta sestavi del narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije.

Slovenci in Slovenke!

Vsa priprava na osvobodilnem slovenskem narodnem zboru Osvobodilna fronta slovenskega naroda in Narodnoosvobodilna vojska Slovenije sta sestavi del narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije.

Vsa priprava na osvobodilnem slovenskem narodnem zboru Osvobodilna fronta slovenskega naroda in Narodnoosvobodilna vojska Slovenije sta sestavi del narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije.

Vsa priprava na osvobodilnem slovenskem narodnem zboru Osvobodilna fronta slovenskega naroda in Narodnoosvobodilna vojska Slovenije sta sestavi del narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije.

Vsa priprava na osvobodilnem slovenskem narodnem zboru Osvobodilna fronta slovenskega naroda in Narodnoosvobodilna vojska Slovenije sta sestavi del narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije.

Vsa priprava na osvobodilnem slovenskem narodnem zboru Osvobodilna fronta slovenskega naroda in Narodnoosvobodilna vojska Slovenije sta sestavi del narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije.

Vsa priprava na osvobodilnem slovenskem narodnem zboru Osvobodilna fronta slovenskega naroda in Narodnoosvobodilna vojska Slovenije sta sestavi del narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije.

Vsa priprava na osvobodilnem slovenskem narodnem zboru Osvobodilna fronta slovenskega naroda in Narodnoosvobodilna vojska Slovenije sta sestavi del narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije.

Vsa priprava na osvobodilnem slovenskem narodnem zboru Osvobodilna fronta slovenskega naroda in Narodnoosvobodilna vojska Slovenije sta sestavi del narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije.

nam je pred nadaljevanjem poti spregovoril tovariš, če se prav spominjam, je bil Janez Stanovnik (starejši). Nato smo se spravili na tovarnjak in se po cesti odpeljali proti Kočevju. Toda nismo se kar naravnost pripeljali v mesto. V Dolenji vasi smo počakali noč, saj je bilo tako varneje, ker bi nas morebiti lahko opazil sovražnik iz letal. Proti večeru smo pripotovali v Staro cerkev, kjer so nas nastanili v tamkajšnji šoli. Še istega večera je bilo zasedanje.

Spominjam se referatov tovariša Kidriča in ostalih naših tovarišev. Mnoge sem poznala že s terena le pod drugačnimi imeni. Bili smo navdušeni, borbeni, polni poleta. Skoraj ni bilo tovariša ali tovarišice, ki ne bi imela koga svojih po taboriščih, zaporih ali med partizani. Mnogi so že padli.

Govori so bili udarni in bili so tako polni zanosa,

»Bila sem tudi na konferenci SPŽŽ v Dobrniču in do konca vojne v različnih krajih Slovenije, od Notranjske do Čabra. Otroke mi je pazila Štruklova – Apničeva mama na Zavrchu pri Novi vasi na Blokah. Tudi pri njeni hiši so bili partizani. Tam je bila prehodna kurirska postaja, vendar so bili otroci bolj varni kot v dolini.

Vse do osvoboditve smo bili tako razkropljeni. Zato je bilo še posebno nepozabno, kako smo se na dan osvoboditve Ljubljane vsi zbrali pri sestri v Trnovem. Mož je prišel z borci, jaz s tovariši iz okrajnega odbora OF, sestra iz taborišča...«

Pavla Centa, nekdanja odposlanka na Zbor odposlancev slovenskega naroda v Kočevju, aktivistka in družbenopolitična delavka živi danes v vasi Plešivica pri Brezovici. Lepo novo hišo so sezidali »ta mladi« pred nekaj leti in Pavla živi z njimi. Našli smo jo pri ličkanju koruze in svojo pripoved je nadaljevala kar ob delu. Še vedno ne miruje, čeprav je že vrsto let v pokoju. Za svoje vnuke pa pravi, da so dobri poslušalci, da jih dogodki iz narodnoosvobodilnega boja zanimajo in jo pogosto sprašujejo o podrobnostih, zlasti, kadar se v šoli učijo o NOV.

»Tako po vojni sva z možem začela kmetovati, pa ni trajalo dolgo. Poklicali so me v Ljubljano in

Sekretar IO OF Boris Kidrič bere referat

Podpredsednik IOOF Edvard Kardelj bere referat

Pavla Centa, odposlanka okrožja Velike Lašče

Skupina odposlancev v pogovoru v Kočevju

membni del priprav na zbor pomenile volitve odposlancev za zbor. Izvršilni odbor Osvobodilne fronte je za volilna področja določil območja terenskih odborov OF (in podjetja, ustanove ter bataljone narodnoosvobodilne vojske). Navodila za volitve so predvsem poudarjala pomembnost vprašanja, koga naj volimo. »Najzanesljivejši in borbene ljudi iz ljudstva – s terena,« je bilo napotilo.

Razglas, ki ga je izdal tiste dni IOOF, se je glasil:

»Osvobodilna fronta vas poziva, da svoje zupanje izkažete tistim kmetom, delavcem, obrtnikom in razumnikom, ki so doslej neustrašno in neumorno gradili stavbo slovenskega osvobodilnega gibanja,

okrožnega odbora OF Brkini – Slovenska Istra.

Le toliko tokrat na kratko o pripravah na zbor odposlancev slovenskega naroda v Kočevju. O tem, kako so potekale priprave na terenu, kakšna je bila pot in o spominih na sam zbor pa smo spregovorili s tovarišico Pavlo Centovo iz Plešivice pri Brezovici.

»Še pri nas izvolimo žensko«

Bilo je še leta 1942, ko je Pavlin mož odrinil k partizanom. Na Škrilju je ostala sama z majhnima otrokoma. Toda to je ni oviralo, da ne bi mogla delati za Osvobodilno fronto. Kakor so bili pri hiši in zvečine iz vse vasi že od vsega začetka za

partizane, tako je potekalo delo na terenu naprej tudi potem, ko so nekateri odrinili v gozdove.

»Stražili smo, organizirali prehranjevalne akcije. Po robovih hribov ob cesti sem jo mahnila proti Velikim Laščam, kamor je za mano s kolesom pripeljal tudi Franc Šivec. V Laščah so se zbrali še drugi odposlanci in v neki stavbi je, delali v krajevnem odboru OF. Kmalu smo začeli govoriti o volitvah. Nato je prišla kapitulacija Italije. Po tem se je zdelo, da je zbor vse bliže. Tovariši so nam pojasnjevali pomen zbora odposlancev in na sestankih razmišljali, koga bi izvolili. Prajerjev Janez je povedal, da so v Velikih Laščah izvolili žensko. Zakaj je ne bi še pri nas?

Pravzaprav na to prej še pomislili nismo, saj so bili za take naloge nekako »namenjeni« moški. Končno so za odposlanko izvolili mene. Istočasno je bil izvoljen tudi tovariš Franc Šivec z Golega (leta 1944 je padel pri Iški lok pod domobranskimi streli).

Vojna je Pavli Centovi, njeni družini in številnim vaščanom ter prebivalcem bližnjih vasi pokazala svoj pravi obraz že v letu 1942. »V enem dnevu so Italijani požgali 17 okoliških vasi. Od naše družine nas je v dveh dneh ostalo kar osem brez strehe nad glavo.« Vedeli so, da sovražnik ne prizanaša nikomur, in tako so še trdneje vztrajali v boju za svobodo.

»Moja pot na zbor v Kočevju se je začela s peša-

ki se je prenašal na odposalce in vse, ki so bili tiste dni v Kočevju. Vojna je sicer že obračala svoj potek v obratno smer kot na začetku, toda obrisi zmage so bili še na obzoru in še je bilo treba zbirati moči in ljudi.

Kako živo so mi ostale v spominu besede Ivančičeve mame. Menda ni bilo oči, ki se ob njenih preprostih besedah niso osolzile.

Šestintrideseto leto mineva od zbora odposlancev slovenskega naroda v Kočevju, šestintrideset let, ko poprečen človeški spomin opeša in se zameglijo številni dogodki. Toda Pavla nam je tiste besede, ki jih je slišala na kočevskem zboru, povedala skoraj na pamet.

na okraju sem bila sekretarka AFŽ. Potlej sem imela še nekaj drugih nalog in zadolžitev, preden smo spet dobili zemljo v najem...« S kmetov je doma in čutiti je, da ji je bila zemlja vedno blizu. Zato tudi danes ne skriva zadovoljstva nad življenjem na vasi.

Vajena je že pogovorov o vojnih letih. Gotovo jo pogosto obiskujejo in sprašujejo o njenih doživljajih. Prav je tako. Prav je, da ostajajo zapisani spomini na izjemen čas naše narodnoosvobodilne borbe, ko smo Slovenci poleg trdega boja s premočnim sovražnikom gradili še svojo državnost, ki je potekala hkrati z graditvijo nove, na temeljih enakopravnosti temelječe Jugoslavije.

Široke doline, kotline in polja se v obsegu kar 765,86 kvadratnih kilometrov stiskajo v objem mogočnih kočevskih gozdov. **Kočevsko polje** leži v osrečju občine, **Starološko območje** se razprostira ob cesti, ki pelje iz Kočevja proti Novemu mestu, **Koprivniška kotlina** na jugovzhodnem območju sega od roške ceste do Brezovice, **Kostelsko** se imenuje ozemlje od zaselka Grgelj ob Kolpi do Srobotnika, **Osilniško** leži ob zgornjem levem bregu Kolpe in Čabranke, **Dragarska dolina** ob zahodni meji občine, **Struška dolina** leži v ozkem podolju med Malo goro, Dobrepoljem in Suho krajino, Poljanska dolina pa med Brezovico in Predgradom.

Največje in edino mesto je Kočevje, po katerem je občina dobila svoje ime. Človek bi mislil, da ima tako obsežno območje tudi največ prebivalcev, pa ni tako. Le Kočevsko polje je gostejše naseljeno. Vasi in zaselkov sicer kar mrgoli po toh kočevskih gričih in dolinah, življenja pa je v njih malo. Če upoštevamo še 53 vasi, kot so na primer Cesta, kjer je bila ustanovljena Tomšičeva brigada, po zboru aktivistov Cankarjeve brigade znani Pugled, Novi in Stari Breg s komando vrhovnega poveljstva leta 1942, vasi, ki jih je vojna vihra popolnoma izkoreninila, da le še stezosledci najdejo pot do njih, niso podatki prav nič vzpodbudni. Komaj deset prebivalcev živi na kvadratnem kilometru zemlje, vseh skupaj pa je v občini kakih 18000. Več kot tri četrtine je priseljencev iz drugih slovenskih krajev in iz drugih republik. S tem prihajajo v občino nove navade, stare kočevske pa se skrivajo za njihovimi hrbti.

Veliko prelomnico je pomenilo leto 1941, ko se je od 17000 Kočevcev približno 11000 odselilo z nemškutarji, ostalih 6000 pa je vzelo v roke orožje in odšlo v boj proti okupatorju. Dva tisoč žrtev je bil hud davek Kočevske, ki se je morala po zmagi s komaj štirimi tisoči lastnih ljudi izkoptati iz popolnih ruševin in začeti znova. In prav Kočevska, ki je od nekdaj veljala za zaostalo, je v prvih povojnih letih obnove in v času zloglasnega informbirojevstva dala milijonske količine lesa najprej za izgradnjo širše družbene skupnosti, šele potem je začela graditi svoje gospodarstvo. Prav bi bilo, da bi se družba tega še bolj zavedala in bi s postavljanjem obratov s samostojnimi programi omogočila občini, da vrzavna svojo hrbtnico.

Kako si občani služijo kruh

V središču občine se gospodarstvo uspešno širi in razvija, kakor si prebivalci le lahko želijo. Dela ne manjka. Industrija raste, nastajajo novi obrati z novimi delovnimi mesti. V Podpreski je tozdr Lik Slovenijales, kjer v sodelovanju z Elanom izdelujejo smuči. Tekstilana iz Kočevja nudi kruh v zameno za izdelavo plastične embalaže v Osilnici. Delovne roke v obratu Liv iz Postojne se ukvarjajo z izdelavo hidravličnih dvigal. Obrat Itasu v Pircah pri Fari pa ima samostojen program izdelave kmetijske mehanizacije. Ti obrati vključujejo določeno število kvalificirane delovne sile, lahko pa se delavci vključujejo s priužitvijo. Itas ima svoj izobraževalni center in prav tako Liv omogoča specializacijo.

Vendar je ves ta industrijski val pozno segel na pode-

Pred občinskim praznikom, 3. oktobrom, smo obiskali Kočevje

Veliko zemlje, malo ljudi

želje, kjer je vedno manj ljudi, predvsem vedno manj mladine. Zakaj ne bi pomladili teh vasi? Zakaj ne bi na primer v krajevnih skupnostih Poljanska dolina in Struge s takšnimi obrati zadržali življenja? Če ne bomo tega storili, bo treba tudi šole in zdravstvene domove, ki so tam že zgrajeni, ukiniti. Investicije za tamkajšnja delovna mesta so namreč zelo nizke in ob tem se pojavlja še problem kadra.

Kaj pa kmetijstvo? Ali to ne daje dovolj dela in kruha? Morda je zato precej opuščanih površin, ker jih kar 75

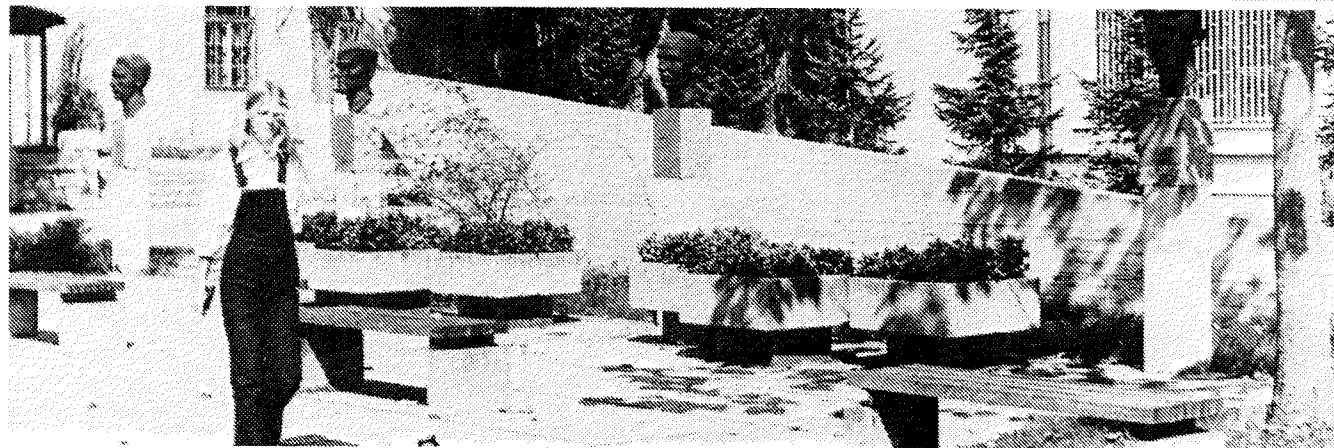
O šolah in kulturi

Več šol prinaša več znanja in tudi več možnosti, da tisti, ki se je tu rodil, tudi tu ostane. Kočevska občina ima svojo osnovno šolo, gimnazijo, oddelek šivilske-oblačilne šole, oddelek administrativne, ekonomske in trgovske šole ter poklicno kovinarsko šolo. Potrebuje pa še mnogo več, tako na primer oddelek šole za lesno obdelavo in sploh bi morali v smislu smeri razvoja gospodarstva odpreti več dislociranih oddelkov. Prav ob sistemu usmerjenega izobraževanja

stati. Sploh pa ni mogoče zatajiti, da živijo tod umetniški ustvarjalci. Likovna sekcija ima v Kočevju svoj likovni salon. Njihove razstave domačini zelo radi obiskujejo. Tesno ob njih stojijo s svojo ustvarjalnostjo pesniki kot na primer Marjanca Colarič in Franc Lovšin, sicer pleškar, zaposlen v Itasu. Ti mladi samorastniki so stopili iz svoje anonimnosti šele po akciji časnika Komunist Človek, delo, kultura. Klub kulturnih delavcev seznanja občane v reviji razgledi z najnovejšimi literarnimi stvaritvami v občini in še s čim dru-

delavsko gibanje na Rudniku itd. Kočevje ima osem narodnih herojev. Pet jih je padlo, trije pa še živijo. Prav preživeli borci so v prvi vrsti nosilci ohranjanja tradicij.

Osrednja občinska proslava je namenjena Zboru odposlancev slovenskega naroda, zametku današnjega delegatskega sistema. Kočevci so si izbrali v spomin nanj za svoj občinski praznik 3. oktober. Ob tej priložnosti so že leta 1953 odkrili v središču mesta spomenik, ki simbolizira borbo, svobodo in graditev ljudske oblasti. Se vse premalo pa je zbranega gra-

odstotkov pripada družbeni lasti, predvsem gozdov. Dva tisoč kmetij je lepo število, a njihovim gospodarjem kmetijstvo ni osnovna dejavnost.

Za to, da bi obdelovalne površine služile svojemu namenu, bi morali poskrbeti tako občinska skupščina kot kooperativna služba. Združeno kmetijsko gozdarsko podjetje Kočevje sicer gospodari z gozdovi in kmetijsko površino ter se ukvarja z govedorejo, saj je 75 odstotkov zemljišča v družbeni lasti. Proizvodnja mleka je celo nad evropskim povprečjem. Iz leta v leto pa prihaja do izgub zaradi previsokih cen krmil. Vendar kmetje kljub nizkemu dohodkom skrbijo, da jim noben rep živine v hlevu ne zmanjka.

Če hočemo slediti razvoju, je treba z roko v roki dalje. Kmetje naj ostanejo na rodni kmetijski zemljiščih. Kar hočeta družba in posameznik, naj najde skupno pot. Preprodaja pa naj se spremeni v dohodkovno povezanost.

se v občini sprašujejo, kateri šolski oddelki bi občanom najbolj koristili. Tudi odrasli ne krnijo ob svojem starem znanju, saj imajo organizirano strokovno izobraževanje ob delu. Pred leti je bilo približno 300 delavcev vključenih vanj.

Nekateri mladi danes odhajajo v ljubljanske šole. Petinšestdeset kilometrov oddaljenosti jih ne moti ali pa. Ko ptica enkrat zleti iz rodnega gnezda, se lahko vrne, lahko pa tudi ne. S štipendijsko politiko skuša Kočevje zadržati svojo mladino.

Življenje je lepo povsod, če si ga sam ustvarjaš, če znaš prav usmerjati svoje stopinje, in če se zaveš tudi tvojih napak. Nekateri mladi hočejo ostati v Ljubljani, češ da je tu kulturno življenje bogatejše. Pa je res? Kaj sodi h kulturi? Samo opera, drama, filharmonija? itd. Mar ni del kulture tudi to, če na cesti ne ležijo papirčki in drugi odpadki? Ali pa vprašanje kulture na delovnih mestih? Čistoča je vsekakor odlika tega mesta. Le še Rinžo bo treba preči-

gim. Tudi gostovanja kulturnih skupin v kraju niso tako redka. In če se ustavimo še ob glasbeni šoli, kinodvorani, bogato založeni knjižnici, katere prag domačini prestopajo kar na poti iz službe ali iz trgovine, pa še ob celi vrsti spomenikov, med katerimi spada na prvo mesto Šeškov dom s pokrajinskim muzejem, res ni mogoče govoriti o kulturni zaspanosti. Le da je ožja kulturna dejavnost zaprta v ožji krog in tega je treba razširiti. Za to pa je potrebnih več kulturnih animatorjev.

Če narod nima zgodovine, ne more obstajati

Zgodovina Kočevske, zlasti NOB, je tako bogata, da 63 spomenikov, grobišč in obeležij, kolikor jih danes spominja na težke dni preizkušnje, ne zadostuje. Tako na primer ni še obeleženo sojenje zločincem oktobra 1943, nekdanja bolnišnica v prostorih sedanje občinske uprave, pokrajinsko posvetovanje KPJ v Rogu, močno

diva še živečih odposlancev, ki bi osvetljevalo še ne odkrite oziroma zanemarjene strani samega zbora.

Krajevna skupnost Stara cerkev ima svoj praznik 28. aprila, v spomin na leto 1943, ko so na Pugledu zborovali aktivisti OF.

Nova obeležja, ki so jih odkrili letos ob dnevu vstaje slovenskega naroda, so v krajevnih skupnostih Rudnik-Šalka vas, Koprivnik in Predgrad v Poljanski dolini.

Se vedno evidentirajo aktiviste OF na območju terenskih in rajonskih odborov na Kočevskem.

Toda prenos tradicij ne pomeni le odkrivanje spomenikov in prirejanje proslav, pač pa predvsem organizacijo življenja samega, srečanja z borci, posnemanje zgledov. Zanimanje mladih, tako v šolah kot v delovnih organizacijah, za živo besedo ob istočasnem obisku zgodovinskih krajev je veliko. Taborniki, športniki, planinci, počitniška zveza... organizirajo pohode, ki postajajo tradicionalni. Tako na primer

vodi pohod Po poteh spominov in tovarištva udeležence po nekdanj okupiranih stezah Kočevja. Vsebinsko bogati so obrambni krožki, ki jih popestrijo borci s svojimi pripovedmi. Iz Vasi-Fare, Osilnice, Trave, Podpreske in Kočevske Reke pridejo vsako leto pionirji v Tabor-sko steno nad Belico in tu pokramljajo z borci o herojskih dneh. Nihče pa ne pozabi prinesiti spominskega kamna na grob pionirjev Vinka in Jakca, ki sta prav tam postala žrtvi krutega italijanskega pokola.

Po poteh revolucije radi vodijo mlade tudi odbori domaćinskih enot, ki imajo v Kočevju tri pohodne enote: 9. SNOB, 1. SNOUPB Toneta Tomšiča in 1. VDV.

Družbenopolitične organizacije in razvoj

Zgodovina delavskega gibanja in NOV omogoča, da tudi na Kočevskem ustvarjajo enotnost političnih akcij s poudarkom na samoupravljanju. Nosilci dela v krajevnih skupnostih so člani borčevske organizacije. »Brez borcev ni fronte,« pravijo in sodelujejo v okviru frontne organizacije Socialistične zveze delovnega ljudstva.

Zveza združenj borcev Kočevje ima 1962 članov, od katerih jih v samem mestu živi 452. Vedno najdejo posluh za borčevske probleme, kot so na primer stanovanjsko vprašanje, urejanje priznvalnin in skrb za zdravje borcev, ki naj bi mu z obljubljenim dispanzerjem namenili še več pozornosti. Razmišljajo, kako bi pomagali borcem, ki imajo svoje že razpadajoče domačije po obronkih, šestdeset in več kilometrov oddaljene od Kočevja. Morda bi višji in ugodnejši krediti pripomogli, da domačije ne bi ostajale osamljene, s temnimi okni.

Veliko je že storila mladina z zvezno in lokalnimi MDA. Za njihovimi krampi in lopatami ostajajo vodovodi in ceste. Sedaj je asfaltirana le cesta Ljubljana-Kočevje-Brod na Kolpi, v prihodnje pa bodo po republiškem načrtu asfaltirali še 23 kilometrov ceste, čeprav so sami predvidevali 45 kilometrov.

ZSMS želi doseči aktivno vključevanje mladih in samooorganiziranje tako v krajevni skupnosti kot v temeljni organizaciji. S svojimi stališči naj prodrejo v ospredje. Treba jim je zaupati, da bodo na tem zaupanju lahko gradili. Mladina je organizirana v temeljnih organizacijah, v šolah, v raznih društvih, ni pa organizacije po teritorialnem principu. Prav v tem času pripravlja ZSMS Kočevje program klubske dejavnosti vseh oblik in upajo na obljubljene prostore, ki bodo mladim omogočali več družabnosti, katere pomanjkanje je kot med odraslimi čutiti tudi pri njih. Imajo pa baze, dom telesne kulture, telovadnice in sploh čudovite pogoje za šport.

SZDL ima za prihodnje v načrtu dve stvari: prvo je ustvarjanje fronte in frontno delovanje družbenopolitičnih organizacij, ki že dobiva svoje mesto v občini, drugo pa je vprašanje delegatskega sistema – ustavna dolžnost SZDL. Poleg tega bo še dalje bedela nad vsem dogajanjem v občini in koordinirala tudi obujanje tradicij NOB.

Po pogovoru s predsednikom občinskega odbora ZZB Kočevje Dragom Grlom, s sekretarjem občinske konference SZDL Kočevje Petrom Šobarjem ml. in s predsednikom OK ZSMS Kočevje Stanetom Gabričem zapisala Ziva Drole

STARA GORA

Spomenik Ivanu Vuku-Starogorskemu

V okviru praznovanj partijskih jubilejev ter 40-letnice smrti pisatelja, udeleženca oktobrske revolucije in urednika Ivana Vuka-Starogorskega je bila v nedeljo na Stari gori pri Vidmu ob Ščavnici proslava, na kateri je imel slavnostni govor akademik dr. Bratko Kreft. Ob tej priložnosti so odkrili doprsni kip Ivana Vuka-Starogorskega, ki ga je iz hrastovine izklesala na letošnji kiparski koloniji v Vidmu ob Ščavnici kiparka Simoničeva. Starogorski gasilci, ki so proslavo organizirali, pa so položili temeljni kamen za »Dom vaščanov in gasilcev Ivan Vuk-Starogorski – Stara gora.«

RAVNE NA KOROŠKEM

Boljše obveščanje borcev

Po sklepu 4. seje komisije za LO in DS je OO ZZB NOV Ravne poslal vsem krajevnim združenjem ZB v Ravnah, Prevaljah, Mezici in Črni naloge, ki jih določajo sklepi 6. seje komisije za LO in DS pri RO ZZB NOV SR Slovenije.

Nujno je potrebno, da se borci seznanjajo z aktualno problematiko. Več znanja in več osveščenosti bo borcem prineslo večje zaupanje v nas in sebe. Zato bi morali uporabljati sredstva javnega obveščanja, TV-15, Našo obrambo. Članstvo pa bi morali obveščati OO ZZB NOV.

Člani ZB NOV v krajevnih skupnostih naj bi bili pobudniki za oživiljanje hišne CZ oziroma samozaščite v večjih stanovanjskih hišah. Predvsem bi morali biti aktivni predsedniki odborov ali drugi člani, ki so v odborih za LO in DS v krajevnih skupnostih. V hišnih CZ je potrebno ustanoviti skupine za: prvo pomoč, za reševanje izpod ruševin in gašenje požarov.

Krajevni odbori morajo takoj, ko dobijo od OO ZZB NOV vzorec obrambnega načrta, izdelati seznane s potrebnimi podatki. Odbori ZB NOV po krajevnih skupnostih morajo organizirati sodelovanje borcev pri obrambni vzgoji šolske mladine, predvsem pa na obrambnih dneh.

Odbori ZZB NOV se morajo aktivno vključiti v obrambne priprave v krajevnih skupnostih. Narediti morajo analizo o družbenopolitični aktivnosti članstva, zlasti po LO in DS. Aktivno je treba sodelovati s krajevnimi organizacijami ZRVS in ZSMS. Vsi borci morajo biti seznanjeni z nalogami v posebnih razmerah in v vojni. To bo možno, ko bodo odbori ZZB v celoti izdelali obrambne načrte.

Naš cilj mora biti v pomoč in prenašanje izkušenj iz NOV na mlade generacije. Z vztrajnim in potrpežljivim delom na tem področju ter zaupanjem v mladino bomo dosegli ustrezne rezultate.

Vse te naloge in plane je treba po vseh krajevnih odborih predvsem na našem obmejnem območju temeljito preučiti in jih uresničiti.

ŠEMPETER PRI NOVI GORICI

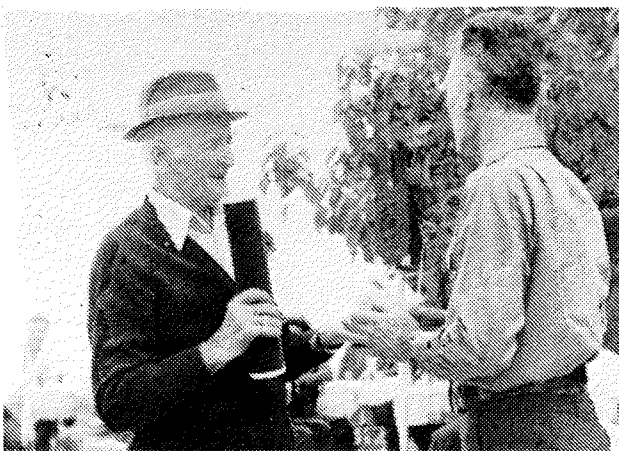
Odkrili so spominsko ploščo

V navzočnosti preživelih zapornikov, predstavnikov javnega in političnega življenja občine Nova Gorica, sosednih krajevnih skupnosti, organizacij ZB, Anpija iz Gorice in Standreža ter številnih krajanov so v Šempetru odkrili spominsko ploščo. Vzdana je na hiši št. 3 v Goriški ulici, kjer je bila v letu 1942 postavljena policijska postaja, kasneje pa tudi zapor in mučilnica naprednih ljudi. Tedaj ni bilo potrebno napraviti hujšega prekrška. Dovolj je bila slovenska beseda in pesem in že se je znašel v tem zaporu.

V letih 1941 do 1943 je bil ta zapor še posebno na slabem glasu. Od vsepovsod so naganjali moške, ženske, mladoletnike in starejše občane, če so le malo sumili, da delujejo za NOG. Tu sta službovala znana krvnika brigadir Rossi in italijanski orožnik Gatto. Ljudje se jih še dobro spominjajo, posledice njunih mučenj pa se še niso zacelile. Izmislila sta si več načinov mučenja: privezovanje zapornika na leseni zaboj, privezovanje rok za vratom, pretepanje z bičem, palicami, lomljenje prstov, polivanje z mrzlo vodo itd. Stanje v zaporu, kjer so morali nekateri zaporniki prestati več kot tri mesece je bilo nevzdržno. V majhen podzemni vlažen prostor so pogosto natrpali toliko ljudi, da niso mogli sedeti, dušili so se v lastnem znoju. Računajo, da je šlo skozi ta zapor samo v letih 1941 do 1943 preko sto aktivistov OF, organizatorjev NOG, partizanov in simpatizerjev OF.

Sekretar krajevnih konferenc SZDL tov. Jože Eleršič je v svojem skrbno pripravljenem govoru poudaril, da naj bo ta plošča pomnik mladim rodovom, istočasno pa obveza, da ne bomo nikoli več dovolili kateremukoli tuju postavljati takih zaporov in mučilnic.

V kulturnem programu so nastopali učenci osnovne šole Ivana Roba, nekaj pesmi pa je zapel otroški šolski pevski zbor. Krajevna organizacija ZB Šempeter pa je organizirala srečanje s preživeliimi zaporniki. L. L. Kotar

Zvone Zvoder izroča priznanje osemdesetletnemu Mihaelu Brovču (levo)

NOVA GORICA

Zbor primorskih kurirjev

Pri gostišču Kekec nad Novo Gorico so se srečali partizanski kurirji NOV za Primorsko. Prišlo je okoli 100 nekdanjih borcev iz vseh krajev Slovenije, med njimi tudi osemdesetletni nekdanji kurir in spomeničar Mihael Brovč iz Koritnice pri Grahovem. Soborcem je spregovoril Jaka Velikanje.

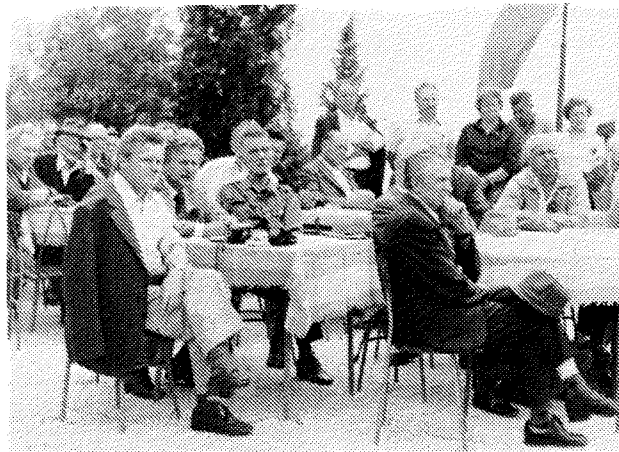
»Dan za dnem, leto za letom ste v snegu in dežju šli prek vseh zaprek, žičnih ovir in zased, mimo smrti z vero v pravični boj, z upanjem v zmago in slutnjo svobode. Kurirji ste držali čvrste vezi med zaledjem in fronto, med materami doma in sinovi – borci v brigadah in divizijah. Za kurirje je vodstvo osvobodilnega gibanja zbralo vedno le zanesljive, najbolj predane, iznajdljive borce, ki so bili sposobni ukrepati povsem samostojno, tudi v najtežjih razmerah,« je med drugim dejal Jaka Velikanje, nekdanji kurir.

Organiziranje terenskih kurirskih zvez je na Primorskem potekalo nekoliko drugače in počasneje kot na Dolenjskem in Notranjskem. Glavni organizatorji teh zvez so bile partizanske enote, ki so začele zaradi medsebojne povezave že leta 1942 ustanovljati posebne kurirske postaje, imenovane karavle. Ustanavljali so jih na območju cele Primorske in so delovale pod poveljstvom Primorskega relejnega sektorja. Ta je imel štiri linije, vsaka linija pa po šest do osem kurirskih postaj, v katerih je delovalo nad 200 moč s povprečno starostjo 23 let.

Na slovesnosti na Kekcu sta zatem spregovorila še Zvone Zvoder in Mirko Remec, predsednik občinskega odbora ZZB NOV Nova Gorica, ki je obudil spomine na vojne dni.

Ob koncu so vsem tistim kurirjem, ki so že dopolnili 60 let, podelili posebna priznanja, pozdrav borcem pa so prinesli tudi solkanski pionirji, ki so jim pripravili prischen recital. Srečanje se je zaključilo s »partizanskim golažem«.

J. ALIČ

Skupina nekdanjih kurirjev na srečanju na Kekcu nad Novo Gorico.

PRAGERSKO

Usodni september 1941

Že kar nekam pogostim slikarskim kolonijam se je ob krajevnem prazniku skupnosti Ptujška gora pri Ptujju pridružila še kolonija v tem kraju. To pa je bil tudi začetek praznovanja, ki so ga nadaljevali z otvoritvijo obnovljenega mostu čez Dravinjo pri Slapah. Priložnost so izkoristili za srečanje domači borci in aktivisti pa tudi tisti, ki so med vojno tako ali drugače delovali na območju te krajevnih skupnosti.

Na isti dan so se v krajevni skupnosti Pragersko-Gaj spomnili težkih in za marsikoga usodnih dni v septembru 1941. Takrat je okupator prvič dvignil roko nad domačini odpeljal in umoril je šest domoljubov.

Ob tej priliki so najzaslužnejšim prebivalcem te krajevnih skupnosti podelili pet priznanj krajevnih skupnosti in štiri bronaste značke OF.

SELNICA OB DRAVI, KOZJAK

Spomin na Djakovića in Hečimovića

Številnim obeležjem, zlasti na Duhu, ki spominjajo na zadnjo pot predvojnih revolucionarjev Đura Đakovića in Nikole Hečimovića, se je v nedeljo pridružila še spominska plošča na stavbi nekdanje orožniške postaje v Selnici ob Dravi. Kmalu zatem so po obeh revolucionarjih poimenovali tudi tamkajšnjo šolo, slavje pa nadaljevali na Duhu, kjer sta Hečimović in Đaković pred petdesetimi leti umrli, ubita na zahrbtnen način.

Praznovanje so v obeh krajih združili s podelitvijo pisanih zahval 43. družbenopolitičnim delavcem ter delovnim organizacijam, ki so kakorkoli pomagale prebivalcem Duha pri urejanju njihovega kraja pa tudi sosednjih zaselkov v znani akciji Kozjak 79, kjer so med drugim sodelovale tudi mladinske delovne brigade. Priznanja, podelili so jih v novozgrajenem Lackovem domu pri Duhu na Kozjaku, sta dobila tudi Aleksander Skok, sekretar odbora republiškega izvršnega sveta za manj razvita območja, in Jože Florjančič, sekretar komiteja občinske konference ZK Maribor. Slednjemu so podelili še častno občanstvo domače krajevnih skupnosti.

CELJE

Razprava o Titovi pobudi

Predvsem dve temi, akcija Nič nas ne sme presenetiti in uresničevanje Titove pobude o kolektivnem vodstvu, delu in odgovornosti, sta zaposlovali celjske borce na nedavni seji občinskega odbora Zveze združenj borcev.

Prejkone bi lahko ugotovili, da je bil minuli sestanek le nekakšna predpriprava na temeljito uresničevanje Titove zamisli, ki jo bo treba prej ko slej presaditi v organizacijo borcev in sicer tako, da bo ta organizacija lahko zaživela docela drugačno, plodnejše življenje.

Preostali del seje je minil v znamenju akcije Nič nas ne sme presenetiti, njen temeljni sklep pa bo narekoval vsem borcem naj se kar se da tvorno vključijo v akcijo. Naj ne bo borca, ki ne bi dal svojega deleža.

Delovni sestanek so celjski borci izkoristili med drugim še za temeljito obravnavanje nekaterih težav in vprašanj, ki jih prinaša vsakdan.

RIBNICA NA DOLENJSKEM

Nepozabno srečanje

Borci in borke Zapadnodolenjskega odreda in Devete brigade so se 15. septembra zbrali v Ribnici na Dolenjskem. Z njimi so prišli tudi mladi, ki nadaljujejo s tradicijami te bojne enote. Po himni so mladinke zapele še pesem 9. brigade Mi pa nismo se uklonili. Podpolkovnik Mrdaković je pozdravil delegacije iz Delnic, Vrbovskega, Kočevja, Grosuplja in Ribnice ter prečital ukaz tovariša Tita o delu enote 9. brigade.

Narodnemu heroju Vinku Robeku, Franciju Kolarju in Lojzetu Beletu so se zahvalili za njihovo aktivnost in razvijanje tradicij. Tovariš Bele je po kratkem opisu zgodovine ZDO in 9. brigade poudaril, da je bila to kadrovska enota za narodnoosvobodilno vojsko Slovenije.

Srečanje so zaključili z lepim kulturnim programom.

PETER ŠOBAR

ŠKOFJA LOKA

Obisk vojaške akademije v Zagrebu

Predstavniki predsedstva občinske konference ZRVS in predstavniki vseh krajevnih in osnovnih organizacij ZRVS občine Škofja Loka smo v soboto, 8. septembra, obiskali tehnično vojaško akademijo v Zagrebu. Videli smo številne kabinete, opremljene z modernimi sredstvi za nazorni pouk. Seznanili so nas s splošnimi in posebnimi pogoji za sprejem gojencev na akademijo. Učni načrt na akademiji daje gojencem široko izobrazbo. Hkrati pa imajo tudi še veliko drugih ugodnosti: pravico do letnega in polletnega dopusta, brezplačno uniformo, osebne potreščine in določene mesečne dohodke.

Prepričali smo se tudi, da je vojaški poklic dinamičen, pester, in prav zato tudi zanimiv in lep.

FRANC GALIČIČ

Poročilo s šeste seje
predsedstva Republiške
konference ZRVS Slovenije

Zadovoljni z doseženimi uspehi

Kako smo uresničevali nekatere osnovne naloge Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije v prvem polletju letošnjega leta in kje bodo v prihodnjem 1980. letu področja dela Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije, sta bili osrednji temi pogovora članov predsedstva republiške konference ZRVS Slovenije, ki je bila minulo sredo v Ajdovščini in jo je vodil njen predsednik Janez Japelj.

Na osnovi pismenih poročil o polletnem delu, ki so jih poslale občinske konference ZRVS, so člani predsedstva menili, da so se programi usposabljanja in izobraževanja rezervnih vojaških starešin uresničevali v načrtovanem obsegu. Večina organizacij je priprave in izpite imela v prvem polletju, medtem ko so nekatere organizacije načrtovale izpite v jesenskem roku. Priprave za izpite RVS pa so potekale v krajevnih in občinskih organizacijah ZRVS. Predavanj s politično in strokovno vojaško vsebino se je udeležila večina članstva že ob prvem sklicu. Samo v treh organizacijah od 71, kolikor jih je poslalo poročilo, so predavanja za zamudnike ponovili. V tistih organizacijah, kjer z udeležbo članov na predavanjih niso bili zadovoljni, bodo predavanja ponovili letošnje jesen.

V komisijah, ki so preverjale in ocenjevale znanje RVS, so bili poleg RVS v mnogo primerih tudi predstavniki JLA, TO in upravnih organov za LO, kar je bilo nedvomno porok za strokovno in objektivno oceno znanja.

Tako kot so se ponekod preoblikovale krajevne skupnosti, so se ustanovljale tudi nove krajevne organizacije ZRVS. Samo v prvih šestih mesecih letos je bilo na novo ustanovljenih kar 26 krajevnih organizacij ZRVS in 23 aktivov RVS v šolah, organizacijah združenega dela in krajevnih skupnostih.

Z dosedanjim delom in uspehi so se tudi medobčinski sveti ZRVS uveljavili zlasti na področju koordinacije in poenotenja programa izobraževanja, medsebojni pomoči pri izvedbi predavanj, nakupu učil in ostale literature.

V programu dela za prihodnje leto so tudi tokrat poudarili idejnopolitično izobraževanje, splošno vojaško in samozaščitno usposabljanje. Izpiti iz vojaške teorije, idejnopolitičnega in marksističnega izobraževanja, s področja varnosti in družbene samozaščite, reševanja taktične naloge »vodčeta bataljon v napadu« in teopografije ter streljanja, kjer ga je možno izvesti, bodo tudi v prihodnjem letu kot ena izmed številnih oblik preverjanja znanja RVS.

Po določitih zakona o vojaški obveznosti so pouk, ki ga organizira ZRVS, dolžni obiskovati vsi rezervni oficirji in vojaški uslužbenci do dopolnjenega 55. leta starosti, rezervni nižji oficirji pa do dopolnjenega 50. leta starosti, ne glede na to, kam so razporejeni. Pouk, razen izpitov, morajo obiskovati tudi RVS do dopolnjenega 60. leta starosti.

Glede na to, da je delo ZRVS Slovenije na področju družbene dejavnosti, ljudske obrambe in družbene samozaščite, pogojeno z njeno družbeno vlogo, bodo naloge usmerjene k uresničevanju širših družbenih interesov, ki zahtevajo od vseh organizacij in članstva ZRVS aktivno in ustvarjalno delo v vseh sredinah našega družbenopolitičnega življenja, zlasti še pri podružbljanju ljudske obrambe, varnosti in družbene samozaščite ter pri obrambnem in samozaščitnem usposabljanju prebivalstva, posebej še mladine.

Skratka, pred člani ZRVS so še številne naloge, ki jih bo treba v prihodnje uresničiti, če se želimo tvorno vključiti v vse tokove našega družbenopolitičnega življenja. Kako in s kakšno mero odgovornosti bodo člani ZRVS sprejemali in uresničevali sprejete naloge, bo skrb in težišče nadaljnega dela tudi v usmeritvi na temeljne samoupravne organizacije naše družbe, zlasti v krajevne skupnosti, ozde, šole itd.

V nadaljevanju seje predsedstva so določili še delovno skupino, sestavljeno iz članov sekretariata, ki bo proučila osnutek novega Zakona o ljudski obrambi in družbeni samozaščiti, poslušali informacijo o letošnjem srečanju RVS Jugoslavije »Bratstvo in enotnost 79«, ki je bilo v SR Makedoniji in se pogovorili o nekaterih predlogih za vključevanje in napredovanje žensk v članstvu ZRVS Slovenije.

Tone Urbas

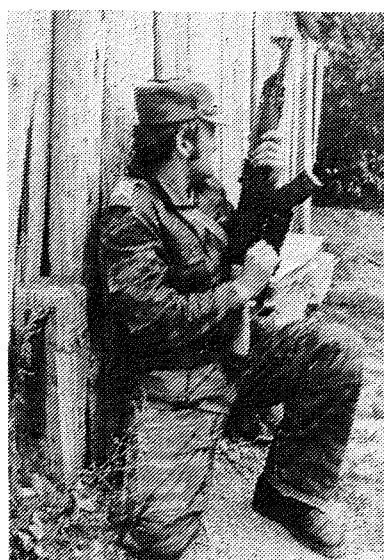
Delček skupine udeležencev šeste seje predsedstva republiške konference ZRVS Slovenije si skupaj z ostalimi gosti ogleduje posebno urejen kotiček v gozdu, kjer si miličniki malo oddahnejo in se pripravijo na nove napore

Vodja trenažnega centra republiškega sekretariata za notranje zadeve Andrej Šturm

Pes je nepogrešljiv spremljevalec miličnikov v posebnih akcijah

Dogovorjen znak z avtomatsko puško vodji skupine pove, da so vrata v baraki minirana z mino, ki je ne morejo nevtralizirati

Vidite, to je naša vsakdanjost

Prejšnji teden so si družbenopolitični delavci ajdovske občine in vsi člani predsedstva Republiške konference ZRVS Slovenije ogledali v Ložah pri Vipavi taktično vajo organov za notranje zadeve, ki je bila ena izmed številnih v letošnjem letu. V trenažnem centru v Jasnici so v zadnjih štirih letih usposobili več kot 4000 tečajnikov iz vrst aktivnih miličnikov in rezervistov.

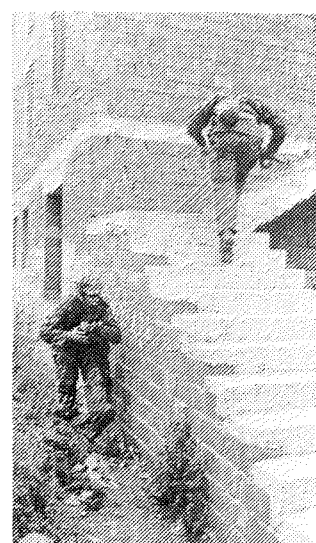
»Naše osnovno vodilo je omogočiti v vsakih razmerah delovanje naše oblasti, varovati občane in lastnino,« je med drugim poudaril

Dva »nepridiprava« je sicer težko ukrotiti in ju prisiliti k poslušnosti

Le nekaj trenutkov zatem je s potegom na vrstico iz varnega zavetja močno odjeknila eksplozija mine

V sleherni akciji je osnovno vodilo miličnika varovati tovariša in sebe

vodja trenažnega centra republiškega sekretariata za notranje zadeve v Jasnici Andrej Šturm.

»Zdaj so naši fantje tu na Primorskem,« je nadaljeval tovariš Šturm. »Hranijo se pri vaščanih, spijo v opuščenih šolah, senikih, šotorih. Pripravljajo se za akcije v izjemnih primerih. To zahteva od fantov zares izjemne napore.

Naša taktika je morda podobna majhnim partizanskim enotam, kot jih je imela med NOV VOS. Dobro poznavanje terena, spretost, povezava s krajani, dobra obveščevalna dejavnost in velika mera fizične pripravljenosti so odlike naših oddelkov.

Značilno za našo taktiko pa je tudi to, da so vse naše načrtovane akcije temeljito zaščitene, da se kar najbolj varno opravijo. Poleg tega moram še posebej poudariti, da je miličnik izredno samostojen pri izvrševanju nalog, saj se velikokrat znajde v situaciji, ko mora sam zaključiti akcijo in uspešno izvršiti nalogo!«

Da je temu res tako, smo se lahko prepričali pred dnevi v Ložah, ko so miličniki z zares enkratnim prikazom svojih veščin navdušili zbrane obiskovalce. Nekdo v modri uniformi pa je skromno pripomnil:

»Vidite, to je naša vsakdanjost! To je le delček nas in našega življenja!«

Tone Urbas

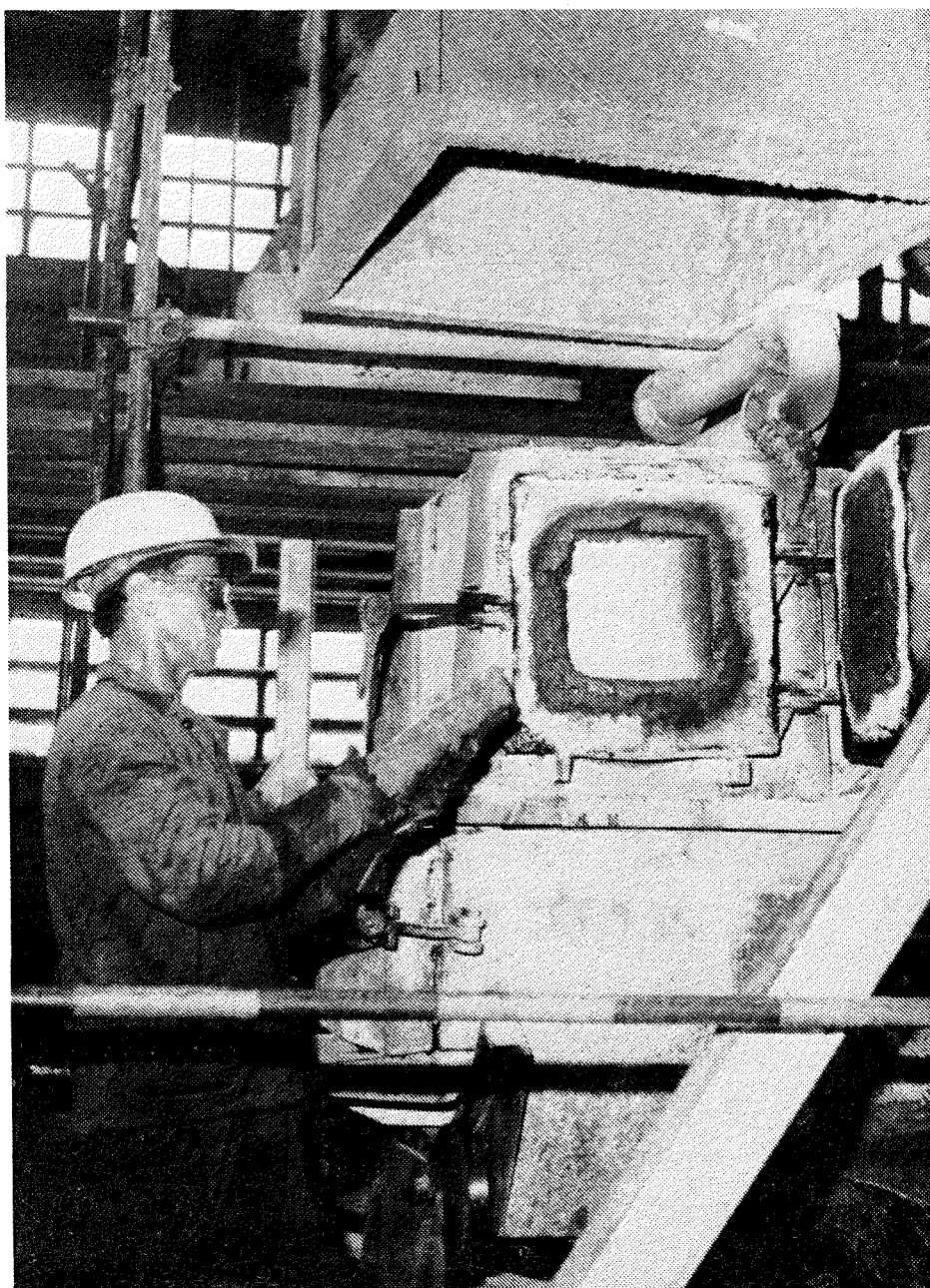
MARIBORSKA LIVARNA MARIBOR, n. sol. o.

62001 MARIBOR, Kežarjeva 11

Proizvodni program TOZD 2 – proizvodnja industrijskih polizdelkov bakra in bakrovnih zlitin, n. sol. o.:

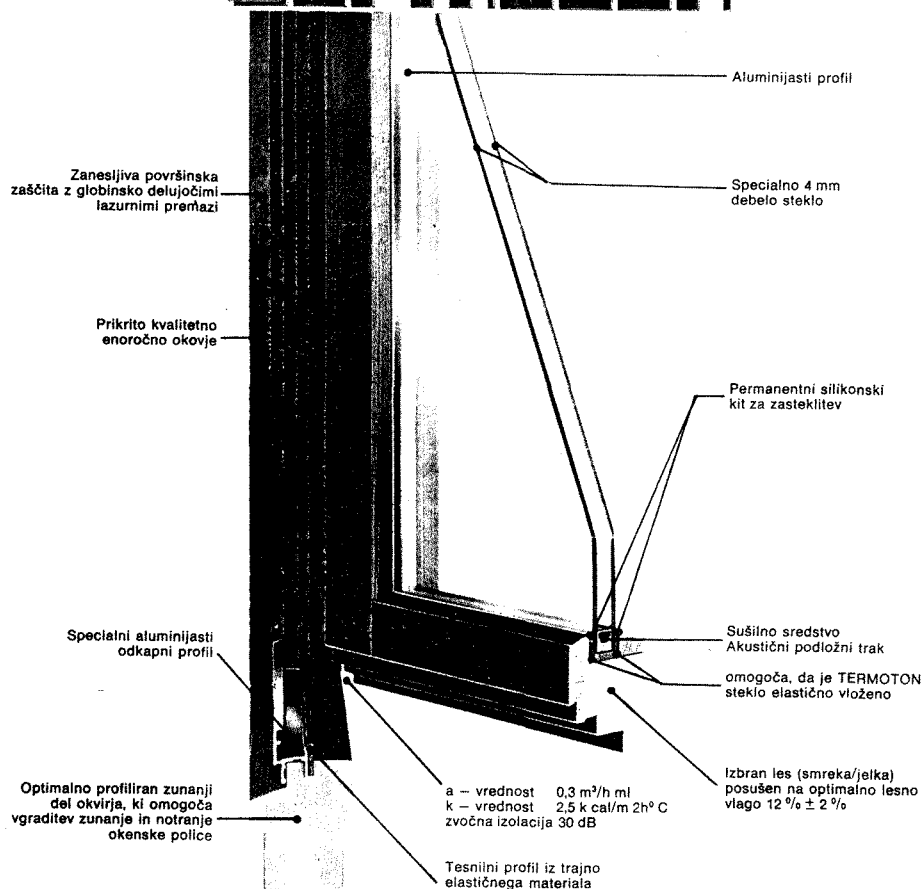
- stiskani in vlečeni izdelki
- nizkolegirni baker s posebnimi lastnostmi
- kontinuirano in centrifugalno uliti broni
- bloki bakrovih zlitin
- odkovki barvnih kovin
- kokilni ulitki

JELOVICA

LESNA INDUSTRIJA, SKOFJA LOKA, KIDRIČEVA 58, TELEFON: (064) 61-361

NOVI PROGRAM OKEN IN BALKONSKIH VRAT **JELOBOR 78 S THERMO- IZOLACIJSKIM STEKLOM Termoton**

ELKOM PRIMAT

VARNOSTNA OPREMA

Dvostenska omara OG je namenjena za shranjevanje dokumentacije in učil s posebno prirejenimi vložki pa za orožje. Ima dvojne stene, ki so zapolnjenosti z lahkim izolacijskim materialom. Taka izvedba pri manjšem sobnem požaru varuje določen čas arhivirano dokumentacijo in učila. Omare dobavljamo z vgrajenim trezorjem ali brez. Omara tehta 230 kg. Za blagajne se odločimo, ko želimo ohraniti vrednostne papirje in predmete pred odtujitvijo ali požarom. Pri tem je pomemben pravilen izbor blagajne. Blagajne izbiramo glede na stopnjo varnosti, ki jo blagajna nudi. PRIMAT izdeluje blagajne v petih stopnjah varnosti.

PRIMAT TOVARNA KOVINSKE
OPREME MARIBOR
Industrijska 22, telefon (062)
28-641, telex: YU 33-178

SOZD – združena
elektrokovinska
podjetja maribor, n. sub. o

PRIMAT

brest
cerknica

industrija pohištva Jugoslavija
telefon 061/791-200 telex 31-167

Regal
Katarina
1

Izdelke si lahko ogledate
in kupite v:

Salonu pohištva Brest Cerknica, v
prodajalni Brest v Mariboru, Kneza Koclja 6

V vseh specializiranih trgovinah s
pohištvom

OPEKARNA KOŠAKI / MARIBOR

BENTILJSKA 116 - TEL.: H. C. 21-018 - DIR. 25-730 - KOMERC. 24-907 - TEH. P.A.O. PRI SDK 51820-801-70236

p. o.

GRADITELJI!

Obveščamo vse graditelje družbenega in privatnega sektorja, da smo v letu 1976 pričeli s proizvodnjo visokokvalitetnega

KLINKER ZIDAKA

Posebno primeren:

- za vse vrste dimnikov
- neometane fasade
- sobne kamine in vrtno roštilje
- notranje okrasne stene
- tlake, ograje ipd.

Opeko odlikuje praktična neuničljivost, mala vodovpojnost in različne barvne nianse. Vse informacije dobite po telefonu, številka: 24-907 ali 21-081.

Priporočamo svoje kakovostne izdelke!

Elektro Radio

63210 SLOVENSKE KONJICE

Telefon: (063) 750-918, 750-710 — Ziro račun 50720-601-17265

**Izdelava: stikalnih naprav, instalacije jakega in
šibkega toka, strelovodne naprave,
izdelava grelnih naprav za predelavo PVC
mase**

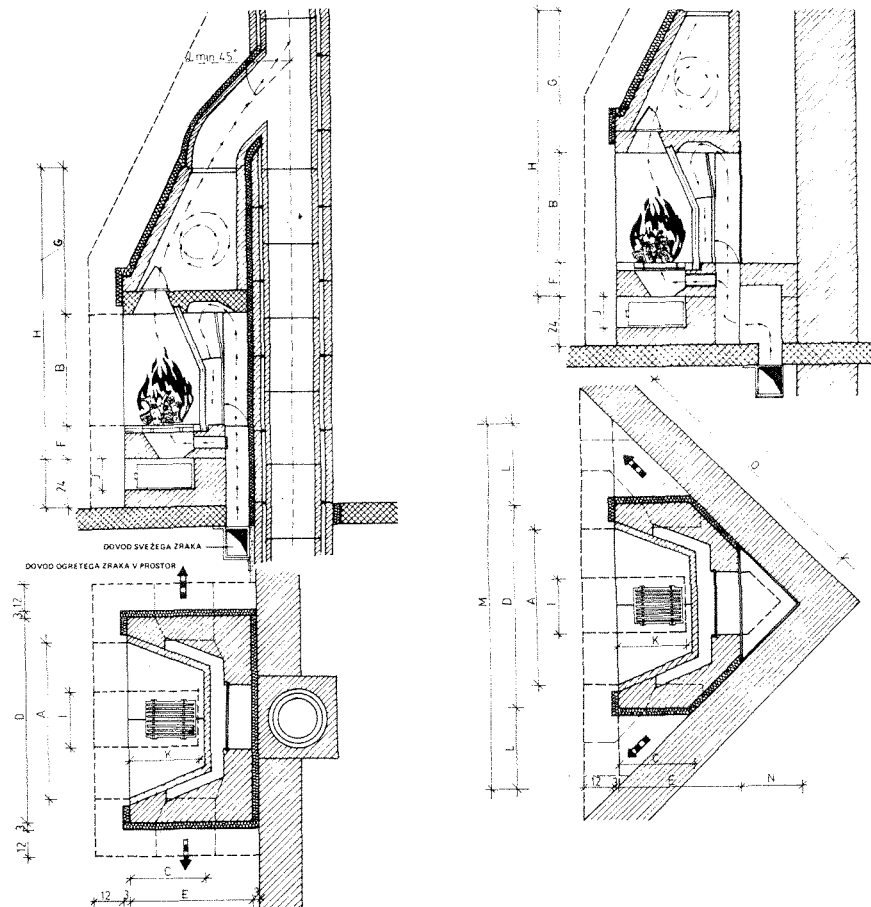

INDUSTRIJA GRADBENEGA
MATERIALA

GRADNJA ŽALEC

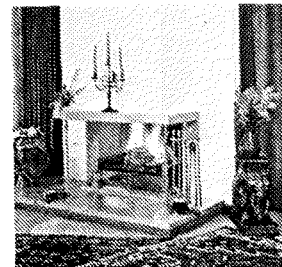
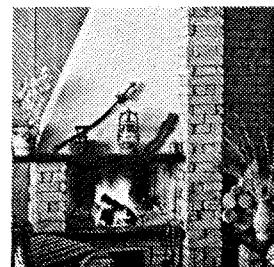
**schiedel
odprti kamin
ANTIKA**

Schiedel odprti kamin tip ANTIKA je nov izdelek
na našem tržišču.

Moderna centralna kurjava nam ogreva prostore z vso tehnično popolnostjo, ki je odprti kamin ne more nadomestiti, kljub temu pa je odprti kamin s svojo tisočletno tradicijo pri nas vedno bolj iskan. Čar odprtega kamina je bil vedno v njegovem zunanjem izgledu. Stari oblikovalci so videli svojo glavno nalogo v tem, da so zunanost kamina oblikovali s tako umetniško dovršenostjo, da je dajala kaminu osrednje mesto v urejenem družinskem okolju. Suhoparna tehnična popolnost pri sodobnih gradnjah stanovanj še bolj podžiga naše želje po estetskem okolju. Odprti kamin omogoča s svojo široko paleto oblik in materialov doživljanje lepote odprtega ognja, kar pri centralni kurjavi najbolj pogrešamo.

Dopolnjevanje centralne kurjave z odprtim kaminom nam pomaga ustvariti tako atmosfero in ugodje, ki si ga želimo primerno vremenu in času.

Tehnični podatki

TIP	II	III
Prostornina prostora v m ³	do 90	do 120
Velikost ognjišča v cm ²	70/50	90/70
Profil dimnika v cm H·4,5 m	20	25
Profil dimnika v cm 3 m·H·4,5 m	25	30
Dovod svežega zraka v cm ²	240	360
Odprtina na oblogi kamina za dovod zraka v prostor na bočnih straneh cm ²	120	180
Teža kamina v kg	420	630

Industrija gradbenega materiala GRADNJA ŽALEC

UPRAVA ŽALEC
telefoni: (063) 710-740, 710-741, 710-719, 710-773
telex: 33533 YU - SIGRAD

PROIZVODNJA, PRODAJA IN TEHNIČNE INFORMACIJE
Latkova vas pri Preboldu
telefoni: (063) 722-027, 722-078, 722-089, 722-151, 722-144

Janko Miklovčič

Tovariš Janko je bil rojen leta 1916 v Zagorju. V NOV se je vključil avgusta 1944. Za zasluge so ga odlikovali. Junija smo ga pokopali.

Henrik Malalan-Hinko

Na Opčinah pri Trstu je maja umrl tovarš Hinko, star 52 let. Po razpadu italijanske vojske je stopil v NOV in se vključil v 5. prekomorsko brigado. Bil je dvakrat odlikovan.

Jožef Cotič-Stric

Na pokopališču v Vipavi smo se julija poslovili od znanega družbenopolitičnega delavca. Po prvi svetovni vojni se je priključil Majstrovim borbem. Kot napreden Slovenec se je že oktobra leta 1941 vključil v delo za NOG na Krasu. Deloval je v raznih takratnih in tudi poznejših odborih.

Alojz Jelen-Zvonko

V Veliki Pirešici pri Žalcu smo se marca poslovili od 58 letnega tovarša Zvonka. Leta 1944 se je priključil NOG in deloval do osvoboditve v mobilizacijski enoti za celjsko območje.

Jakob Volk

Rodil se je leta 1900 v Brkinih. Italijanski fašisti so ga zaradi zavednosti izgnali iz Italije v bivšo Jugoslavijo. Aprila 1941 se je povezal z NOG, leta 1942 se je priključil Dolomitskemu odredu. Dvakrat so ga ujele in zaprli, a je vedno ušel in se spet priključil NOG. Odlikovali so ga z Redom zaslug za narod in s činom vodnika. Pokopali smo ga konec julija v Postojni.

Štefan Šprohar

Sredi marca smo se poslovili od tovarša Stefana, rojenega leta 1895 v brkinski vasi Suhorje. Bil je član prvega terenskega odbora, organiziranega decembra leta 1941. Kot tajnik odbora OF je opravljal pomembne naloge. Za prizadevno delo je dobil več odlikovanj.

Franc Bregant

Tovariša Breganta smo pokopali aprila na Blejski Dobravi. Rojen je bil leta 1908 v Selski dolini. Vsa leta je bil zaposlen v jesezniški železarni. Obenem je leta 1942 začel aktivno sodelovati v NOV na obširnem terenu Jesenic.

Urška Plot

Plotova mama se je rodila na Zvirčah v Suhi krajini leta 1895. Z možem in šestimi otroki je maja 1942 odšla med partizane na Rog. V roški ofenzivi so jih zajeli. S sinovi so jo odpeljali na Rab. Leta 1943 so se vrnili domov. Vsi so nadaljevali z delom za OF ves čas do osvoboditve. Julija smo tovaršico Urško pokopali v Kočevju.

Štefan Flisek

Po zahrbtni bolezni je aprila umrl član ZB NOV Zagorje. Od tovarša Stefana smo se poslovili na zagorskem pokopališču. V NOV se je vključil julija 1944, ko so ga do delili k 7. korpusu na Dolenjskem. Dobil je tri odlikovanja.

Avgust Prodnik

Oktobra lani smo na pokopališču v Lučah pokopali borca in člana ZB NOV Luče, tovarša Avgusta, rojenega leta 1908. V NOV je odšel avgusta 1944. Bil je na komandi mesta Črnomelj, pozneje pa so ga premestili v 10. brigado. Zdravil se je v partizanski bolnišnici Bari v Italiji. Bil je tudi odlikovan.

Oton Škerl

Na Žalah smo junija pokopali tovarša Otona, rojenega leta 1916 v Ljubljani. Kot oficir je ob fašističnem napadu zbral trideset mož in se z njimi prebijal iz Makedonije do Šumadije, nato v Ljubljano in se povezal z OF. S pomočjo izdajalcev so ga odgnali v taborišče Gonars. Po pobegu je opravljal razne dolžnosti v 31. diviziji NOV. Za zasluge je prejel razna vojaška odlikovanja.

Ana Fir

Mihelova mama iz Lokvice je umrla avgusta, stara 81 let. Vse do zadnje ure je delala in se razdajala drugim. Med NOV je skrbel za partizane in je marsikateremu rešila življenje.

Marija Rupnik

Prve dni maja smo na Šmarskem pokopališču pokopali tovaršico Marijo. Rodila se je leta 1880 na Zg. Slivnici. Takoj je začela delati za NOG. Zbirala je hrano, denar in druge potrebščine za borce ter jih obveščala o gibanju okupatorja. Tudi po osvoboditvi je bila aktivna članica AFŽ.

Anton Krajnc-Nino

Rodil se je leta 1929 na Srpenci. Kot 15-letni deček je bil že organiziran član mladinske organizacije, z 18. letom pa sprejet v ZK. Po vojni je opravljal odgovorne funkcije in bil do smrti aktiven družbenopolitičen delavec.

Silvo Medvešek

Maja je umrl tovarš Silvo. Pokopali smo ga na žalskem pokopališču. Leta 1941 se je vključil v NOG. Bil je borec Slandrove brigade in se udeležil njenega pohoda za osvoboditev Slovenske Koroške. Po vojni je sodeloval v družbenopolitičnih organizacijah.

Anica Cvetko

Meseca maja lani smo se na pokopališču v Kamni gorici za vedno poslovili od Skirarjeve Anice. Med prvimi se je vključila v osvobodilno gibanje na vasi. Pomagala je ustanoviti žensko organizacijo.

Jože Tekavc-Pepe

Avgusta smo se na Žalah poslovili od tovarša Jožeta iz Kleč pri Ljubljani. Umrl je v 82. letu starosti. Že v bivši Jugoslaviji je bil zelo napreden. Med okupacijo je aktivno in organizirano deloval za NOV. Za delo v organizaciji ZB in gasilskem društvu so ga večkrat odlikovali in pohvalili.

Ludvik Polh

Na pokopališču Jesenice na Dolenjskem smo pokopali tovarša Ludvika iz Breganskega sela. Z organiziranim delom za NOV je začel marca 1943. Januarja 1944 je stopil v Žuberački odred. Za zasluge v vojni je dobil dve odlikovanji. Po vojni je bil ves čas aktiven družbenopolitičen delavec.

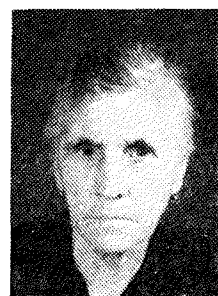
Mirko Murovec

V 53. letu starosti smo v Celju avgusta pokopali tovarša Mirka. V NOV je vstopil s 16 leti in se boril v Severnopriskem odredu, v štabu 9. korpusa, nazadnje pa pri OZN za Severnopriskem odredu, v štabu 9. korpusa, nazadnje pa pri OZN za Slovenijo. Prejel je Red hrabrosti, dvakrat Red zaslug za narod in še dve odlikovanji.

Marica Reščič

Julija smo se na pokopališču v Sempetru pri Novi Gorici poslovili od tovaršice Marice. Februarja se je aktivno vključila v NOG in bila ena izmed prvih aktivistk v Sempetru. Po vojni je prav tako aktivno delala pri obnovi in v družbenopolitičnih organizacijah. Za zasluge med NOV je dobila več odlikovanj.

Gizela Podobnik

Podobnikova mama je v 88. letu starosti julija umrla na Blejski Dobravi. Rojena v Kožani v Brdih so kot Slovenko prvič pregnali ob času ofenzive na Soški fronti, drugič je družino pregnal fašizem leta 1929 in še tretjič nacizem leta 1941, ko so jo zaprli. Med vojno je vsa družina sodelovala z NOG.

Anton Damiš

Na apaškem pokopališču smo se junija poslovili od tovarša Antona, rojenega leta 1924 v Zgornji Ščavnici. Leta 1944 je stopil v NOV kot aktiven borec 5. prekomorske brigade in tankovske brigade. Dobil je medaljo za hrabrost in medaljo za zasluge za narod.

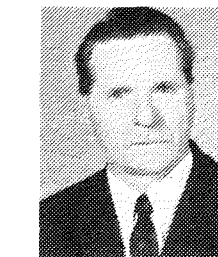

Štefka Hribar

V Kočevju smo junija pokopali tovaršico Štefko. Z vso družino je začela delati za NOV že leta 1941. V roški ofenzivi so jo odpeljali globoko v Italijo. Po razpadu Italije se je vrnila domov in

Jože Stopar

Pred 71. leti se je rodil v Ljubljani. Po razpadu Italije je stopil med borce Prešernove brigade in se boril do osvoboditve. Po vojni je delal na Kočevskem. Zelo marljiv je bil v gasilskih organizacijah in pri športu. Pokopali smo ga julija v Kočevju.

Helena Stančič

Marca je v starosti 81 let umrla tovaršica Helena iz Brezovice, članica ZB NOV Materija. Za NOV je začela delati že leta 1942. Njen dom je bil ves čas gostoljubno zavetišče za borce in aktiviste. Tudi v po-vojnem obdobju je bila dejavna.

Stanko Filipič

V 54. letu starosti je umrl tovarš Stanko iz Hujbarja pri Lutomeru. Od njega smo se poslovili na pokopališču v Cerkalah na Gorenjskem. Bil je borec Prekomorske brigade. Odlikovan je bil z MZN.

Matko Šulin

Rodil se je leta 1899 v Bovcu. Kot predmetni učitelj je prišel v Zagorje leta 1925. Takoj po vdoru Nemcev v naše kraje je začel delati za OF. Tudi po vojni je bil zelo aktiven. Od njega smo se avgusta poslovili na zagorskem pokopališču.

Pavla Pervanje

V začetku julija je v 63. letu starosti umrla tovaršica Pavla. Kal bolezni je dobila v nemški novembrski ofenzivi leta 1943, ko je morala en dan in eno noč prečepeti v ledeno mrzli Idrijci. V NOV se je kot aktivistka vključila jeseni leta 1942. Od julija 1944 do 1946 je bila predsednica krajevnega NOO Stopnik. Tudi po osvoboditvi je kljub slabemu zdravju nadaljevala z delom v raznih organizacijah in je dobila več odlikovanj.

Helena Stančič

Marca je v starosti 81 let umrla tovaršica Helena iz Brezovice, članica ZB NOV Materija. Za NOV je začela delati že leta 1942. Njen dom je bil ves čas gostoljubno zavetišče za borce in aktiviste. Tudi v po-vojnem obdobju je bila dejavna.

PAŠKI KOZJAK

Z obujanjem tradicij na pot

Ob dnevu planincev je Planinsko društvo Velenje pripravilo na Paškem Kozjaku proslavo in razvitje prapora ob 30-letnici obstoja društva. Pregledali so 30-letno delo. Na področju gojenja tradicij organizirajo izlete v partizanske kraje.

Člani društva so pred leti zmarkirali šlesko planinsko pot točkami, temveč tudi z značilnostmi iz NOV.

Člani Planinskega društva so bili tudi iniciator za elektrifikacijo Paškega Kozjaka in ureditev cest. Najzaslužnejši člani so prejeli društvena priznanja, med drugimi tudi posamezne domačije na šaleški poti.

FRANC JEŽOVNIK

TRŽIČ

Mladi po Titovi poti

Mladi iz Tržiča so se letos s svojo občinsko mladinsko organizacijo že drugič podali po ilegalni poti tovariša Tita. Okrog 60 mladih delavcev, učencev in dijakov ter pripadnikov JLA je krenilo 8. septembra zjutraj po isti poti, kot jo je prehodil predsednik Tito v juliju leta 1934. Pot je mlade vodila od Mahavovega griča preko Pristave, Tržiča, Dolžanove soteske, kjer so imeli krajši postanek in razgovor o partizanski tehniki v Dolžanki, preko Kala na Šijo.

Po utrudljivi poti so vsi pohodniki prosti čas izrabili za razne interesne aktivnosti, zvečer pa so ob tabornem ognju pokramljali z borci NOV ter obudili spomine na težke dni naših narodov, ki jih naša mladina ne sme pozabiti.

V nedeljo, 9. septembra, pa so vsi krenili proti Škrbini, kjer je tovariš Tito leta 1934 ilegalno prestopil jugoslovanskoavstrijsko mejo.

Lepo vreme, prijetna družba in tudi dobro organiziran pohod so vzbujali željo, da ta pohod postane resnično tradicionalno srečanje mladih z našo ne tako oddaljeno preteklostjo.

BORIS KUBURIČ,
FOTO:BEČAN VIKTOR

CELJE

Praznik krajevnne skupnosti Pod Gradom

Letošnje praznovanje se je začelo ob pomembni zgodovinski obletnici. V sedanjem Domu krajanov je bila 3. septembra 1939 ustanovljena Zveza delovnega ljudstva Slovenije kot predhodnica OF. Svečanost je bila 8. septembra 1979. Tovariš Franc Leskošek-Luka je odkril spominsko ploščo.

Pohod po poteh krajevnne skupnosti so pripravili 9. septembra. V sredo so na sprejem povabili starejše občane, v petek je bila slavnostna seja skupščine krajevnne skupnosti, v soboto vaje civilne zaščite in gasilcev ter v nedeljo, 16. septembra zaključek praznovanja. Prav na ta dan je več kot sto pečovniških rudarjev odšlo med partizane.

PETER PREGRAD

SREDNJI LOKOVEC

Odkrili so spominski obeležji

V počastitev letošnjih jubilejev, 60-letnici KPJ, SKOJ in revolucionarnih sindikatov, ter v počastitev občinskega praznika novogoriške občine so v Srednjem Lokovcu nad Novo Gorico ob 35-letnici ustanovitve artilerije 9. korpusa odkrili spominsko obeležje topničarjem. Odkril ga je prvi komandant artilerije 9. korpusa Aleksander Zupanc, ki je ob tej priložnosti tudi spregovoril o zgodovinski poti topničarjev.

V Srednjem Lokovcu 90, na hiši Alojza Podgornika pa so prav tako v nedeljo odkrili ploščo v spomin na ustanovno konferenco pokrajinskega načelstva narodne zaščite za Slovensko Primorje, ki je bila v tem kraju 3. in 4. septembra 1944. Ob tej priložnosti je udeležencem srečanja, med njimi so bili tudi dr. Joža Vilfan, predsednik novogoriške občine Jože Sušmelj in predsednik občinskega sindikalnega sveta novogoriške občine Vili Pahor, spregovoril predsednik medobčinskega sveta severnoprimorskih občin Vlado Uršič. Spominsko obeležje pa je odkril Franc Martinuč, ki ga je zatem predal v čuvanje KS Lokovec. Program so popestrili godba na pihala iz Vogerskega, moški pevski zbor Valentin Stanič iz Levpe, učenci iz osnovne šole Čepovan in recitatorji UJV iz Nove Gorice.

J. A.

Spominsko obeležje artileriji 9. korpusa

IDRIJA

Srečanje prekomorcev

Kot povsod na Primorskem je bilo tudi iz idrijske občine veliko borcev v prekomorskih brigadah. Od okrog 450, kolikor jih je bilo v teh enotah, jih je danes na območju idrijske občine še okrog 250. Večina teh se je v nedeljo, 16. septembra, udeležila prvega srečanja v Idriji. Prekomorci so najprej prisostvovali otvoritvi razstave v idrijski galeriji »Borbena pot 3. prekomorske brigade«, ki jo je pripravil tovariš Albert Klun. Potem so odšli v rudniško dvorano na proslavo. Tu jih je pozdravil sekretar komiteja občinske konference ZKS Idrija Viktor Podobnik. Slavnostni govornik je bil nekdanji komisar 3. prekomorske brigade Stane Bobnar, ki je v svojem govoru omenil velik prispevek prekomorcev za osvoboditev domovine. Zbor so pozdravili tudi pionirji. Prekomorci iz idrijske občine so nekdanjemu komisarju Stanetu Bobnarju izročili umetniško sliko in zaključili s kulturnim programom. Z zborovanja so poslali tudi pozdravno pismo tovarišu Titu.

JANEZ JERAM

LJUBLJANA

Dve republiški zmagi Šiškarjev

Zveza društev upokojencev Slovenije je priredila četrto republiško tekmovanje v balinanju in reševanju križank v Postojni. Pokroviteljstvo je prevzela Zveza občinskega sindikalnega sveta. Prireditelj tekmovanja je bilo društvo upokojencev Postojna.

Balinarji upokojenci iz Šiške so že četrtoč zapored republiški prvaki. V reševanju križank so bili tekmovalci iz Šiške prav tako zmagovalci, pred Tolminom, Postojno in Laškim.

Nadaljevanje četrtega republiškega prvenstva v kegljanju, šahu in streljanju bo 13. oktobra v počastitev obstoja 750-letnice mesta Kamnik.

V. Bovcon

MARIBOR

Sprehod po Avstrijski Koroški in Gorenjski.

Skupina borcev NOV, članov sedanjih krajevnih organizacij »Ivan Cankar«, »Heroj Tone Tomšič«, »Boris Kidrič«, in Anton Aškerc v Mariboru, je imala 15. in 16. septembra 1979 tradicionalni izlet. Po bežnem ogledu znamenitosti v vseh naših republikah smo bili tokrat na Avstrijskem Koroškem in na Gorenjskem.

Na pokopališču v Velikovcu po sedmih letih se vedno žalostno samevajo temelji spomenika z žaro. Po toliko letih se predstavnikom koroških borcev žal ni posrečilo postaviti spomenika, ki so ga razstrelili »neznani« zlikovci. Ogledali smo si nadalje knežji kamen pri Gospe Sveti, kjer so pred stoletji ustoličevali slovenske kneze. Pokopališče v Železni Kapli, kjer stoji tudi spomenik borcem, padlim za svobodo Koroške in kjer je tudi precej slovenskih napisov, je zelo lepo urejeno. Razočarani smo bili, ko smo videli v naseljih zelo malo dvojačinskih napisov. Ob lepo urejenih cestah smo občudovali v celoti obdelana kmetijska zemljišča, trava je pokošena. Koruza je mnogo slabša od naše, kar velja tudi za nenegovane sadne nasade in kar dokazuje, da zasebni kmetje v Avstriji nimajo učitelja – družbenega sektorja. Prijetno pa presenečajo lepo urejene hiše s prepletkanimi pročelji, kar bi bilo lahko za zgled našim vasem. Novogradenj je zlasti na podeželju zelo malo.

Pogled na številne grobove na Gorenjskem v Dragi, Begunjah in celice – mučilnice v Begunjah odpira rane in vzbuja ogorčenje. Zelo malo je tako lepo urejenih muzejev izven naših središč, kot je npr. muzej Tomaža Godca v Bohinjski Bistrici. Spomenik po Ljubeljskim predorom v čast tisočem, ki so omagali pod švabskim bičem vpije, da bi se preteklost ne vrnila nikdar več.

Globoko pretrese vrsta objektov in umetnin, ki predstavljajo veličastni spomenik v čast padlim junakom v Dražgošah. Spomenik sodi nedvomno med največja tovrstna dela v naši republiki, čeprav pogrešamo vklesana imena izkrvavelih borcev v tej prvi veliki bitki partizanov z mnogo močnejšim sovražnikom.

Ne smelo bi biti Slovenca, še manj borca NOV, ki bi ne poznal krajev, kot so npr. Begunje, Draga, Dražgoše, Pohorje itd. slovenskih Kozar in Tjentišta. Spoznavajmo najprej donovino in šele nato svet!

RADO PUŠENJAK.

PEČINE

Partizanska kurirska postaja

Na gozdni jasi Globoka Rupa na Pečinah se je zbrala množica nekdanjih borcev in prebivalcev Šentviške planote na svečanosti, ko so odkrili spominsko obeležje partizanski kurirski postaji P-21. Ob tej priložnosti so predali namenu tudi novo brunarico, v kateri je razstavljeno dokumentarno gradivo o delovanju omenjene postaje. Slavnostni govornik je bil Dušan Jug, sekretar komiteja občinske konference ZKS Tolmin, ki je obudil spomine na težke dni NOV in oralni povojni razvoj tolminske občine.

V kulturnem programu so sodelovali učenci iz osnovne šole na Šentviški gori, domači pevski zbor in teritorialci.

J. A.

Nova brunarica v Globoki Rupi na Pečinah

Zakaj različni letnici na spominskem obeležju?

Poskrbimo za odpravo napake

Tridesetega decembra leta 1941 so v Dragi pri Begunjah nacisti ustrelili Lavoslava Planinška in Nikolaja Loncnerja, oba primorska rojaka, ki sta dolga leta živela na Jesenicah. Na spominskem obeležju na kraju, kjer sta bila ustreljena in tudi skupaj pokopana, pa sta različni letnici smrti. Za Lavoslava Planinška je pravilna letnica 1941, za Nikolaja Loncnerja pa 1942. Zakaj še nihče te napake ni popravil?

Vsi tisti, ki obiskujejo ta grobišča, in teh ni malo, še posebno pa tisti, ki so ustreljena talca dobro poznali, da ne izvezamo družinskih članov, so mnenja, da bi nekdo le moral poskrbeti za popravek.

Planinšek je bil prostovoljec za našo severno mejo v letih 1918/19 in je po končanih bojih ostal v Jugoslaviji. Na Jesenicah je imel carinsko posredništvo. Vsa leta obstoja primorskega emigrantskega društva Soča na Jesenicah je bil delaven član tega društva in je mnogo pripomogel k lajšanju bede primorskih rojakov. Zadnja leta pred drugo svetovno vojno pa je bil predsednik tega društva.

Nikolaj Loncner je kot dolgoletni kurir protifašistične organizacije TIGR kar dobrih dvanajst let prenašal slovensko čtivo čez meje, v času, ko je bilo naše ljudstvo na Primorskem oropano vseh narodnostnih pravic.

Oba sta bila aretirana v maju leta 1941, za nekaj časa so ju zaprli na Jesenicah, nato pa odpeljali v zapor v Celovcu, kjer sta ostala do predzadnjega dneva ustrelitve.

Srečko Šorli
Blejska Dobrava 10

Še druga stran medalje

Odmev na članek s podnaslovom »Je bil res tako mrzel dan, da ni bilo moč iti niti za pogrebom?«

Članek z gornjim podnaslovom je bil objavljen v 30. številki TV-15, dne 2. avgusta 1979. Ker članek žali KO ZB Pečine, moramo bralcem posredovati res objektivno resnico, ali kot temu pravimo, še drugo stran medalje.

Dan je bil izrazito mrzel, saj je bil to 8. december 1978. Mraz je odvrnil od pogreba marsikaterega od slabotnih in ostarelih članov ZB in drugih krajanov. Poleg tega je bil pogreb pokojne Uršole Kobal na delovni dan ob 14. uri. V tem času pa je bila pretežna večina zaposlenih mož in žena odsotna, šolska mladina pa je bila pri pouku v 4 do 17 kilometrov oddaljenih šolah.

Trditve Alojzije Eržen, vnukinje Uršole Kobal, da na pogrebu ni bilo borcev s Pečin in niti enega nageljčka na grobu z njihove strani, so neresnične. Resnici na ljubo moramo bralce TV-15 seznaniti, da je bil zastavonoša na čelu pogrebnega sprevoda član ZB Jože Pisk, cvetje za njim pa je nosila tajnica KO ZB NOV Pečine Slavica Mrak. Poleg tega so se pogreba udeležili tudi drugi člani ZB, ki jih tu ne bi naštevati. Sicer pa, tudi če bi bili prisotni prav vsi, bi bila udeležba še vedno skromna, saj šteje organizacija borcev le nekaj nad 40 članov.

Prav je, da bralci TV-15 vedo tudi to, da so člani ZB in bližnji sosede marsikdaj pomagali Uršoli. Pokojna je namreč največkrat živela sama na svojem domu na Pečinah. Ko pa je zbolela in onemogla, je organizacija poskrbela, da so Uršolo sprejeli v Dom upokojenecv v Tolminu, kjer so jo večkrat obiskali. Tam je tudi umrla. Člani ZB Pečine pa so poskrbeli za vse, kar je

bilo treba v zvezi s pogrebom, ki je bil sicer skromen, a vendar dostojen.

Na pečinskem pokopališču je poleg Uršole Kobal pokopanih še 7 partizanskih mamic, vendar do danes še nikoli ni prišlo med organizacijo ZB in svojci do kakršnihkoli očitkov ali nesporazumov.

Po mnenju nekaterih poznavalcev NOG v teh krajih v obdobju 1941–1942 tudi podatki o aktivnosti padlega sina Pavla Kobala niso povsem točni, vendar o tem ne bi govorili. Le to pripominjamo, naj zgodovinski podatki NOV temeljijo na objektivni zasnovi.

Po. pooblastilu KO ZB NOV Pečine
Štefka Pravica

Kaj pa Bergen-Belsen?

Iz življenja internirancev

Od časa do časa zasledim, da je izšel, oziroma da zbirajo gradivo za kak zbornik posameznih nemških koncentracijskih taborišč, v katerih so trpeli in umirali interniranci.

Le za Bergen-Belsen ne vem, če kdo kaj pripravlja, čeprav je bilo tudi v tem nacističnem peklu precej Slovencev, zlasti žensk.

Pred leti mi je sicer prišla v roke knjižica »Po sledovih Ane Frank«, židovskega dekleta, ki je umrlo prav v tem taborišču. Vendar v njej ne piše o slovenskih internirancih.

Tudi sama sem okusila strahote Bergen-Belsna in morda bi lahko prispevala kakšen utrinek.

Cvetka Mrak
Nova Gorica

Kako borec more ali ne more na zdravljenje

V Šmarjeških Toplicah na svoje stroške

Splet dogodkov me je prisilil k temu pisanju. Partizan sem bil od 18. maja 1942 do konca vojne. Lansko leto mi je omrtnela cela leva stran telesa. Posledice tega sta vrtoglavica in zapletanje nog, vsak najmanjši napor pa me prisili k počivanju. Iskal sem zdravniško pomoč. Pa mislite, da sem jo našel? Najprej sem moral napisati prošnjo na svojo občino. Pismen odgovor mi je pojasnil, da bodo mojo prošnjo reševali šele aprila ali maja. Zahteval sem komisijo. Ta mi je odobrila zdravljenje v Rogaški Slatini. Toda ker sem vojaški upokojenec, bi moral dobiti soglasje V. P. 2050 Ljubljana. Ta pa se ni strinjala z mojim zdravljenjem.

Med tem časom so moji ženi, kot vojaški vojni invalidki, odobrili prošnjo za zdravljenje v Šmarjeških Toplicah. Sam sem zaradi revmatizma odvisen od njene pomoči. Ni mi preostalo drugega, kot da odidem z ženo v toplice in si bivanje plačam sam. Obenem pa, ker sem že bil tam, sem plačal še zdravstvene usluge.

Kup vprašan sem poslušal, zakaj tudi jaz nimam odobrenega zdravljenja. Ko ugotovljam, po kakšnih poteh so tamkajšnji pacienti prišli do zdravniške pomoči, kar ne morem verjeti, saj sem že toliko prebral o skrbi za borce. Sprašujem se, ali mi res ne morejo nuditi zdravljenja?

Drago Fabjan
rezervni kapetan 1. st.
Višnja gora 84

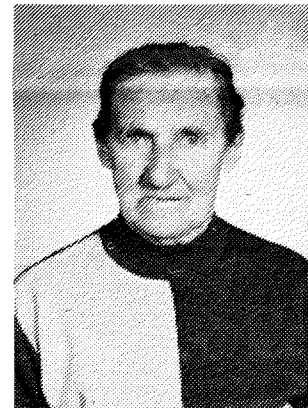
Na jesen življenja ob sadovih svojega dela

Frančiški Zdravec čestitamo ob njeni enainosemdesetletnici

Marsikdo se spominja partizanske mamice Frančiške Zdravec iz Cvena. Tretjega oktobra letos praznuje enainosemdesetletnico svojega življenja.

Rodila se je v Cerovcu. Njena mladost je kmalu občutila, kaj pomeni izkoriščanje delavskega razreda. V vrstah preprostih delavk si je služila kruh. Prišlo je leto 1924. Frančiška je zahrepenela po svojem domu, po svoji družini. Poročila se je s tesarjem Martinom. Na Spodnjem Krapju pri Ljutomeru sta našla najemniško stanovanje. Veleposestnik Jožef Mursa ju je sprejel pod streho, ki sta jo plačevala s svojimi žulji. Frančiška je hodila po dninah, Martin pa je tesaril. Skrb za njunih pet sinov in dve hčeri jima je dajala moči iz dneva v dan.

Potem je prišlo tisto strašno. Martin je začel bolehati za vnetjem grla. Ni se mogel ubraniti krempljev smrti. Frančiška je ostala sama z otroki. Trdo je morala garati, da je v tisti hudi gospodarski krizi zadnjih let stare Jugoslavije nasitila lačna usta. Veleposestnik ji je odpovedal stanovanje. Alojz Trstenjak je postal tedaj njen gospodar.

Kot član Sokola v Ljutomeru je bil Alojz že ob okupaciji simpatizer partizanov. Njegova hči Viktorija je tudi Frančiško pripeljala v partizanski krog. Leta 1943 je odšel med partizane njen sin Janez. Večkrat se je s soborci oglasil v postojanki na Krapju, za katero sta skrbeli prav Frančiška in Viktorija. Drugo postojanko je skupina imela na Grlavi pri Prelogovih. Morda je bilo to zanje usodno.

Nekega dne, februarja 1945, so jih obkolili kozaki. Gotovo jih je kdo izdal. Junaško so se borili z gospodarjem vred. Padli so komandant in dva kozaka. Več je bilo ranjenih. Prelogova domačija je izginila v plamenih. Padli so tudi Frančiškin sin Janez, Nande Magdič iz Cvena in še drugi borci pa še gospodar in gospodinja.

Četrtega septembra 1944 je stopil v partizanske vrste drugi Frančiškin sin Stanko. Z minersko četo se je pomikal po Štajerskem. Že na pragu svobode, maja leta 1945 je bil izdan. Umikajoči se okupator ga je skupaj s partizanko Golobovo ujel in ju med potjo v gramoznici ustrelil. To je bila nova rana za partizansko mamo Frančiško. Svojo ljubezen pa je kazala do vseh, ki so je bili potrebni. V postojanki je zdravila partizana Dušana, ki je zbolel za pljučnico, in Nandeta. Doktor Kakler iz Ljutomera jih je zalagal z zdravili.

Na Krapju so bile tri postojanke: pri Trstenjaku, Tibautovih in Rudolfovih. Prišlo je do izdaje. Frančiško so pisмено obvestili, da pridejo partizani Rado Pušenjak in drugi 25. decembra 1944 na Krapje. Toda to ni bilo partizansko obvestilo, pač pa izdajalčevo, ki je hotel kozakom zagotoviti zmago nad partizani. Proti večeru se je na Krapje pomikal voz s kozaki. Obkolili so vas. Zasedli so domačijo Tibautovih. Tudi ostali dve postojanki so preiskali, našli pa niso ničesar. Ko so se kozaki zjutraj zbrani na dvorišču že pripravljali za odhod, je k Trstenjakovim prišla druga skupina borcev z Janezom in Nandetom. Frančiška ju je hitro skrila v postojanko.

Po tem izdajstvu so januarja 1945 zaprli Tibautovo, Zdravčevo in Trstenjakovo družino. Frančiška je do 15. maja 1945 prestajala muke v begunjskem zaporu.

Zasijala je svoboda. Tudi za Frančiško se je začelo novo, drugačno življenje. S pomočjo svojih otrok si je zgradila topel dom. Radi jo imajo njeni otroci in ji sedaj vračajo vso njeno skrb in ljubezen.

Medalja zaslug za narod pa ji je v spomin in v ponos za sodelovanje v narodnoosvobodilnem boju.

Karel Rudolf
Krapje 70 p. Veržej

Pripravljalni odbor

FRANC JEŽOVNIK

Pripravljalni odbor

JANKO RABIČ

ZB NOV Kamno

JOŽA MULEJ

Rudi Šepetavc
Vlahovičeva 26
61110 Ljubljana

Marija Čarman

Odbor

Odgovor: Ker ste z odločbo o posebni dobi zadovoljni, seveda ne boste vlagali zahteve za sodno varstvo pravic. To bi storili le tedaj, če vaši zahtevi ne bi bilo ugodeno in bi se prav zato obrnili na sodišče s predlogom, da vam ugodi. Nihče ni dolžan zahtevati sodnega varstva pravic, marveč je to le pravica zavarovanja in je od njega samega odvisno, ali bo tako zahtevo vložil ali ne. Iz vašega dopisa povzemamo, da ste uspešni v obnovitvenem postopku. V takih primerih gre pravica iz nove odločbe od prvega naslednjega meseca po dani zahtevi, če je zavarovanec predlagal spremembo ali razveljavitev prejšnje odločbe, če pa je bil postopek uradno uveden pa od prvega naslednjega meseca po izdaji nove odločbe.

Piše: Alojz Zidar

4

Spomini na organizacijo TIGR

Komentar sporazuma med italijansko komunistično partijo in RNSGH, objavljen v listu »Stato operaio« X/1936, št. 2 in direktive za izvajanje. V tekstu pogodbe so podane prav tako nekatere konkretne oblike dela, primerno za sedanje politično stanje. To je prvič, da naša partija sklene akcijski sporazum z nekim nacionalnim gibanjem, z neko zatirano narodnostno manjšino. Vzroke, ki so nam omogočili dosego borbenega sporazuma z »Revolucionarnim narodnostnim gibanjem Slovencev in Hrvatov M.N.R.S.C. – Movimento Nazionale Revolucionario Sloveno-Croato v Julijski krajini« lahko takole opredelimo:

- a) Stara TIGR (1) zapušča svoje stare metode in se orientira k množični aktivnosti,
- b) avtoriteta naše partije se je vedno bolj uveljavljala med zatiranimi manjšinami Julijske krajine, ki spoznavata v vedno širšem merilu, da naš program vsebuje zagotovitev pravice brez izjeme o svobodni opredelitvi narodov, ki jih zatira italijanski imperializem pa do ločitve od italijanske države. Obe vesta, da se naša stranka že bori in se je vedno borila za te pravice,
- c) splošno stanje v deželi, ki ga obtežuje še kriminalna afriška vojna, prebuja zatirane narode Julijske krajine, ki iščejo v svojem boju za osvoboditev zaveznike. Naravno je, da se obrnejo še predvsem k komunistični partiji – »stranki delavskega razreda«, ki je še najbolj revolucionaren.

Italijanski delavski razred, ki se bori za osvoboditev izpod fašizma za lastno svobodo in svobodo vseh zatiranih, ne more biti nezadovoljen z dragoceno pomočjo, ki jo prispevajo zatirane manjšine. Te se želijo boriti na njihovi strani proti sovražniku, ki je obenem tudi njihov sovražnik. RNSGH (MNRSC) Julijske krajine je, kot smo že omenili, v fazi revizije lastnih metod boja in torej organizacije. Gibanje je podedovalo najboljevejši in najmlajši del vseh starih nacionalno slovensko-hrvatskih strank Julijske krajine in jih je strnilo v svojih bojnih vrstah.

Iz njihovih vrst so izšli mučeniki narodne osvoboditve Julijske krajine, ki so se uprli po sprejetju izrednih zakonov. Zato se ne more trditi, da je članom stare TIGR manjkalo heroizma. To kar jim je manjkalo, je natančno poznavanje učinkovitih metod za narodnostni boj množice. Herojska akcija posameznikov in mladih skupin ne more nikoli nadomestiti skupnega boja celotnega naroda.

Ta pa zahteva dolgotrajno, natančno, neodvisno in potrpežljivo delo več let. Junaštvo tistih, ki se bojujejo, ne more drugače, kot pospešiti razvoj dejavnosti množice. Sedaj MNSRC ocenjuje preteklo dejavnost in pogodbo, ki so jo podpisali s komunisti Julijske krajine in Italije, ker predstavlja stopnjo napredka, ki bo imela važne posledice v razvoju boja za osvoboditev Julijske krajine. Toda vse ljudske protifašistične sile Julijske krajine (še posebno italijanske) se ne strinjajo z radikalnimi smotri – sporazuma. Liberalci, demokrati, italijanski socialisti Julijske krajine se ne strinjajo s programom samoodločanja do ločitve od italijanske države. Mi pa mislimo enako kot RNSGH, da je skupno z vsemi protifašističnimi strankami Julijske krajine možno napraviti določen del poti skupaj, to še predvsem, ker imajo v tem trenutku nacionalisti in protifašisti skupen cilj v Julijski krajini; to je konec vojne v Afriki, odstranitev Mussolinija in odgovornih za vojno z oblasti za dosego svobode. Boj za te cilje zajema vse množice Julijske krajine, pa naj bo nacionalistične ali samo protifašistične. Vsak dan bolj pa se dotika tudi tistega važnega dela fašistov, ki začenejo odpirati oči in prestopajo h kritični poziciji do vladne politike. Rezultate sporazuma in razvoj ljudske fronte Julijske krajine bodo glede na aktivnost množic razvili nacionalisti-revolucionarji in komunisti.

V številki časopisa »Svoboda« z dne 3. oktobra, ki je organ MNRSC in RNSGH Julijske krajine, smo prebrali te besede: Mi obstojamo v merilu, kot se borimo. Ta princip je pravilen. Pravilnejše pa je reči: Mi obstojamo v merilu, kot se borimo v stiku z množicami. Princip velja za vse komuniste, torej tudi za naše tovariše iz Julijske krajine. Sporazum morajo preučiti in ga izvajati. Trdno smo prepričani, da bodo razumeli njegov velik revolucionarni pomen. Medtem pa ne prikrivamo skrbi, ki nam jih povzročajo nekatere skupine tržaških tovarišev, proti katerim smo se morali že drugič upreti za obrambo politike stranke gleda na zatirane narodne manjšine in še posebno proti Slovincem in Hrvatom Julijske krajine. Partija poudarja, da je problem Julijske krajine v bistvu problem osvoboditve Slovencev in Hrvatov, ki so bili s silo priključeni italijanski državi. Nekateri tržaški tovariši, ki so upravičeno zaskrbljeni nad gospodarskim razvojem Trsta, pa ločujejo temeljni problem Julijske krajine od problema »tržaškega zaledja«, in s tem delajo velike napake. Na tak način zanikajo obstoj nacionalnega vprašanja Julijske krajine in zavzemajo, čeprav nehoti, nerevolucionarno pozicijo. »Narod, ki zatira drugi narod, ni vreden, da je svoboden,« je rekel Marx. Komunisti smo v vsakem okolju prvaki svobode vseh svobod, tako za samoosvojitev dela izpod kapitalističnega jarma kakor za nacionalno osvoboditev.

V razlagi nekega zanimivega poročila o težki situaciji Trsta, ki pa je vsebovala napačno pojmovanje glede na narodnostno vprašanje, je leta 1933 pisal list »Stato operaio« (delavska država), št. 8, avgust, stran 5/36: »Če je povsem točna razlika vzrokov gospodarskega propadanja Trsta, ne moremo drugače, kot ugotoviti, da avtor pisem, v katerih govori o ustanovitvi neke podonavskobalkanske federacije delavskih in kmečkih držav kot o edinem sredstvu za rešitev tržaškega problema, prikazuje ta cilj tako, da ga popolnoma loči od smotrov takojšnjega političnega boja, ki ga mora voditi tržaški proletarijat. Avtor pri tem popolnoma pozablja, da obstoja v Trstu neko narodnostno vprašanje. Proletariat mora, še predno misli o načinu, kako naj bi bilo organizirano tržaško zaledje, da bi Trst lahko splaval iz gospodarske zaostalosti, potrditi in doseči brez postavljanja kakršnihkoli pogojev pravice slovenskega oziroma hrvatskega prebivalstva Julijske krajine in Istre... Gospodarski problem Trsta, ločen od problema osvoboditve Slovencev izpod jarma italijanskega kapitalizma ne obstaja in tudi za nas ne more obstajati. Še posebno v Trstu ne more obstojati boj proti italijanskemu imperializmu brez uveljavljanja pravice o samoodločbi, boj, ki ne bi vseboval samo zahtev in pravic Slovencev in Hrvatov. Drugačno postavljanje problema pomeni po vsej verjetnosti prehod k odpovedi borbe za samoodločbo in združitve in ga čeprav v grobem pomeni lahko enačimo z interesi in stališči tržaške buržoazije.«

Ta hotenja moramo ponoviti zato, ker vemo, da je bil objavljen članek (Dve besedi Istri) v L'Unità, s katerim so se pozivali nacionalisti, ki so emigrirali v Jugoslavijo, da se vključijo v ljudsko fronto Julijske krajine. Pri nekaterih tovariših, članih KPI so povzročili opozicijo, in proti njim se je izrekel časopis »Delavska država« (Stato operaio) v letu 1933.

(Se nadaljuje)

Piše: MILOŠ RUTAR

7

Borci in rekreacija

Dobimo se pri balinanju

● Ne tako, tovariši!

Pred dnevi sva se dopoldne v Tivoliju srečala s prijateljem, šestdesetletnim upokojenim oficirjem, ki je dolga leta vodil telesno vzgojo in rekreacijo vojakov in starešin. Obenem je bil tudi aktiven vodnik rekreacije v TVD Partizanu.

»Zdravo Jadro! Kako kaj živiš?«

»Ne najboljšje! Slabo se počutim, nisem več zdrav in spim slabo. Zjutraj se zbudim že zgodaj, potem pa poležavam, grem na balkon, pa nič!? Včasih se odpravim čez Tivoli, preko Rožnika v Mostec in do stanovanja v Šiški, da se sprehodim dve, tri ure, sicer sem pa kar doma. Pomagam ženi pri nakupovanju, kuhi in hišnih opravilih.«

»Kaj nisi več aktiven v Partizanu?«

»Ne, nekaj smo prišli navzkriž. Imam vtis, da jim nisem več potreben, silil se pa ne bom!«

Celo življenje je J. D. imel stike s telesno kulturo. V mladosti se je ukvarjal z boksom in telovadbo, uspešno je končal fizikurno oficirsko šolo, potem pa je bil organizator športa v JLA. Kot upokojenec pa je popolnoma spremenil način svojega življenja. Večinoma je med štirimi stenami, tudi v družbo ga ni več (kolikokrat nam je pred leti na armadnih tekmovanjih zapel odlomke opernih arij ali pa kakšno »svojo« dalmatinsko, bil je pravi veseljak). Sedaj pa sedi doma, premišljuje in tuhta. Vključen ni nikjer, ni ga več med prijatelje, ne dela tega, kar mu je bilo v življenju najdražje in najbolj pri srcu. Skratka, postal je samotar, zaprt vase, odmaknjen od vsakodnevnega življenja.

In takih primerov med borci ni malo! Posamezniki celo na občasna srečanja, na proslave svojih odredov in brigad ne pridejo!? So pač tako ali drugače prizadeti. Toda to ni prav. Človek je družabno bitje in potrebuje stike s prijatelji, s borci, mora se

sprostiti, razvedriti, poveseliti in tudi razgibati.

● Balinanje je privlačen, enostaven in zanimiv šport.

Pred Halo Tivoli je mnogo športnih igrišč: za tenis, košarko, mali nogomet, trim kabinet, nad muzejem revolucije pa je balinišče, od jutra do večera polno privrženec tega zanimivega športa. Zapletli smo se v pogovor z enim od rednih balinarjev, petinpetdesetletnim Cirilom Veniko. Doma je iz Goriških Brd, med vojno je bil na Primorskem in Gorenjskem kurir in obveščevalec, v Vosu in v enotah VDV. Pred leti se je kot varnostni tehnik v Litostroju invalidsko upokojil. »Že dalj časa se aktivno ukvarjam z balinanjem. Sem član BK Šiška in tudi tekmujem na prvenstvih Slovenije in Jugoslavije, na tekmovanjih invalidov in upokojencev. Na tekmovanjih smo med boljšimi ekipami, na prvenstvu upokojencev pa smo že drugo leto prvi v Sloveniji. Pri balinanju se človek sprosti, na svežem zraku, med svojimi vrstniki pozabiš na življenjske težave. Med balinarji je tudi nekaj udeležencev NOV. Toda premalo jih pride na igrišča, potrebno bi bilo več propagande. Ko se človek enkrat vživi, bo med nami ostal, saj je to res zelo primerna rekreacija za ljudi naših let.«

V mnogih krajih Slovenije je balinanje zelo razvito. Na Primorskem so zelo aktivna združenja upokojencev. Julija letos so organizirali že osme športne igre upokojencev v organizaciji društva upokojencev iz Ajdovščine. Poleg balinanja so se pomerili tudi v streljanju, kegljanju, plavanju, kolesarjenju, šahu in reševanju križank.

Udeleženci srečanja so si ogledali Pilonovo galerijo, podjetja Fructal-Alko, Lipo, Tekstino in Mlinotest. Dr. Anton Prijatelj pa jim je predaval o temi Ko odpove človekov motor-srce. Akcija, vredna posnemanja! Torej tudi upokojenci lahko tekmujejo, seveda v športih, ki so primerni za njihova leta.

Prihodnjič: Športnik med NOV

Pri balinanju se človek sprosti, na svežem zraku med svojimi vrstniki

Po pogovoru s tovarišico Slavico smo se fotografirali pred šolo in spomenikom Janku Premrlu-Vojku

Spomini skojevkke Zore

»Ni je vasi v Istri, ki je ne bi prehodila in to peš«

Ondan smo se pogovarjale s tovarišico Zoro Grbac-Slavico, eno izmed znanih organizatoric SKOJ v Istri. Rodila se je leta 1922 v Gračišču.

KDO VAS JE SPREJEL V SKOJ, KDAJ IN KJE JE TO BILO?

V SKOJ so me sprejeli novembra 1943 v Gračišču po akciji. Slovesnost je kar spotoma opravila skojevka Alma Miklavčič-Darinka. Prve skojevke so bile kurirke Zofka Bukovec-Vesna iz Gabrovice, Selka Pipan iz Plavja, Alma Miklavčič-Darinka iz Rižane in Irma Zidarič iz Čezarjev. Bile so skojevke že od maja ali junija 1943. To so bila dekleta s kmetij, ki so prve prenašale pošto, vzdrževale zvezo.

KAKŠNE NALOGE STE IMELI SKOJEVCI?

Skojevke (je popravila), ker fantov ni bilo. Le-ti so bili pri partizanih ali kje v Italiji. Dolžnosti je bilo veliko! Agitacija in propaganda, nadzor nad gibanjem sovražnika, zbiranje hrane, sanitetnega materiala. V glavnem je prihajal iz Trsta. Nosile so ga branjevke, mlekarice in drugi, prej omenjene kurirke pa naprej do javke, v bunkerje. Zbirale smo hrano, orožje, obleko, šivale obleke, pletle nogavice, opravljale napisne in potrosne akcije. To so kasneje delali tudi pionirji. O, da jih vidite, kako so to delali! (To je dodala na naše začudenje ob izjavi, da so to delali pionirji). Borcem smo prale obleke. Zelo pomembno in odgovorno je bilo opazovanje in evidentiranje pogumnih in dobrih mladink, ki smo jih potem sprejeli v mladinsko organizacijo.

Poznate tisti dogodek s križišča v Škocjanu, Stacion smo mu rekli, ko sta pri taki napisni akciji padli skojevki Mira in Zdenka? (Bila je zadovoljna, ko smo ji odgovorile pritrilno.)

SE NISTE BALE IZDAJALCEV?

Kje pa! Izdajalcev ni bilo. (To je rekla s povišanim glasom.)

KAKO STE VEDELE, KAJ IN KAKO DELATI?

Imeli smo vaše aktive. V enem aktivu je bilo več kot pet skojev, vsaj pri nas. Imele smo sestanke, sekretarko. Blagajničarka je vodila evidenco in zbirala prostovoljne prispevke. Ena izmed nas je bila zadolžena za

kurirstvo, druge za delo s pionirji. Slednje so bile pravzaprav tudi prve partizanske učiteljice. Učile so jih slovenske besede. Imeli so Pionirski list iz gabrovske tiskarne je prihajal. Pridna dekleta so bila to. Spominjam se Lucije Rojc iz Kubeda, ki živi v Gorštu. Ena od teh tovarišic je takrat celo napisala igrice. Pionirji so se jo naučili in z njo nastopili v Truškah na okrajni konferenci mladine.

Tako smo bili povezani v vaških aktivih, potem v rajonskih in nato v okrožnem komiteju za Istro. Najprej je bilo devet rajonov, nato osem, ker je bil eden »mali Kras«. Iz teh osmih rajonov so nastali štirje okraji: socerbski, loparski, obalni in istrski.

KAKO JE IZGLEDAL SKOJEVSKI SESTANEK?

Začel in končal se je s pesmijo. Vmes smo poročali o opravljenem delu in se dogovorili za nove akcije.

BI NAM OPISALI KAK NEPOZABNI DOGODEK?

Bilo jih je veliko, veselih in žalostnih: Hudo je bilo oktobra 1943, ko so Nemci prečesali ves teren in pobili vse, ki so jih našli. Takrat je bilo v vaseh Sočerga, Pope, Trebeše, Kubed in Mavraž devetindvajset mrtvih. Takrat so ubili tudi mojega brata. Bila sem z vaščani v gozdu. Po ofenzivi so pozivali preživle, naj se vrnejo na domove in pokopljejo mrtve. Tako smo se vrnili. Bili smo žalostni, a odpor v nas se je še stopnjeval. Starejši so obupavali in mladi smo takrat odigrali pomembno vlogo, dvigali smo moralo.

Ali pa, ko sva s tovarišico Fini jeseni leta 1944 za las ušli smrti. Morali bi prenočiti v bunkerju. Ona je hotela, jaz pa ne. Veste, bunkerjev sem se vedno bala, tam se nisem počutila svobodno. Prepirali sva se in najprej šli v bunker. Končno je Fina le popustila. Okrog polnoči sva se preselili pod vedro nebo - v gozd. Zgodaj zjutraj naju je zbudilo čudno kričanje. Nemci so obkolili »najin« bunker in zahtevali predajo »banditov«. Ker se ni nihče oglašil, so ga razstrelili. Lahko si mislite, kako sva bili srečni. Ne spominjam se, če se mi je Fini zahvalila ali ne, zagotovo pa mi je bila hvaležna za mojo trmo.

Vesela je tista zgodnica, ko smo se s tovarišem Danilom Petrinjem-Primožem kot dele-

gacija odpravili na skojevsko konferenco v Kozje. Nekje med Boko in Cizljami sva s Hermino Jakomin-Moskvo pohiteli. Prvi sva hoteli priteči k drevesu s sadeži. Toda, tisti za nama so videli le, da sva nekam izginili in slišali najino kričanje. Kako sva se ustrašili! To seveda ni bilo nič v primeri s sramoto, ki sva jo doživeli ob smehu vseh, ko so naju pošteno opraskani od robidovja, izvlekli iz jame. Do solz so se smejali.

STE IMELI SEMINARJE?

Imeli smo jih, za vodilni kader. Tako smo imeli seminar v gozdovih Truške, Trsek in Boršt. Premikali smo se zaradi varnosti. Bilo nas je okrog dvajset, seminar je trajal deset do dvanajst dni, vodila pa sta ga Ivan Dekleva-Igor in Bojan Medved.

KJE STE DOČAKALI SVOBODO?

V Marezigah. Kako lepo nam je bilo takrat! Bilo je - najlepše. 4. armada je bila že v Buzetu in mi smo hiteli s pripravami na slovesnost ob njihovem prihodu.

KDAJ STE POSTALI ČLANICA KOMUNISTIČNE PARTIJE?

Spomladi 1944. Bilo je to po aretaciji okrajne sekretarke SKOJ Ivanke, ko sem prevzela njeno dolžnost.

Ni je vasi v Istri, ki je ne bi prehodila in to peš.

★

Leta 1946 je tovarišica Zora zbolela na pljučih. Dolgo časa je bila gostja bolnišnic in zdravilišč. Je 90 % vojaški vojni invalid in še vedno aktivna družbenopolitična delavka, predvsem za vprašanja borcev. Živi v Kopru v Kettejevi ulici št.5 z možem, ki je tudi invalid. Bil je v Buchenwaldu. Sin Remigio je končal pomorsko šolo v Piranu in je na obvezni plovbi. Povedala je, da zdaj plove nekje proti Indiji.

Zori Grbac-Slavici smo se zahvalili za čas, ki nam ga je poklonila in ji zaželeli še veliko srečnih in uspešnih dni.

META GRM, 7. razred
LILIJANA DASOVIČ, 7. razred
Osnovna šola
»Janko Premrl-Vojko«
Koper

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

To je naša dolžnost

Iz Stranic so se oglasili drugošolci. In kaj so napisali?

- Na našem pokopališču je grob triindvajsetih partizanov. Dali so življenja za svobodo. Naša dolžnost je, da očistimo njihove grobove. Poruvali smo travo, poravnali pesek, pobrali ostanke sveč. Na peterokrako zvezdo sredi groba smo postavili vazo s prelepim poljskim cvetjem. Zapeli smo pesmico in se zadovoljno vrnili domov. (Tudi jaz sem bila zadovoljna. Pridem z dopusta in me čaka takšnole pisemce. Kdo se ga ne bi razveselil?! Še prošnja: pišite o Stranicah med narodnoosvobodilnim bojem, o triindvajsetih padlih partizanih. Si želim preveč?)

In ne mislite, da je to vse, kar so poslali mladi iz Stranic. V veliki pisemski ovojnici sta bili še risbici Natalije Sojč in Natalije Selih, pesmica Judite Klančnik in glasilo TV 33. (Zdaj ste na vrsti drugi. Dobrodošli, kot vedno! Jesen je tu in z njo naše ponovno snidenje.)

Milena

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Pismo s počitnic

Prosti dnevi se iztekajo in kmalu se bo začel pouk. Čeprav so počitnice, nisem pozabila na TV 15 in rada bi nekaj povedala o kraju, kjer sem preživela mesec dni.

Bila sem v vasici Bol na otoku Braču. Lep kraj je to. Pripovedujejo, da so bile tod še pred petnajstimi leti samo kamnite hiše, in da asfaltiranih cest ni bilo. Največjo pozornost so vzbujale na pol podrte in ožgane hiše. To je ostalo še od vojne, tako mi je povedal nekdanji partizan Ive Marinković.

In tu je spomin na tiste dni:

Dne 5. oktobra 1943 je otok Brač doživel enega najhujših udarcev. Bilo je nekaj tednov pred kapitulacijo Italije. Naj povem, da je bilo med vojno tod veliko Italijanov. Partizani se jih niso bali in so bili znani po drznih diverzantskih akcijah. V eni izmed takšnih akcij jim je uspelo osvoboditi otok. Brač je bil nekaj dni svoboden! Italijani so se za to maščevali in tistega želostnega jesenskega dne so mnogi izgubili domove.

Danes je podoba Bola spremenjena. Tu so veliki hoteli in požgane hiše so postale vikendi. Tu je lepo morje in polno gostov, domačih in tujih.

Dnevi, ki sem jih preživela na tem prelepem otoku, so prehitro minili.

ANKA KR PAN, 6. razred
Osnovna šola Solkan
Solkan

Praznovanje v Šentrupertu

Posebno smo bili počaščeni, da sta se slovesnosti udeležila Miha Marinko in Mara Rupena

Dne 4. septembra je praznik občine Trebnje. Na ta praznik smo se letos v Šentrupertu že dolgo pripravljali, saj je bila za dan praznovanja predvidena otvoritev nove telovadnice in vrtca, prenovljena sta bila prosvetni dom in osnovna šola. Čeprav smo imeli še počitnice, smo pomagali pospravljati v šoli in urejati okolico novih objektov, tudi na spomenik nismo pozabili. Pomagali so krajanji pod vodstvom Petra

Zgonca, predsednika krajevne skupnosti.

Dan pred praznikom so se v prosvetnem domu predstavili pesniki, pisatelji, gledališčniki, glasbeniki in slikarji iz krajevne skupnosti Prule. S to krajevno skupnostjo je krajevna skupnost Šentrupert naslednji dan podpisala listino o pobratenju. Istega dne je bil tudi zbor borcev Gubčeve brigade in Zapadnodolenjskega odreda. Osrednja slovesnost, ki je bila

ob 14. uri, je bila nadvse slovesna. Posebno smo bili počaščeni, da sta se udeležila Miha Marinko in Mara Rupena. Naj povem, da so na proslavi razvili obnovljen prapor borčevske organizacije, in da smo si v šoli ogledali razstavo del Borisa Kobeta »Po poteh Gubčeve brigade« in nekaj del slikarjev iz Prul. Po ogledu smo prisostovali položitvi temeljnega kamna za obrat Agrostroja v Šentrupertu.

Lepo je bilo tudi na tovariškem srečanju.

Zdaj so krajanji Šentruperta zadovoljni, saj je z denarjem, ki so ga zbrali s samoprispevkom, res veliko narejenega. Tudi mladi smo zadovoljni in ponosni! Naš kraj je iz dneva v dan lepši in trudili se bomo, da bo takšen tudi ostal.

ANDREJA URBIČ, 8. razred
Osnovna šola Šentrupert
Šentrupert

»Spoštoval sem
te ljudi...!«

Miroslav Debršek-Slavc

Kdo ve, kaj vse se je dogajalo v razigranih, vročih glavah, polnih navihnosti in željnih ljubezni, kaj se jim je pletlo v mislih, pestujoč puško namesto frače in pomaranč ter vrečic bonbonov? Res, kdo bi vedel. In navsezadnje, saj to niti ni tako težko: vse tisto pač, kar se krotoviči in pleteniči pod razmršenimi lasmi, neubogljivimi kodri in si podaja roke z umazanimi rokami in potolčenimi koleni ter razbitimi prsti – pa četudi je vojna, ki ne pozna frač, pomaranč in vrečic bonbonov.

Stric in teta, Tončka Meža in Miha Debršek, sta prilila olje na ogenjček Mirove domišljije, ki je sanjala junaštva in velika dejanja. Le kako narediti nekaj velikega? Nemška rudarska šola v Velenju. Štiri dni v jami, dva dni v šoli. To ni nič. Raznašati letake s skrivnostno vsebino? To je že nekaj več. Mnogo več. In bosonogi Miro je v jeseni 1943 tresoč sprejel iz rok strica in tete prve letake in odšel na pot, s katere ni bilo vrnitve. Letakom se je pridružil sanitetni material, ki ga je nosil Tončka in Mihi. Fantiču so vse bolj zaupali: zdaj je njegova mladostna vnema brskala za podatki: koliko vojakov je v rudniku, kako so oboroženi, kam bodo šli, kje je najbolj zastraženo...

Kdo ve, kako bi se končala zgodba o kuštroglavcu, če se ne bi v začetku leta 1944 Nemci spomnili, da nekje na svetu živi neki Miro, in da bi ga bilo dobro vtakniti v njihovo službo. Spomnili so se sicer res, toda Miro tega ni hotel, pa jo je meni nič tebi nič pobrisal v Tomšičevo brigado, star nekaj več kot šestnajst pomladi.

Od Plešivca naprej, vasi na Graški gori, je velenjski fantič za vse, Tomšičevce in domačine, Slavc. Osební kurir pomočnika komisarja brigade Franca Šlajpaha-Pugačova, ki je skrbel zanj kot oče za svoje drobljance.

»Spoštoval sem Pugačova, rad sem ga imel. Vse te ljudi, komandante

in komisarje, sem spoštoval, v njih sem videl vse tisto, kar sem si želel v svoji mladostni vnemi, v urah premišljevanja na kurirskih poteh. Bili so mi več kot vzorniki...«

Tako razmišlja danes, od daleč, ko so za njim mnoga leta, ko ni več dobrega komisarja Pugačova, ki bi bdel nad njim.

Pugačov je padel pri Lučah v Zgornji Savinjski dolini in Miro bi skorajda kričal od bolečine za mrtvim prijateljem. Moralo se je preživeti. Odšel je v prvi bataljon brigade kot politdelegat in 15. aprila 1945 bi kmalu odšel za mrtvim komisarjem. V bojih z ustaši pri Poljani v neposredni bližini Prevalj na Koroškem je zadelo tudi njega. Na srečo je bil le lažje ranjen.

Srečala sva se v pisarni ZZB NOV v Slovenj Gradcu. Ko je spustil kljuko vrat, da bi se odpravil domov, v Stari trg pri Slovenj Gradcu, je preudarno dejal možaku za mizo z razmetanimi papirji: »Kmalu bom odšel v pokoj. Naloži mi delo, rad bi delal!« In je odšel.

V letih po vojni, najprej se je zdravil v Topolšnici zaradi rane, ga je premetavalo kot mnogo njegovih tovarišev po različnih krajih Koroške. Bil je komandir postaje milice v Črni na Koroškem pa v Prevaljah in Podgorju pri Slovenj Gradcu, konec leta 1948 pa je Slavc prijel v roke pero: zaposlil se je na okraju Šoštanj, kot tajnik pa je vrtel pero še naprej v Radljah.

Sama preproščina in vedrost sta Slavca, ki trenutno opravlja posle v organizaciji združenega dela Surovine Maribor kot vodja temeljne organizacije, pravzaprav kot svetnik, saj bo vsak čas stopil v pokoj. Tistega Slavca, ki mu je Pugačov pred zborom Tomšičeve brigade dal za zahvalo pištolo.

»Napadli smo Letuš. Jan, kako mu je bilo ime, sem pozabil, nekje iz Kavč pri Velenju je bil, in sva z bombami napadla bunker pri mostu. Jana je prerešetal rafal, meni pa je uspelo, da sem bombe

odvrgel in se izvlekel. Naslednji dan sem dobil pištolo. Pogled jo.«

Pa je nekako nežno popestvoval črno stvarco v svojem lovskem »štiblucu«, nabitem s trofejami, svojimi in sinovimi, da sem moral nekoliko ostreje pogledati v njegove oči, da bi odkril veliko ljubezen, lov. In tako so se med gamsi in srnjadjo, divjimi gosmi, velikimi petlini in njihovimi divjimi brati, ruševci in podobno bratovščino, pripeto na stenah z osteklenimi očmi, mešali spomini iz časov, »ko smo bili prijatelji v dobrem in slabem, navezani s trdnimi vezmi, z enim samim spoznanjem, da se boriš za pravično stvar,« s spomini iz zelene bratovščine, prežete z ljubeznijo do narave.

Tako pač spoznaš človeka. Dotakni se stvari, ki jo ljubi in zapel bo, odkrito, sproščeno, hlastajoč za besedami, ki naj dajo kar največji pomen temu, kar mu je drago. Ljudje, ki ljubijo naravo, ne morejo biti slabi.

Kup nevšečnosti tare Slavca. Žge ga v želodcu, živci so mu naprtili rano, ki mu nikakor noče dati miru. Kup malenkosti, ki razveseljujejo vsakdan, se je treba odpovedati, da bolečina le neha razsajati. Od treh otrok je do kruha prerinil le hčerko, sin in drugo dekle pa študirata. Gozdarstvo in kemijo. Kup denarja gre.

»Študij ni poceni,« grenko razmišlja Slavc, ki si je postavil lepo hišico in naprtil posojilo, ki mu lep čas ne bo zdrsnilo s pleč.

Če ne razmišlja o tem, se z vsem bistvom zakopje v lov. Govori o svoji lovski družini, slovenjgraški, o tem, kaj bo treba postoriti. Preskoči na borce.

»Mi, borci, moramo delati povsod, kjer se pokaže potreba. Ne bi bilo prav, če bi stali ob strani. Boj ni končan, še zdaleč ne. Ta, ki se bije sedaj, boj za nove, ustreznejše samupravne odnose v naši družbi, je enako pomemben. Saj ni mogoče zahtevati od vseh enako. Vsak, kolikor more. Če že delamo, delajmo dobro.«

Milenko Strašek

Odlikovanje in
čestitka Zdenki
Kidrič

Ob sedemdesetletnici je Zdenka Kidrič za dolgoletno revolucionarno delo in izredne zasluge pri graditvi SFRJ, razvijanje in krepitev zavesti naših državljanov v boju za svobodo in neodvisnost naše države ter za pomemben prispevek k njeni politiki miru in prijateljskega sodelovanja z drugimi državami odlikovana z redom jugoslovanske zvezde z lento.

Predsednik republike Josip Broz Tito je poslal članici sveta federacije Zdenki Kidrič naslednjo čestitko:

»Draga tovarišica Zdenka, iskreno ti čestitam ob tvoji sedemdesetletnici. S predanostjo ideji socialne in nacionalne osvoboditve, s požrtvovalnostjo in smelostjo si veliko prispevala k boju za svobodo in neodvisnost naše države ter h graditvi nove družbene ureditve. Delo v delavskem gibanju in komunistični partiji v času najhujšega preganjanja, ki si mu bila izpostavljena tudi sama, te je prekalilo v dosledno revolucionarko, zato so ti tudi bile zaupane mnoge pomembne in težke naloge.

Tudi v povojnem času si s svojim neutrudnim delom prispevala h krepitvi in poglobljanju pridobitev naše revolucije in k napredku naše socialistične samoupravne skupnosti.

Pošiljam ti najboljše želje za trdno zdravje in osebno srečo.«

DELO – 20. septembra 1979

Med staro in
novo moralo

Je ustvarjanje nove, socialistične morale stvar teorije ali mora biti le-tej predhodnica nova praksa?

Dr. Radomir Lukič: »Tudi tukaj kakor povsod, morata biti, kadar gre za ustvarjanje, teorija in praksa povezani. Idealno bi bilo, če bi imeli enak vpliv. Vsaka praksa je uspešnejša, če se naslanja na neke teoretične, vsaj do neke mere v praksi preverjene predpostavke. Kadar pa govorimo o ustvarjanju nove, socialistične, še posebno samoupravne morale, mora biti praksa močnejša iz preprostega razloga, saj gre za popolnoma novo moralo, katere predhodnikov, vsaj v praksi, ni mnogo ali jih v pravem pomenu sploh ni. Zato bo ustvarjalna praksa milijonov ustvarila takšno novo moralo, seveda kar je razumljivo, ob velikih težavah in iskanjih. Takšna morala se mora ustvariti vzporedno z ustvarjanjem nove družbe, ker morale ne moremo ločevati od družbe kot tudi ne družbe od morale.«

NIN – 9. septembra 1979

Uspešnih sedem
mesecev

Jugoslavija ima danes razvite ekonomske odnose z večino neuvrščenih in dežel v razvoju. Več kot 1400 naših delovnih organizacij trajno ali občasno sodeluje z več kot 100 teh dežel. Po najnovejših podatkih smo v neuvrščene in dežele v razvoju v prvih sedmih mesecih letos izvozili blaga in opreme v vrednosti 10 milijard in uvozili za okoli 19 milijard dinarjev. V **poslednjih štirih letih beleži ekonomsko sodelovanje Jugoslavije s temi deželami nenehen in stabilen vzpon**. Od leta 1975 do lani je bila vrednost blaga, prodanega v dežele v razvoju, več kot 3,5 milijard dolarjev, medtem ko je bilo hkrati kupljeno proizvodov v vrednosti 4,9 milijard dolarjev. Skupen obseg menjave v tem času je dosegel 8,4 milijarde dolarjev.

POLITIKA – 5. septembra 1979

Uspešno
sklenjeno
poletje

Brigadirsko poletje je minilo. Uti-hnila so mladinska naselja širom po domovini. Mladost je na 32 brigadirskih delovnih bojiščih ter razporejena po vseh socialističnih republikah in pokrajinah dobila bitko: za norme, kubike zemlje, kilometre novih asfaltnih trakov, nasipe. Mladost je opravila iz-

pit, ki se imenuje samoupravljanje. Dokazala je kot kdovekolikokrat že, da je pripravljena na svojih plečih ponesti vso odgovornost in obveznosti na poti razvoja naše samoupravne socialistične skupnosti. Na 32 zveznih mladinskih delovnih akcijah od Triglava do Đevdelije je delalo 50.000 mladincev! Velikašna številka, a ne končna. Neuradni podatki govore, da je v lokalnih delovnih akcijah sodelovalo več kot 2.000.000 mladih. Vloga mladinskih delovnih akcij je nezamenljiva, tako v delovnem kot v kulturnem in vzgojnem pogledu, zaradi česar ima podpora vse naše skupnosti.

VEČERNJE NOVOSTI – 4. septembra 1979

Ne smemo
odpovedati

Slobodan Mihailović, minar v tunelu Bembaša:

– Delamo v treh izmenah, a kdo bo še gledal na delovni čas, ko pa nas rok priganja in je nepredvidenih problemov polna kapa. Ne smemo odpovedati pred družbo, skupnostjo. Nam so zaupali to nalogo. Delali bomo z vsemi silami.

SVIJET – 7. septembra 1979

Tekmovanje –
vredno
posnemanja

Pod geslom. Razvijajmo sistem delitve po delu je v počastitev tovarniškega praznika 3. septembra potekalo v tekstilni tovarni Prebold svojstveno, a zelo koristno tekmovanje.

Delavski svet te delovne organizacije je namreč na eni svojih sej sprejel sklep o izvedbi tekmovanja, ki naj bi v čast dneva delovne skupnosti prispevalo k dvigu produktivnosti in s tem k višjim osebnim dohodkom. Namen tega pa je bil tudi, da bi se sprostile vse ustvarjalne sile posameznikov za inovacijsko dejavnost.

Tekmovanje je dobro uspelo, saj so bili primeri, da so posamezniki z razširitvijo fronte posluževanja presegali svojo delovno obveznost tudi do 100 in več odstotkov. Tako je na primer tkalka Julijana Tratnik presegla svojo delovno obveznost za 103,9 odstotka in s tem dokazala, da lahko tudi delavka takšnega profila zasluži 10.000 dinarjev mesečno. Tekmovanje je v takšnem obsegu sicer končano, vendar to ne pomeni, da se s tem končuje tudi delovna zavzetost, saj bo z nadaljnjim razvijanjem sistema delitve po vložnem delu stimulacija dovolj vabljiva.

DELAVSKA ENOTNOST – 15. septembra 1979